

**Tartu Ülikool
Haridusteaduskond
Pedagoogika osakond**

Liana Peggel, Kadi Solman

Kasvatusteadused IV

Lapsehoiuteenuse organiseeritus Eestis ja teistes Euroopa riikides, lapsevanemate ootused alternatiivsete lapsehoiuvõimaluste ning lapsehoidjate suhtes

Bakalaureusetöö

**Juhendaja: Merle Taimalu
Tartu Ülikooli Pedagoogikamagister**

Tartu 2005

Lapsehoiuteenus Eestis

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. EELKOOLIEALISTE LASTE HOIUSÜSTEEM EUROOPA RIIKIDES	6
1.1. Koolieelsete lasteasutuste kujunemine ja erinevad tüübid	7
1.2. Väikelastehoiu projektid ja mudelid läbi aegade	11
1.3. Hoiuvõimalused 0-3-aastastele lastele	16
1.4. Lastehoid Soomes, Taanis ja Rootsis	18
1.5. Erinevate hoiuvõimaluste kvaliteet ja maksumus Euroopa riikides	26
2. EELKOOLIEALISTE LASTE HOIUSÜSTEEM EESTIS	30
3. ALTERNATIIVSED LAPSEHOIUVÕIMALUSED EESTIS	34
3.1. Lapsehoidjad	34
3.2. Lapsehoiuteenuseid pakkuvad agentuurid	38
4. LAPSEHOIDU TEOSTAVA PERSONALI KOOLITUS	40
4.1. Elukestva õppe olulisus ja hoidjate koolitus	40
4.2. Lapsehoidja kutsesobivus	44
4.3. Lapsehoidjate kutsestandardi esialgne kavand	46
5. UURIMUSLIK OSA	50
5.1. Metoodika ja valim	50
5.2. Valimi taustaandmed	52
5.3. Lapsevanemate eelistused hoiuteenuste suhtes	56
5.4. Infoallikad hoiuteenuste saamiseks	61
5.5. Lapsevanemate ootused hoiuteenust pakkuva inimese omaduste suhtes	65
5.6. Lapsevanemate ootused hoiuteenust pakkuva inimese tegevuste suhtes ning arvamused tasustamise kohta	69
5.7. Lapsevanemate kogemused lapsehoidjatega	73
5.8. Lapsehoiuteenust pakkuva personali andmebaas ja koolitus	78
5.9. Hoiuteenuseid pakkuvad agentuurid	84
6. JÄRELDUSED	92
KOKKUVÕTE	95
SUMMARY	97
KASUTATUD ALLIKAD	100
LISA	105

SISSEJUHATUS

Kõige olulisemaks ajendiks käesoleva uurimistöö koostamiseks sai asjaolu, et Eesti Vabariigis puuduvad antud hetkel vastavad seadusandlikud aktid, mis reguleeriksid kuni 3-aastaste laste alternatiivsete lastehoiuteenuste pakkumist. Samas on kuni 3-aastaste laste hoiuprobleem antud hetkel vägagi aktuaalne, kuna traditsiooniline peremudel on muutunud ja vanemate soov tööle naasta enne lapse 3-aastaseks saamist tekitab vajaduse alternatiivsete hoiuvõimaluste järele.

Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada välja alternatiivsete lastehoiuteenuste vajalikkus lapsevanemate arvamusel põhjal, anda ülevaade Euroopa riikide, sealhulgas Eesti lastehoiuteenuste organiseeritusest.

Oma ülesehituselt jaguneb bakalaureusetöö teoreetiliseks ja uurimuslikuks osaks. Teoreetilises osas antakse ülevaade eelkooliealiste laste hoiusüsteemist Euroopa riikides: millised on lasteasutuste erinevad tüübid ning alla 3-aastaste laste hoiuvõimalused, konkreetsem ülevaade antakse hoiuvõimalustest Soomes, Taanis ja Rootsis. Kirjeldatakse eelkooliealiste laste hoiusüsteemi olukorda Eestis ning arutletakse alternatiivsete hoiuvõimaluste üle (lapsehoidjad, perepäevahoiukodud, lastehoiuteenuseid pakkuvad agentuurid). Teoreetilise osa viimane peatükk käsitleb lapsehoidu teostava personali koolituse teemat ning sellega seonduvaid probleeme. Teoreetilisele osale järgneb uurimistulemuste analüüs.

Uurimus on kvantitatiivne, uurimismeetodina kasutati ankeetküsitlust. Uurimise valimiks planeeriti esialgselt kuni 3-aastaste laste vanemad, kuid nendega kontaktisaamine osutus äärmiselt keerukaks. Seega kujunes reaalseks valimiks kuni 6-aastaste laste vanemad.

Uurimistöös on püstitatud kolm hüpoteesi:

- Hüpotees₁ – Lapsehoidjate koolitust ei peeta vajalikuks (Johnson, Patrice jt., 1992).
- Hüpotees₂ – Kõrgema haridustasemega lapsevanemad peavad lapsehoidjate koolitust vajalikumaks kui madalama haridustasemega lapsevanemad

- Hüpotees₃ – Kõrgema haridustasemega lapsevanemad peavad lapsehoiuteenuseid pakkuvaid agentuure vajalikumaks kui madalama haridustasemega lapsevanemad

Lapsehoiuteenus Eestis

1. EELKOOLIEALISTE LASTE HOIUSÜSTEEM EUROOPA RIIKIDES

Kaasaegses ühiskonnas toimunud sotsiaalsed ja majanduslikud muutused seavad uued nõudmised haridusele ja kasvatusle tervikuna, sealhulgas ka koolieelsele kasvatusle (Ugaste, 2004). Koolieelne lasteasutus on tänapäeva laste haridustee lahutamatu osa, mis ei piirdu pelgalt laste järelvaataja rolliga, vaid on kodust kasvatust ja laste arengut toetav asutus (Saar, Õun, 2000). Kui varem on tähtsustatud lasteasutuse hoiufunktsiooni, siis kaasajal pööratakse üha rohkem tähelepanu ka lasteasutuse õppe- ja kasvatusfunktsioonile (Ugaste, 2004).

Alates 21. sajandist on üha rohkem riike hakanud tegelema imikute ja väikelaste hoiuvõimaluste väljaarendamisega (Krause, 1990). Aina enam nähakse, et lastehoid, eelkool ja noorema lapse haridus on riigi vastutusel. Osades riikides parandatakse lapsehoiuvõimalusi suurendamiseks naiste tööhõivet, teised riigid rõhuvad jällegi lapse arengu edendamisele ja mõned riigid näevad lapsehoiupoliitikas strateegiat kindlustamaks seda, et naised rohkem lapsi sünnitaksid ja et lapsed oleksid kooliks paremini ette valmistatud (Kamerman, 1994).

Ligikaudu 35 aastat tagasi pidid pelgalt 17% alla 6-aastase laste vanematest tööle käima ning enamikel emadel polnud kavatsust tööle naasta isegi siis, kui laps sai kooliealiseks (Cleveland, Krashinsky, 2003). Samas olid Eesti ühiskonnas nn. nõukogude ajal emad tunduvalt rohkem tööga hõivatud ja valitsevaks oli trend, kus järjest väiksemate laste juurest tööle mindi. Sellele järgnes periood, kus propageeriti emade kojujäämist kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Alles 1990-ndatest aastatest kujunes taas olukord, kus emad tänu muutustele ühiskonnas suundusid juba enne lapse 3-aastaseks saamist tööle ning selline situatsioon on valitsevaks ka tänapäeva Eesti ühiskonnas.

Ka kogu lastetoetuste süsteem on ülesehitatud põhimõttel, et vanemad võimalikult kiiresti tööle naaseksid – lapse vanuse kasvades kahaneb riigipoolt makstavate toetuste summa ja selle järsk langus tingibki paljudel juhtudel vajaduse plaanitud varem tööle suunduda (Solman, Peegel 2005; Eelrand, 2005).

Rahalisi toetusi maksavad lastele ja peredele kõik Euroopa riigid, eri põhimõtete alusel ja eri suuruses, Eestiga võrreldes suhteliselt heldelt. Töö- ja pereelu ühildamise toetamise peamised vahendid on tasuline emaduspuhkus, avaliku lastehoiu teenuse pakkumine ja firmade peresõbralik töökeskkond (Mis aitaks peredel..., 2001).

Praegusel ajal on $\frac{2}{3}$ väikeste laste vanematest osalise või täisajaga töölised. Milliseks kujuneb tulevikuühiskond, sõltub paljuski sellest, kui head kasvu- ja arenguvõimalused praegusel hetkel lastele võimaldatakse (Cleveland, Krashinsky, 2003).

1.1. Koolieelsete lasteasutuste kujunemine ja erinevad tüübid

Laste päevahoiusüsteemi kujunemine on enamikes Euroopa riikides saanud alguse sarnastest ühiskondlikest muutustest – linnastumine ja naiste tööhõive suurenemine. Esimesed päevahoiuasutused tekkisid eraalgatusel ning ei olnud riiklikult finantseeritavad. Päevahoiu kontseptsiooni edasist arengut mõjutasid lapsepõlve väärtustamine ja laste õppimiskogemuste tähtsustamine. Päevahoiuasutuse nimetus „lasteaed“, mida paljudes keeltes kasutatakse, näitas muutunud arusaama lasteasutuste rollist. Lasteaia idee oli suunatud kõikidele lastele, mitte ainult nendele, kelle vanemad tööl käisid. Samas oli paljudes Euroopa riikides lasteaed esialgselt mõeldud ainult 3-6-aastastele lastele. Alla 3-aastastele lastele hakati tähelepanu pöörama palju hiljem (Ugaste, 2004).

Esimeste koolieelsete lasteasutuste töö riiklik reguleerimine seaduste abil toimus Prantsusmaal ja Hispaanias 19. sajandi esimesel poolel. Enamikes Euroopa riikides on riiklik regulatsioon toimunud alates 20. sajandi algusest. Paljudes Euroopa maades on prioriteediks võimaldada 3-6-aastastele lastele vähemalt kaks aastat enne kooli viibida koolieelses lasteasutuses. Nii soovitakse tagada kõikidele lastele võrdsed võimalused viibida kvaliteetses arengukeskkonnas ning luua head eeldused edaspidiseks arenguks ja õppimiseks (Ugaste, 2004).

Mitmetes Euroopa riikides (näiteks Belgias, Prantsusmaal, Itaalias, Luksemburgis, Iirimaa, Hollandis, Hispaanias, Suurbritannias, Rootsis) kuuluvad lasteasutused haridussüsteemi hulka. Teistes maades reguleeritakse koolieelsete lasteasutuste tegevust enamasti sotsiaalsfääri kaudu (näiteks Taanis, Saksamaal, Soomes, Austrias) (Ugaste, 2004).

Euroopa riikide 2002. aasta haridusstatistikas „*Key Data on Education*“ on eristatud koolieelseid lasteasutusi nende kuuluvuse järgi:

- Kooli-tüüpi lasteasutused – reeglina on need koolisüsteemi osad, lastega tegelev personalil on pedagoogiline kvalifikatsioon ja asutused kuuluvad haridusministeeriumi haldusalasse.
- Mitte kooli-tüüpi lasteasutused – need ei kuulu reeglina haridusministeeriumi haldusalasse ja personalilt pole nõutav pedagoogiline kvalifikatsioon. Siia kuuluvad näiteks lastesõimed, mängugrupid ja erinevad päevahoiuvõimalused, mis on mõeldud väga väikestele lastele. Samas on aga osades riikides (näiteks Taanis, Soomes, Rootsis, Norras, Maltas, Sloveenias) seda tüüpi asutustes nõutav ka pedagoogiline kvalifikatsioon.

(Ugaste, 2004)

Terves Euroopas ja ka Eestis on valdav suundumus, et üha enam lapsi veedab rohkem aega koolieelsetes lasteasutustes (Saar, Õun, 2000). Euroopa Liidu 1997. aasta hariduse statistilises aruandes on koolieelse kasvatuse puhul eraldi välja toodud, et Euroopa enamikes riikides külastab aina suurem arv 3-4-aastastest lastest mingis vormis koolieelset lasteasutust. Koolieelses lasteasutuses käimine on enamikes Euroopa riikides vabatahtlik, kuid osades riikides kehtib teatud eelalates kohustus lasteasutuses käia. Näiteks Luksemburgis on alates 4-aastastel lastel, Ungaris ja Sloveenias 5-6-aastastel lastel kohustus käia eelklassis. Samuti on Soomes sisse viidud 6-aastaste laste kohustuslik esiõpetus (Ugaste, 2004). Eestis praegu kehtiva „Koolieelse lasteasutuse seaduse“ kohaselt võib lapsevanem soovi korral lapse lasteasutusse paigutada, kuid see ei ole kohustuslik.

Vaadeldes Euroopa Liidu liikmesriikide 3-6-aastaste laste koolieelseid lasteasutusi, võib neid tinglikult liigitada järgmiselt:

- Lasteaed (*kindergarten*) – 3. eluaastast kuni koolikohustuse alguseni, avatud kas pool päeva või töötab vahetustega (enne- ja pärastlõunal).
- Lastepäevakodu (*tagesstätte*) – 3. eluaastast kuni koolikohustuse alguseni, erinevalt lasteaiast kogu päeva avatud.
- Erivanuseliste laste päevakodu (*altersübergreifende einrichtung*) – lastele sünnist kuni 10-12 aastani, kogu päeva avatud.
- Eelkool (*varschule*) – kuulub kooli juurde, mõeldud lastele, kes ei ole veel koolikohuslased, avatud pool päeva või töötab vahetustega.
- Eelklass (*vorklasse*) – kuulub kooli juurde, mõeldud lastele viimasel aastal enne kooliminekut.
- Kool (*schule*) – riikides, kus koolikohustus algab 5-aastaselt.

(Saar, Õun, 2000).

Riigiti on lasteasutuste arv ja varieeruvus erinev. Näiteks Saksamaal on eelkooliealiste laste jaoks järgmised lasteasutuste tüübid:

- Sõimed – seal saavad käia alates 8. nädala vanused lapsed, mõeldud kuni 3-aasta vanustele lastele.
- Lasteaiad – lastele 3. eluaastast kuni kooliminekueni.

- Perepäevahoiukodud – tavaliselt on see perekond, kes võtab enda juurde koju hoida kuni kolm last. Tihti on hoidjal ka endal laps. Perepäevahoiu puhul rõhutatakse perekonna ja hoidja harmoonilist koostööd kasvatusküsimuste lahendamisel. Töö organiseerijad on pedagoogilise ettevalmistusega ja eesmärk on laste ettevalmistus lasteaeda minekuks.
- Eelklassid – 5-aastastele lastele, kes pole varem lasteaias käinud. Eelklassid asuvad koolide juures ja moodustavad sünteesi lasteaias ja koolipedagoogilisest tööst.
- Koolilasteaed – asub samuti kooli juures, seal käivad 6-7-aastased lapsed, kes on normaalse arenguga, kuid ei ole veel saavutanud vajalikku koolivalmiduse taset.
- Lastemaja tüüpi lasteasutus – on ette nähtud lastele alates sõimeeas kuni 10-aastaseks saamiseni (Saar, 1995).

Osades riikides on loodud veel mängugrupid (näiteks Suurbritannia, Holland, Soome, Iirimaa) ja perepäevahoiusüsteem (näiteks Taani, Prantsusmaa, Soome, Portugal, Rootsi). Mängugrupid on reeglina erasektori poolt organiseeritud vorm, mida lapsed saavad külastada neile sobival ajal. Algselt on need grupid kujunenud vastureaktsioonina lasteaiakohtade puudusele, kuid mõnedes riikides on see vorm arenenud oluliseks alternatiivseks päevahoiu võimaluseks (näiteks Suurbritannias, Soomes, Hollandis). Alternatiivseks päevahoiuvõimaluseks on ka perepäevahoiusüsteem, mis valdavalt on alguse saanud vanemate initsiatiivist ja ettevõtlikkusest. Samas on see mõnedes riikides hästi reguleeritud ja toimiv süsteem, mida toetatakse ja soodustatakse ka omavalitsuste poolt (näiteks Soomes ja Taanis). Eelkooliealistele lastele on Euroopas loodud veel mitmeid võimalusi osaleda vaba aja keskuste tegevustes või käia pikapäevarühmas pärast mõnetunnist lasteaias viibimist (Ugaste, 2004).

1.2. Väikelastehoiu projektid ja mudelid läbi aegade

Ka üha rohkem 0-3-aastaseid lapsi külastavad mingis vormis lastepäevahoiuasutusi. Samas on alla 3-aastastele lastele loodud palju vähem päevahoiu võimalusi kui üle 3-aastastele lastele (Ugaste, 2004).

Alljärgnevalt on välja toodud väikelaste hoiuga seotud erinevate programmide kirjeldused. Nendele kogemustele toetudes võiks mõelda sarnaste projektide elluviimisele ka Eestis.

Sürakuusa projekt

1964-ndal aastal üheks esimeseks pioneeriks väikelastehoiu võimaluste loomisel sai just see projekt. Keskenduti kahele põhilisele probleemile: kuidas tagada ema ja lapse suhte järjepidevus ning stabiilne suhe väikelapse ja teda hooldava täiskasvanu vahel. 6-18 kuuste laste päevane kava oli organiseeritud võimalikult sarnaselt nende kodustele kogemustele. Kord kuus korraldati vanemate ja töötajate nõupidamine, kus osales ka sotsiaaltöötaja, kui seda vajalikuks peeti (Beller, 1994).

Emadele pakuti võimalust vaadelda, kuidas kasvatajad lastega tegelesid ja seejärel oli kasvatajate kord õppida seda, kuidas ema ise oma lapsega suhtleb. Et tagada lapse ja kasvataja stabiilne suhe, hoolitses sama inimene lapse põhiliste vajaduste rahuldamise eest. See oli nõue – üks hoidja ühe kindla lapse juures. Et kindlustada omavahelist head kontakti, pidi kasvataja iga päev individuaalselt iga lapsega 15-30 minutit tegelema. Tegevused nagu raamatute vaatamine, objektidega tutvumine ja mängude mängimine olid kooskõlastatud lapse arengutasemega, mis omakorda tehti kindlaks spetsiaalsete testide ja vaatluse teel. Optimeerimaks laste teadlikkust nende ümbrusest, tõsteti mööblit aeg-ajalt ümber. Kuigi lapsed olid jaotatud gruppidesse, organiseeriti ikkagi ka erinevate vanuserühmade vaheliste kontaktide loomist (Beller, 1994).

Projekti hindamise käigus võrreldi projektis osalenud lapsi nendega, kes ei olnud varem kokku puutunud koduvälise hoiuga. Tehti kindlaks, et mingeid erinevusi ema ja lapse vahelises kiindumussuhetes ei ilmnenu (Beller, 1994).

Lally imikute programm

1987. aastal elluviidud programm oli eelmisega võrreldes laiaulatuslikum ja suurema lapsevanemate osalusega. Kasvatus- ja õppetöö organiseerimisel lähtuti erinevatest lapse arenguteooriatest. Rõhutati laste vabadusele, loovusele ja sellise keskkonna kujundamisele, kus lastel oleks võimalik turvaliselt ümbrust uurida. Olulisel kohal oli personali koolitatus. Kehtis nn. „poolepäeva“ programm (6-15 kuustele lastele), kus töötasid kaks inimest 8-liikmeliste laste grupiga. Lally programmis said osaleda lapsed kuni 5-aastaseks saamiseni. Vanematele lastele oli programmis mõeldud neli suurt tegevuskeskust. Kasvatajad olid paigutatud nelja erinevasse keskusesse ja lastel oli vaba valik erinevate rühmadega ühinemiseks. Üks keskus oli mõeldud mootorika, teine peenmootorika, kolmas loovuse arendamiseks, neljas oli nn. kokanduskeskus. Programmi tulemuslikkust hinnati esimest korda siis, kui lapsed olid 3-aasta vanused. Tulemused näitasid, et programmis osalenud laste intelligentsustase Stanford Binet' skaala järgi oli kõrgem programmis mitteosalenud laste omast. Samas nenditi ka fakti, et erinevus kadus, kui lapsed said 5-aasta vanuseks (Beller, 1994).

Ungari projekt

Seda lapsehoiu programmi kasutati Ungaris alla 3-aastaste laste hoiul ja hiljem levis see edasi nii Inglismaale, Saksamaale, Prantsusmaale, Hispaaniasse kui ka Itaaliasse (Beller, 1994).

Mudeli neli põhiaspekti olid järgmised:

- Igal lapsel on individuaalne arengurütm
- Erinevate laste tähelepanu köidavad erinevad asjad
- Lapsele peaks jääma võimalus ise valida ja tegeleda talle meeldivate asjade/tegevustega
- Täiskasvanud ei tohiks lapsele pakkuda valmislahendusi vaid laskma tal endal nendeni jõuda.

Loczy's läbi viidud programm organiseeriti nii, et iga kasvataja arendas lähedased suhted kahe lapsega kaheksast. Laste grupp ja kasvatajad jäid samaks kuni laste kolmeaastaseks saamiseni. Igale lapsele lubati talle endale sobivat unerütmi. Kui lapsed said vanemaks, siis hoolitseti nende eest väikestes kahe-kolme liikmelistes gruppides. Lapse arengu toetamise aluseks olid täpsed teadmised lapse arengust ja tema vajadustest. Tulemused näitasid, et selles programmis osalenud lastel ei esinenud hiljem kiindumusprobleeme, IQ oli kõrgem võrreldes programmis mitteosalenud laste omaga ning hiljem koolist väljalangemist ei täheldatud neil samuti (Beller, 1994).

Reggio Emilia mudel

Rahulolematuse traditsioonilise sõime tööga sai põhjuseks, miks näiteks Põhja-Itaalias arenes uus suund, mida kogu Euroopas tuntakse Reggio Emilia nime all (Ugaste, 2004). Mudel oli kavandatud Loris Malaguzzi Reggio Emilia linna eelkooli jaoks. See põhjustas laia avalikku huvi ja heakskiitu. Erilist tähelepanu pöörati sellele, et lapse taju ja nende najal saadud kogemused on olulise tähtsusega lapse arengus. Kasvataja suurimaks ülesandeks oli panna last märkama ja tundma õppima maailma uurides keskkonda ja asju. Kasvataja ülesandeks oli lapse tähelepanu juhtida asjadeni ja tegevustele, mis olid lapsele tema võimetest ja valmidusest lähtuvalt sobilikud. Kasvatajad julgustasid lapsi ümbritsevas keskkonnas asju nimetama ja neid kirjeldama (Beller, 1994).

Keskuse ruumid olid möbleeritud nii, et need pakuksid lastele täiendavat arengut sõltumatut piisavat huvitavat ümbrust. Lapsi julgustati iseseisvalt mängima. Iga keskust juhtis meeskond, mille kõik liikmed kandsid vastutust vastavalt oma individuaalsetele võimetele ja huvidele. Pedagoogikakonsultant veetis vähemalt ühe päeva keskus, koordineerides ja jälgides tegevust programmis. Ka personal, kes ei olnud otseselt pedagoogid, omasid kesksel rollil hariduslikus programmis, kuna enamik tegevusi toimus laste ümber ja koos lastega. Näiteks kasvõi ka söögitegemine. Keskus kaasas ka vanemaid pidevasse avatud suhtlemisse (Beller, 1994).

Eestis on Reggio Emilia koolieelse kasvatuse mudelit eeskujuks võetud näiteks Viimsi lasteaias Piilupesa, kus see spetsialistide sõnul end ka igati õigustab (Eksta, 1999).

Berliini väikelastehoiu mudel

Berliini mudel oli üsna sarnane eelnevalt väljatoodud mudelitega. Sellist lapsehoiudemudelit rakendati ellu nii Berliinis kui Münchenis. Berliinis kaasati 133 kasvatajat ja 264 last (kuni kaheaastaseks saamiseni). Münchenis osales projektis 72 kasvatajat ja 144 last kuni kolmeaastaseks saamiseni. Eesmärgiks oli arengulise informatsiooni kasutamine ja selle sidumine kasvatuslike eesmärkidega ja kasvatajate tööga. Keskne vahend lapse arengu hindamisel oli arengukaart. Nende järgi oli kasvatajal võimalus saada lapse arengust selgem ettekujutus, mis aitas paremini mõista iga lapse unikaalsust ja kaasa aidata lapse arengule. Kaardi järgi oli kasvatajal võimalus saada personaalne pilt lapsest, see oli vaba soostereotüüpidest, etnilisest päritolust ja sotsiaal-majanduslikust taustast. Need teadmised aitasid kasvatajal vältida lapse üle- või alastimuleerimist. Arengulist informatsiooni kasutati kahel viisil. Kõigepealt selleks, et arenda just neid omadusi, mis vajasisid erilist tähelepanu. Last suunati mingile tegevusele teda motiveerides. Teiseks eesmärgiks oli lapse haridusliku kogemuse kujundamine optimeerimaks eduvõimalusi ja suurendades lapse enesehinnangut ja vastastikkust usaldust lapse ja kasvataja vahel. Kasvatajatele selgitati diskussiooni käigus nende ülesandeid: näiteks suhtlemine positiivsete tunnete abil, lapse enesehinnangu tõstmisele kaas aitamine, lapse julgustamine erinevate alternatiivide vahel valimisel ja initsiatiivi enda kätte haarama (Beller, 1994).

Läbiviidud uurimused näitasid märkimisväärset erinevust kasvatajate ja nende poolt kasvatatud laste ja projektis mitteosalenud isikute vahel. Näiteks täheldati, et programmis osalenud kasvatajad suhtlesid lastega positiivsemal toonil, olid tundlikumad, oskasid lapsega paremini suhelda ning laiendasid laste arusaamisvõimet.

Projektis osalenud lastel suurenes tundlikkus, paranes suhtlemisoskus ning nad olid iseseisvamad (Beller, 1994).

Kõigi eelpool välja toodud programmide, projektide ja mudelite kõige olulisemad ideed võiks kokku võtta järgmiselt ja rakendada neid põhimõtteid näiteks uute perepäevahoiukodude töö organiseerimisel ka Eestis:

- Kõik läbiviidavad tegevused peaksid olema kooskõlastatud lapse arengutasemega.
- Kasvatustöö peaks olema organiseeritud võimalikult sarnaselt laste kodustele kogemustele (lastele vaba juurdepääs söögitegemise juures, koristamisel jne).
- Lapse arengutaseme kindlaksmääramiseks võiks kasutada erinevaid teste ja vaatlusi.
- Soovitav oleks kasutada lapse arengust ülevaadetandvaid arengukaarte, milles võiks olla kirjas kõik, mis puudutab last väljaspool lasteaeda, kuid samuti ka see, milline on lapse käitumine lasteaias, kuidas ta areneb, mis talle meeldib, kuidas käitub jne.
- Lähtuma peaks sellistest põhimõtetest nagu: igal lapsel on oma arengurütm, erinevaid lapsi köidavad erinevad tegevused, lapsel võiks olla õigus ise valida omale meelepäraseid tegevusi (kuigi samal ajal peaks tagatud olema lapse turvalisus), kasvataja ei tohiks pakkuda lapsele valmislahendusi, vaid suunama last ennast nendeni jõudma.
- Eelistatud oleks olukord, kus ühe lastegrupiga kuni 3-aastaseks saamiseni tegeleksid samad inimesed.
- Kasvataja suurimaks ülesandeks on panna laps märkama ja tundmaõppima keskkonda ning erinevaid asju.
- Personal peaks olema läbinud spetsiaalse koolituse.
- Kindlasti tuleks kaasata tegevusse ka lapsevanemaid.

1.3. Hoiuvõimalused 0-3-aastastele lastele

Paljudes riikides kasvab huvi paindlike süsteemide vastu, mis vastaksid alla 3-aastaste laste ja nende vanemate vajadustele, kuna mitmed uurimused on näidanud, et 0-3-aastaste laste vanemate soovid ja ootused lasteasutusele on palju mitmekülgsemad kui üle 3-aastaste laste vanematel (Ugaste, 2004).

On fakt, et ajaks, mil lapsed lasteaeda lähevad, on praktiliselt enamusel neist olemas varasem kogemus mõne lapsehoiuprogrammi või lapsehoidjaga (Strober, 1999).

Kui 3-6-aastaste laste päevahooldus on paljudes Euroopa riikides korraldatud, siis noorema vanuserühma kohta seda öelda ei saa. Pelgalt viies Euroopa Liidu riigis (Prantsusmaal, Portugalis, Taani, Rootsis, Soomes) on $\frac{1}{3}$ -le alla 3-aastastest lastest garanteeritud koht avalikus lapsehooldussüsteemis. Teistes riikides on lapsehoolduspuhkuste süsteem üles ehitatud eeldusel, et enamik alla 3-aastastest lastest päevahooldust ei vaja (Hansson (1), 2001).

Käesolevaks hetkeks on enamikes Euroopa riikides alla 3-a. lastele loodud võimalusi pereväliseks kasvatuseks rohkem era- kui avaliku sektori poolt, kuigi näiteks Soomes ja Hispaanias on riigi osalus seadustega määratletud. Peamiseks asutuseks on lastesõimed, mille külastatavuse protsent on väga erinev. Näiteks Taanis oli see 1997.a. 48%, Prantsusmaal ja Belgias umbes 20%, Iirimaa, Saksamaal ja Suurbritannias 2-3%. Mõnedes riikides on loodud eraldi päevahoiuvõimalused 1-1,5-aastastele lastele (näiteks Islandis, Lätis, Leedus) (Saar, Õun, 2000).

Üha rohkem populaarsust kogub maailmas minilasteaedade ehk perepäevakodude loomise idee. Perepäevahoiukodu (*Family daycare home*) on koduväline lapsehoiu tüüp, kus üks või mitu inimesi hoolitsevad lapse eest sellel ajal, kui vanemad on tööl. Hoidja juurde koju tuuakse erinevatest peredest pärit lapsi (Lu, 2003).

Soomes näiteks aga moodustub grupp 3-5 lapsest. Perepäevahoiukodud on paljuski sarnased tavapärase lasteaedadega, kuid omavad ka mõningaid iseloomulikke jooni, mis muudavad nad mõnedele peredele ainuvõimalikuks lapsehoiuvariandiks.

Perepäevahoiukodud võimaldavad võrreldes tavapärase lasteaia tihedamat suhtlemist, rohkem paindlikkust ning lähedust.

- Lähedasemad suhted – perepäevahoiukodus on tavaliselt üks või kaks inimest, kes on pidevalt lastega seotud ja mille tõttu laste ja nende kasvatajate vahel kujunevad lähedasemad suhted. Tänu sellele, et perepäevahoiukodudes on koos väike hulk lapsi, tunnevad sealsete laste vanemad ja kasvatajad üksteist väga hästi ning suhtlevad omavahel tihedalt.
- Paindlikkus – perepäevahoiukodud pakuvad paindlikku hoiuaega, mida vajavad näiteks vanemad, kellel pole fikseeritud kindel tööaeg. Lisaks sellele on võimalik lapsi hoida anda ka õhtuti ja aegadel, mil vanemad seda vajavad. Oluliseks plussiks on ka asjaolu, et perepäevahoiukodus on võimalik koos olla ühe pere lastel, kes on näiteks erinevas vanuses.
- Familiaarsus ja lähedus – perepäevahoiukodud pakuvad lastele kodust ja perelikku keskkonda, sest hoidmine toimub teenuse pakkuja kodus. Enamikul juhtudel on perepäevahoiukodud ka lähedal lapse enda kodule või vanemate töökohale.

Lisaks sellele pakuvad perepäevahoiukodud lapsele võimalust olla tunnistajaks kasvataja kõigi eluliste/igapäevaste toimingute teostamisel. See omakorda arendab laste enda igapäevaseid ja ka keelelisi oskusi (Lu, 2003). Perepäevahoiukodude funktsiooniks on toetada laste sotsiaalset, emotsionaalset, füüsilist ja kognitiivset arengut.

Kirshenbaum (1999) on tõdenud 1995.a. läbiviidud uurimuses, et kõige rohkem vajaksid perepäevahoiukodude teenuse pakkujad spetsialistidepoolseid nõuandeid alljärgnevalt väljatoodud küsimuste kohta:

- Milline on sobiv inventar silmas pidades laste arengulisi vajadusi?
- Millised on lapse arenguteooria ja kasvatuspsühholoogia õppimise võimalused (et kasvatajatel avaneks võimalus lapse arengu soodustamiseks sellel ajal, kui laps on nende hoole all)?
- Milliseid praktilisi oskusi ja sobivaid tegevusi peaks vastavas eas lastega läbi viima?
- Milliseid arenguliselt sobivaid oskusi lapse eest hoolitsemiseks tuleb personalile õpetada?

Et perepäevahoiukodude kvaliteeti tõsta, soovitatakse organiseerida igakuine spetsialistide poolne nõustamine ja kodude külastused.

1.4. Lastehoid Soomes, Taanis ja Rootsis

Alljärgnevalt on välja toodud ülevaade Soome, Taani ja Rootsi lapsehoiuteenustest. Kuna nende näol on tegu Eestile lähedaste kultuuridega, siis võib nende kogemusi lapsehoiuteenuste valdkonnas võtta eeskujuks Eestiski.

Soome

Ajalooliselt on Soome väikeste laste hoiusüsteemil olnud kaks rolli: rahuldada tööl käivate vanemate vajadusi lapsehoiuteenuse järele ja rahuldada laste arengulisi ja teisi olulisi vajadusi sellel ajal, kui nad pole oma vanemate hoole all. Seadused näevad ette, et hoiuteenused peaksid olema organiseeritud pakkumaks lastele sobilikku kasvatuskeskkonda ja tagamaks järjepideva hoolduse päevadel, mil lapsed seda vajavad. Väikeste laste hoiuteenuse pakkumise eesmärgiks on toetada lastega perekondi, kasvatada lapsi, tagada neile tasakaalustatud areng ka väljaspool kodu (Moss, 1996).

Lastele pakutakse järjepidevaid, turvalisi, sooje inimestevahelisi suhteid, tegevusi, teenuseid, mis peaksid tagama laste kasvatusliku ja arengulise eesmärgi. Eesmärgiks on aidata lastel saada rahulikus vastutustundlikuks täiskasvanuks, kes austaks ennast ja oma ümbrust (Moss, 1996).

Soomes on omavalitsused tegelenud laste päevahoolduse korraldamisega juba alates 1973-ndast aastast (Hansson (1), 2001). Soome on ka ainuke riik, mis kasutab laiendatud riigipoolset toetust alla 3-aastaste laste hoiuks.

Vanematel on valida kahe võimaluse vahel: toetatud koht perepäevahoius või toetus lapsevanemale, kes on lapsega kodus. Riik on lubanud, et tagab kõikidele soovijatele kohad perepäevahoiukodudes (Kamerman, 1994). Soomes tagavad kohalikud omavalitsused lastesõime/-aia koha kõigile alla 7-aastastele lastele. Lastehoiuteenust mittekasutavad pered saavad riigilt kompensatsiooniks täiendavat toetust (Mis aitaks peredel..., 2001)

Päevahoolduses on Soomes kasutusel põhiliselt kolm tüüpi võimalust:

- Lastepäevakodud, kus laps võib viibida kas terve päeva või ka ainult mõned tunnid olenevalt vajadusest.
- Registreeritud lapsehoidjad ja minilasteaiad, mis tegutsevad kodudes.
- Järeelvalvega mänguväljakud.

Lapse hoidmine ja kasvatamine toimub koostöös lapsevanematega, neil peab olema võimalus avaldada arvamust, kuidas organiseerida lapsega seotud tegevusi.

Soomes on lapsehoiuteenused jaotatud järgmiselt:

- Päevakodu (*päivakoti*) – lastele 0-7-eluastat, avatud terve päeva, aastaringelt, osad päevakodud on avatud 24 tundi ööpäevas lapsevanematele, kes seda teenust vajavad. Sellised asutused pakuvad kas poolepäeva- või pikapäevahoidu ja tavaliselt on seal kohti 30-50 lapsele.
- Perepäevahoid (*perepäivähoito*) – organiseeritud perepäevahoid 0-7-aastastele lastele. Nende tegevus on organiseeritud spetsialisti poolt, kes korraga juhendab 30 erinevat perepäevahoiukodu.
- Kolmeperehoid (*kolmiperhehoito*) – hoidja, kes on tööle rakendatud kohaliku võimu poolt, hoiab mitme (2-4) pere lapsi ja hoiupaigad vahelduvad nende perede piires – kord hoitakse kõiki lapsi ühe kodus, kord teise kodus.

- Rühmaperehoid (*ryhmäperhehoito*) – rühm perepäevahoidjaid, kes on tööle rakendatud kohaliku võimu poolt. Tavaliselt on rühmas 2-3 hoidjat.
- Eekool (*esiopetus*) – mõeldud 6-aastastele lastele, võib asetada lastepäevakodu ja kooli vahele.
- Avatud päevakodu (*avoin päiväkoti*) – päevakodu, kus siis emaga või hoidjaga perepäevahoiust käiakse. Avatud päevakodu pakub lastele mängu- ja ka sotsialiseerimise võimalusi.
- Mänguväljakud (*leikkitoiminta*) – pakuvad tegevust nii ruumis kui ka väljas. Personal organiseerib erinevaid tegevusi.

(Moss, 1996).

Lapsehoidu teostav personal Soomes:

- Lasteaiaõpetaja (*lastentarhanopettaja*) – lasteaiaõpetaja, kes töötab päevakodus, juhendab organiseeritud perepäevahoiusüsteemi ning eelkooli õpetajaid (põhiliselt päevakodus, aga mõnikord ka koolis).
- Sotsiaalpedagoog (*sosiaalikasvattaja*) – teeb sarnast tööd lasteaiaõpetajaga.
- Päevahoidja (*päivähoitaja*) – põhiliselt töötab päevakodus koos lasteaiaõpetajaga.
- Perepäevahoidja (*perepäivähoitaja*) – on tavaliselt tööle rakendatud kohaliku võimu poolt, kuid võib olla ka üksikisikust ettevõtja. Neil on kohustus osaleda 250-st tunnist koosneval kursusel.
- Perepäevahoiu juhendaja (*perepäivähoidouhjaaja*) – juhendab perepäevahoidu, tavaliselt kas lasteaiaõpetaja võib omab kõrgharidust sotsiaalalal.

(Moss, 1996).

Nõuded lapsehoiuteenustele Soomes:

- Keskustes, mis pakuvad täisajaga hoidu, peab olema spetsiaalse õpetuse saanud täiskasvanu (kas lasteaiaõpetaja, sotsiaalpedagoog või päevahoidja) 4 lapse kohta (kes on alla 3-aastased) ja spetsiaalse õpetuse

saanud täiskasvanu 7 lapse kohta (kes on juba üle 3-aastased). Igas grupis peab olema vähemalt üks lasteaiaõpetaja. Keskustes, mis pakuvad osalise ajaga hoidu on see suhe üks spetsiaalset treenitust omav täiskasvanu 13 lapse kohta.

- Avatud päevakodus puuduvad nõuded personalile, aga tavaliselt on seal kaks spetsiaalselt kvalifitseeritud täiskasvanut ja lisaks veel abitöölised.
- Perepäevahoidja võib maksimaalselt hoida korraga nelja eelkooliealist last, kaasaarvatud tema enda oma. See nõue kehtib ka rühma- ja kolmeperehoidjate kohta.

Erasektori poolt pakutavad teenused peavad olema kohaliku võimu poolt heaks kiidetud (Moss, 1996).

Lisaks sellele on omavalitsuste äranägemisel loodud perepäevakodude juurde ka õhtuseid ja öiseid töörühmi just vahetustega töötavate vanemate abistamiseks. Praeguseks hetkeks on uuringud Soomes näidanud, et 85% lapsevanematest on praeguse lapsehooldussüsteemiga rahul, kuid siiski tekib vaidlusi süsteemi pooldajate ja vastaste vahel. Viimased soovivad, et emad oleksid lastega rohkem aega kodus, mitte ei kasutaks alternatiivseid lapsehoiuteenuseid (Hansson (1), 2001).

Taani

Alla 7-aastaste laste hoid Taanis on riiklikul tasandil organiseeritud ja toetatud. Eelkooliealiste laste hoiusüsteem arenes jõudsalt 1990-ndatel aastatel, peale seda oli tegu seisakuga, mis põhjustas pikad järjekorrad lasteasutustes. 1993. aastal otsustas valitsus, et kõikidele vanematele peab võimaldatama koht lasteasutuses 1-6-aasta vanustele lastele. Peale seda paranes olukord märgatavalt. Seadused hakkasid reguleerima perepäevahoiusüsteemis erinevaid hoiuskeeme. Hoidjate koolituse pikkuseks määrati 3,5 aastat, mis kiideti heaks (Moss, 1996).

Pideva sündivuse suurenemise tendents nõudis aina rohkemal hulgal hoiuteenuseid pakkuvate asutuste loomist ja personali väljaõpetamist. 1995. aasta seisuga oli Taanis 98 120 alla 3-aastast ning 156 567 3-6-aastast perepäevahoiuteenuseid kasutavat last (Moss, 1996).

Taani koolieelsetes lasteasutustes käsitletakse haridust, kasvatust ja hooldust ühtse integreeritud kontseptsioonina. Päevakavas üks olulisem osa on laste mäng. Pedagoogilise tegevuse üks olulistest eesmärkidest on suunata lapsi aktiivselt oma keskkonnas tegutsema. Koolieelsed lasteasutused peavad koostöös vanematega looma sobiva keskkonna lapse arenguks. Lasteasutuse töös pööratakse tähelepanu igale lapsele ja võimalusel arvestatakse nende soovidega tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel (Ugaste, 2004).

Päevahoolduses on Taanis kasutusel põhiliselt kolm tüüpi võimalust:

- Perepäevahoiukodud alla 3-aastastele lastele.
- Perepäevahoiukodud 3-6 aastastele lastele.
- Perepäevahoiukodud erinevas vanuses lastele.

(Moss, 1996)

Lapsehoiuteenuseid saab kasutada terve päev, aastaringselt. Enamik 6-aastaseid lapsi käib eelkoolis ja seda 15-22 tundi nädalas.

Taani perepäevahoiuteenuste eripäraks on see, et mõeldud on kõikidele – töötavate vanemate lastele, üksikvanemate lastele, erivajadustega lastele jne. Perepäevahoiukodude tööd reguleerib vastav personal koostöös lapsevanemate ja laste enestega (Moss, 1996).

Taanis on lapsehoiuteenused jaotatud järgmiselt:

- *Vuggestuer* – mõeldud lastele vanuses 0-36 kuud, avatud terve päev, aastaringselt.
- *Bernehaver* – mõeldud 3-6 aastastele lastele, avatud terve päev, aastaringselt.
- *Aldersintegrerede institutioner* – mõeldud 0-6 aastastele lastele (ka vanematele), avatud terve päev, aastaringselt.
- *Kommunal dagpleje* – organiseeritud perepäevahoiukodu, peamiselt 3-aastastele lastele, kuid eksisteerib ka 3-6 aastastele mõeldud perepäevahoiukodusid.

- *Puljeordninger* – mõeldud 3-10 aastastele lastele, avatud terve päev, aastaringiselt. Eripära: lapsevanemad saavad töös pidevalt osaleda.
- *Skovbornehaver* – sama, mis *Bernehaver*, kuid eripäraks see, et lapsi hoitakse maakohas ning enamuse ajast viibitakse värskes õhus käes.
- *Bornehaveklasser* – peamiselt 6-aastastele lastele mõeldud. Eelkool, kus 3-4 tundi päevas valmistatakse ette kooliks. Kuid personal moodustab hoidjatest, mitte õpetajatest.
- *Fritidsjem/ Skolefritidsordninger* – kooliealistele lastele, kuid siiski eraldiseisev asutus, kus lapsed saavad käia väljaspool kooliaega ning koolivaheaegadel.
- *Privatedagpleje* – privaatne perepäevahoiukodu.

(Moss, 1996)

Perepäevahoiukodude töös lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- Oluline on laste igakülgne arendamine, nende heaolu, tähtsal kohal nende eneseusalduse suurendamine.
- Teenus peab olema turvaline ja samal ajal pakkuma lapsele väljakutseid aktiivseks tegutsemiseks. Tähtsad on empaatilised suhted ja samal ajal iseseisvus, vabadus mängida ja olla vahel omaette.
- Lapsi tuleb kuulata, nende arvamusega peab arvestama otsuste vastuvõtmisel.
- Lapsevanemad peavad olema kaasatud ja teadlikud perepäevahoiukodu tegevusest, võimalustest, mida see lapsele pakub jne.
- Ennetustöö – rõhku pannakse ka heade peresuhete hoidmisele või parandamisele, muuhulgas pakutakse ka tervishoiuteenuseid.
- Koostöö teiste organisatsioonidega – perepäevahoiukodu ei tohi olla muust maailmast eraldatud.

(Moss, 1996)

Lapsehoidu teostav personal Taanis:

- Pedagoog (*Paedagog*) – töötab igas teenuseliigis, v.a. *Kommunal dagpleje*. Vajalik 3,5 aastane väljaõpe alates ning tööle võetakse vanusest 18 eluaastat.
- Pedagoogi abiline (*Paedagogmedhjælper*) – ei vaja eriväljaõpet. Nendeks on tihtipeale noored, kes soovivad hiljem pedagoogiks õppida.
- Perepäevahoiukodu kasvataja (*Dagplejer*) – ei vaja väljaõpet. Tavaliselt töötab *Kommunal dagpleje*-s.

Nõuded on, et üks täiskasvanu kolme lapse kohta (kui on alla 3-a. lapsed), üks täiskasvanu 6 lapse kohta (kui on 3-6-a. lapsed), üks täiskasvanu 8 lapse kohta (kui on 6-10-a. lapsed). Ühes perepäevahoiukodus ei tohi olla üle 5 lapse (Moss, 1996).

Taanis tegutsevad edukalt ka päevahoiu-isad. Leiti, et meesterahvaid on küll hoiusüsteemides liiga vähe, 1995.aastal oli kõrgkoolides hoidja kutset omandavatest inimestes vaid 20% mehed. Samas võrreldes näiteks Eestiga, on see protsent päris kõrge (Eelrand, 2005; Moss, 1996).

Rootsi

Rootsi eelkoolikasvatuse kujunemisele on mõju avaldanud suures osas Rousseau, Fröbeli ja Dewey ideed. 1988. aastal avaldati Rootsis esimene programm koolieelsetele lasteasutustele. Viimane õppekava on avaldatud 1998. Õppekavas toonitakse demokraatia tähtsust ja selle aspektide rakendamist igapäevatoos läbi sallivuse ja solidaarsuse kujundamise. Lasteasutuse ülesandeks on valmistada lapsi ette elukestvaks õppeks ja kujundada nendest vastutustundelisi ühiskonnaliikmeid. Rootsi eelkoolikasvatusele on iseloomulik ka see, et toimub tihe koostöö erinevate institutsioonide vahel (lasteaed, algkool, pikapäevarühmad, vaba aja keskused). Lapsevanemal on õigus otsustada, kas saata laps kooli 6-või 7.aastaselt (Ugaste, 2004).

Rootsis on lapsehoiuteenused jaotatud järgmiselt:

- Päevakodu (*daghem*) – keskus 0-7.a. vanustele lastele, avatud terve päeva ja aastaringelt. Tavaliselt on seal 50-60 last.
- Mängukeskus (*deltidsgrupp*) – 4-7.a. lastele mõeldud keskus, mis on avatud tavaliselt kas hommikul või õhtul, keskus teenindab korraga väikeseid gruppe (tavaliselt kuni 20 last grupis).
- Perepäevahoiukodud (*familjedaghem*) – organiseeritud perepäevahoid lastele vanuses 0-7.a. Perepäevahoiukodudes on tavaliselt 4-8 last korraga, erandolukorras isegi kuni 12 last, kuid sellisel juhul viibib osa lapsi seal ainult lühiajaliselt (mõned tunnid).
- Eelkool (*sexarsverksamhet*) – eekool 6-aastastele, tavaliselt toimub õppetöö kooli juures eraldi klassis.
- Huvikeskus (*fritidshem*) – keskus, mis pakub oma teenuseid lastele alates 12.eluaastast. koolist eraldiseisev asutus, mis on avatud terve päeva.
- Kooliga integreeritud huvikeskus (*integrerad skola och fritidshem*) – 7-10-aastastele lastele mõeldud hoiuteenus, mis tegutseb kooli juures.
- Avatud keskus (*öppen förskola*) – keskus, kus lapsed saavad osaleda nii lapsevanematega kui ka hoidjatega, keskus on mõeldud toetamaks lapsevanemaid/hoidjaid. Keskus on avatus keskketlābi 15 tundi nädalas.

Lapsehoidu teostav personal Rootsis:

- Eelkoolipedagoog (*forskollärare*) – töötab päevakodus, mängukeskuses, eelkoolis (koos õpetajaga) ja avatud keskus. Nõutav kolmeaastane erialane haridus, lisaks sellele erialased koolitused.
- Eelkoolipedagoogi assistent (*barnskötare*) – abikasvataja. Nõutav erialane haridus, lisaks sellele erialased koolitused.
- Huvikeskuste õpetaja (*fritidspedagog*) – töötab nii kooliga integreeritud huvikeskuses kui ka tavalises huvikeskuses. Nõutav kolmeaastane erialane haridus, lisaks sellele erialased koolitused.
- Perepäevahoiu kasvataja (*dagbarnvårdare*) – peaks olema läbinud 90-tunnise koolituse.

Päevakodus on nõudeks üks täiskasvanu 3-5 (alla 3-aastase) lapse kohta ja 2-3 täiskasvanut 18-20-liikmelise grupi kohta, kus laste vanus varieerub 3-7 eluaasta vahel. Kooliealiste laste hoius on nõudeks 1 täiskasvanu 10 lapse kohta. Mängukeskuses on tavaliselt kaks täiskasvanut 20 lapse kohta. Samad nõuded kehtivad ka avatud keskustele.

Kokkuvõtteks võib öelda, et hoiusüsteem on nii Soomes, Taanis kui Rootsis hästi arenenud ning Eestil oleks nendest riikides päris palju õppust võtta. Sündimuse suurenemine on tinginud vajaduse aine suurema hulga ja erinevate vajadustega lastele mõeldud perepäevahoiukodude loomiseks. Kõikide eelpool väljatoodud maade näitel on näha, kuivõrd struktureeritud peab lapsehoiusüsteem olema, et see arvestaks erinevate laste ja nende vanemate vajadustega. Rõhutatakse lapsekesksust, personali-lapsevanema-lapse vahelist suhtlemist ning tähtsustatakse hoidjate koolitamise vajalikkust. Taanis on spetsiaalselt pööratud tähelepanu ka sellele, et ka meesterahvaste seas poleks hoidja/kasvataja ametis olemine kummaline nähtus. Nii Soomes, Taanis kui ka Rootsis ilmnevad sarnasused pakutavate teenuste näol: perepäevahoiukodud, eelkoolid, päevakodud. Tähelepanuväärne on asjaolu, et teenust pakutakse kõigile vanuserühmadele (alates sünnist kuni koolieani) ning lapsevanematel on võimalus valida mitme erineva variandi hulgast endale ja ka lapsele sobivaim.

1.5. Erinevate hoiuvõimaluste kvaliteet ja maksumus Euroopa riikides

Koolieelsete lasteasutuste külastatavuse suurenemine kogu maailmas on tõstatanud küsimuse nende töö kvaliteedist ja selle hindamise võimalustest. Lasteasutuste kvaliteediküsimused on enamikes maades ka hariduspoliitilistes prioriteetides esiplaanil. Vastavasisulisi arutelusid on suuresti mõjutanud uurimused, kus rõhutatakse seoseid laste arengu ja lasteasutuse kvaliteedi taseme vahel, mis näitavad, et kõrgema kvaliteediga asutused mõjuvad laste arengule soodsamalt kui madalama kvaliteediga asutused (Ugaste, 2004).

Dupree ja Bertram (2001) järgi on lastehoiu kvaliteedi alustaladeks:

- Eesmärgistud tegevus.
- Õppeprotsessi ja tegevuse õige strateegia.
- Planeerimine, hinnangu andmine.
- Kvalifitseeritud personal.
- Pidev suhtlemine ja interaktsioon.
- Partnerlussuhted lapsevanematega.
- Meeldiv füüsiline keskkond.
- Organiseeritud tegevus, järelvalve, tulemuste monitooring ning analüüs.

Kõik eelpool väljatoodud faktorid on üksteisega seotud, arvesse tuleb võtta neid kõiki, mitte lähtuda ühest või teisest printsiibist eraldi.

Enamikes lasteasutuse kvaliteedi kontseptsioonides on eeskätt lähtutud lapsest, kuid on arvestatud ka teiste päevahoiuga seotud huvigruppide väärtusi, norme, veendumusi, soove ja vajadusi. Põhjamaades on eelkõige püütud analüüsida laste mängu ja esteetilisi tegevusi, sest akadeemilise õpetamise kõrval peetakse sama oluliseks inimestevahelisi suhteid ja sotsiaalset keskkonda. Koolieelse kasvatus kvaliteedi oluline näitaja on asjaolu, kui palju saab laps olla koos teiste laste ja täiskasvanutega (Ugaste, 2004).

Teenuse kvaliteet sõltub otseselt nendest inimestest, kes lapsega tegelevad. Kvaliteetset hoiuteenust iseloomustavad väikesed laste grupid; hoidja-lapse vaheline pidev interaktsioon; hoidja stabiilsus ja järjepidevus; lapse hügieeni, õige toitumise, turvalisuse korraldamine ja erinevad päevasisustamise programmid, mis toetaksid laste emotsionaalset, sotsiaalset, kognitiivset arengut. Peamised põhjused, miks teenusepakkujad ei vasta nendele kvaliteedinõuetele, on liialt suured rühmad ja koolitatud hoidjate vähesus (Strober 1999; Miels, 2003).

Euroopa riikides varieerub lastehoiu kvaliteet erinevates lastehoiukohtades. 1989. aastal Prantsuse-Ameerika Sihtasutuse poolt juhitud uurimuse käigus külastasid ameerika teadlased Prantsusmaad, et tutvuda sealse lastehoiusüsteemiga (Krause, 1990).

Eesmärgiks oli uurida Prantsusmaa praktikas funktsioneerivaid lapsehoiumudelid, mis võiksid sobida ka Ameerika ühiskonda. Uurimisgrupp leidis, et Prantsusmaal toetatakse sellist rahvuslikku lapsehoiupoliitikat, mis eeldab:

- Kõrgelt koolitatud tööjõudu.
- Lapsehoiuga ühendatud tervist edendavaid programme.
- Alla 3-aastaste laste hoidmise tasu vastavust vanemate maksujõulisusega.
- Tasuta eelkooli 3-5-aastastele.
- Kohustust luua lastehoius hästi kavandatud lastesõbralikud ruumid ja sisustus.

Kui eelnimetatud tingimised Prantsusmaal ellu rakendati, tõusis lapsehoiu kvaliteet märgatavalt (Krause, 1990).

Kõrge kvaliteediga lapsehoid toimib ka kohati Itaalias. Põhja-Itaalias on kõige ehedam näide sellest, kuidas ühiskonna kõrge toetus mõjutab lapsehoiusteemi kvaliteeti. Seal on tervelt 22 ühiskondlikku eelkooli ja 13 imiku/väikelapse keskust. Viimase teenindada on 88% imikutest ja väikelastest, kes on perepäevahoius. Olulised tegurid, mis sellise süsteemi puhul välja toodi, olid:

- Kolmeks aastaks sama grupi (sama kasvataja samade laste juures) kooshoidmine.
- Tugev kooli ja kasvatusasutuse suhe.
- Projektipõhine õpetamine.
- Lapsesõbralik keskkond ja kasvatajad, kes on huvitatud nende hoolde usaldatud laste arendamisest ja kasvatamisest (Krause, 1990).

Pungello ja Campell' longituuduurimus (2000) näitas, et kõrgkvaliteetsel lapsehoiuteenusel on positiivsed tagajärjed lapse arengule. Näiteks aitavad need teismelistel emadel lastega paremini hakkama saada. Uurimuses jälgiti kahe lastegrupi arengut ja kasvamist aastate jooksul. Ühes grupis kasvas last peale bioloogilise vanema ka teine täiskasvanu – lapsehoidja, teises koduväline abi puudus. Hiljem selgus, et mõõdetud intelligentsuse taseme keskmine tulemus oli kõrgem nendel lastel, kes osalesid grupis, kus kasutati perevälise hoiu teenuseid.

Kui rääkida Eesti lapsehoiuvõimaluste kvaliteedist, saab seda teha ainult riiklikult finantseeritud lasteasutustest lähtudes. Munitsipaallasteaedade süsteem on Eestis küllaltki hästi välja arenenud, tervisekaitseõuded lasteasutustele on kõrged, nõuded personali kvalifikatsioonile on samuti kõrged, rohkem tähtsustatakse lasteasutuse ja kodu koostööd ja omavahelist suhtlemist. Samas on aga rühmad endiselt liiga suured, lasteaiakohti napib, alla 3-aastaste laste ametlikud hoiuvõimalused piirduvad ainult lastesõimedega ning lasteasutuse hinna määramisel ei arvestata kahjuks lapsevanema maksujõulisusega.

Lapsehoiuteenuse maksumus on varieeruv ning on tavaliselt seda kallim, mida noorem laps hoida antakse. Halvemas majanduslikus olukorras olevad emad (näiteks üksikemad) otsustavad üldjuhul odavama teenuse kasuks või loobuvad töökäimisest (Strober 1999). Lapsehoiu peale kulub umbes 10% sissetulekust, madalapalgalistel ligikaudu 23%. Kõige kulukam on imikuhoidmine.

Sellistes riikides nagu Saksamaa, Soome, Prantsusmaa ja Rootsi, on perepäevahoid riigi poolt toetatud, personal on treenitud ja juhendatud. Näiteks Saksamaal ja Rootsis on toetus tagatud lubamaks kolmel-neljal perel jagada lapsehoidja maksumust, kuna laste hoidmine leiab aset ühe pere kodus. Euroopa riikides finantseeritakse lastetoetusi reeglina avalikest maksudest (Tavits, 1999). Lastetoetuste maksmisega tegelevad riigiti erinevad asutused alates maksuametist lõpetades spetsiaalsete perekonnakassadega (Tavits, 1999).

Võib öelda, et teistes Euroopa riikides on lapsehoiuvõimalused mitmekesisemad ja nende teenuse osutamine riiklikult kontrollitud. Rohkem on tähelepanu hakatud pöörama ka lapsehoiuteenuste kvaliteedile. Ka Eestis on munitsipaallasteasutuste kvaliteet kohati üsna hea, kuid puuduvad siiski alternatiivsed hoiuvõimalused.

2. EELKOOLIEALISTE LASTE HOIUSÜSTEEM EESTIS

Eesti koolieelses kasvatuses võib leida nii erinevusi kui sarnasusi teiste Euroopa riikidega, kindlasti on aga mõndagi teiste maade kogemustest õppida, et luua last, tema arengut ja individuaalseid vajadusi arvestav ning kodust kasvatust toetav koolieelsete lasteasutuste süsteem.

Eestis on praegusel hetkel võimalus kasutada järgmisi lapsehoiuteenuseid:

- Koolieelne munitsipaallasteasutus (lastesõim ja –aed)/eralasteaed
- Palgeline lapsehoidja („illegaalne“)/palgeline lapsehoidja vastavast agentuurist
- Lapsehoidja tuttavate ja sugulaste hulgast
- Mängutoad (kasutatakse piiratud ajal mõneks tunniks, hoiuteenus on seal tasuline)

Eestis on suhteliselt hästi arenenud lasteaedade süsteem. Siiski tekivad aeg-ajalt probleemid lastele päevahoiukohtade kindlustamisega. Kaks suuremat probleemi Eestis ongi siinkohal just päevahoiuteenuse kättesaadavus ja tasu (Ainsaar, Soo, 2004).

Kui vaadata hoiuteenuste maksumust, siis need erinevad nii regiooniti kui teenuse iseloomu järgi.

Munitsipaallasteaia keskmine kuutasu:

- Tallinnas 400–750 krooni (koha- ja õppevahendite tasu ja toiduraha)
- Tartus 400–560 krooni (koha- ja õppevahendite tasu ja toiduraha) (Antsov, 2004).

Mõned näited ka eralasteaia keskmisest kuutasust:

- Tallinna eralasteaias on lapse kulud kuus 4300 krooni, millest osa maksab kinni omavalitsus (mitte kõigis eralasteaedades). Hinna sees on toiduraha, õppevahendid, jõulupakid ja väljasõidud.
- Teises Tallinna eralasteaias on tallinlasest lapsele kuutasu 700 krooni. Lisandub päevaraha 80 krooni (toiduraha ja õppevahendid) (Antsov, 2004).

- Tartu eralasteaed küsib lapsevanema käest 2000-3000 krooni kuus millele lisandub toiduraha (Tartu eralasteaed... 2005).

Arvestades, et praegu maksab üks lasteaiakoht keskmiselt paar tuhat krooni kuus, tuleks praeguse päevahoiu mudeli arendamise kõrval mõelda ka mini-, pere- ja igasugustele muudele vormidele. Ka sellele, et neile, kes päevahoiuteenust ei kasuta, võiks vähemalt osa raha suunata, et nad ise endale sobivaima võimaluse leiaksid (Saks, 2004).

Masso ja Tampere (2003) Tartu koolieelses eas laste vanemate rahulolu küsitlusest selgus, et keskmiselt soovivad pered last kodus kasvatada ainult kuni 2,7 eluaastani. Tabelis 1 esitatud andmed annavad tunnistust perede vajadusest kasutada üha nooremate laste puhul koolieelse lasteasutuse teenuseid. 1991. aastal oli kõige rohkem neid, kes paneksid lapse lasteaeda 4-6 aastasel, 1995. aastal ja 2000. aastal 3-aastaselt ja 2003. aastal juba umbes 2-aastaselt.

Tabel 1. Soovitav lapse kodus kasvamise aeg (% vastanutest)

Kodus kasvatamise aeg	1991.a.	1995.a.	2000.a.	2003.a.
Alla 2 aasta	1,9	7,7	34,5	49,4
3 aastat	38,8	50,4	50,5	41,4
4-6 aastat	44,4	23,4	13,3	6,2
7 aastat	14,9	18,5	1,7	3,0
KOKKU	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: Masso, Tampere 2003.

Masso ja Tampere (2003) lapsevanemate küsitluses uuriti, kas vanemad on pidanud oma last koju ka üksi jätma. Selgus, et seda pole pidanud tegema 56% vastanutest, vahel harva tegid seda 39% ja sageli 4% vastajatest. See tendents näitab vajadust osalise ajaga hoiuteenuse järele Tartu linnas (Masso, Tampere, 2003).

Parimaks lastehoiu mooduseks peeti lasteaeda ja -sõime 70% juhtudest, sellele järgnesid eralasteaed (12%), ise koduseks jäämine (7%), lapse sugulaste hoida jätmine (5%) ja kõige viimasena lapsehoidja palkamine (2%). Lastehoiuasutuse valikul peetakse silmas koha saamise kiirust, lapse vajaduste arvestamist, lasteasutuse kohta saadud informatsiooni (maine, eripärad, ettevalmistus kooliks vm). Kuna lapsevanemate rahulolu pakutavate teenuste osas sõltub paljuski ka nende informeerituse tasemest, uuriti, milliseid informatsiooniallikaid kasutati teabe saamiseks hoiuvõimaluste kohta. Kõige enam nimetati isiklike allikaid ehk vanematelt, sugulastelt ja sõpradelt saadud soovitusi (26-47%), sellele järgnesid meediakanalid (20%) ajalehtede-ajakirjade ning interneti näol. Raadiokanaleid nimetati kõige vähem (5%). Parimaks info edastamise viisiks üleüldiselt peeti internetti (Masso, Tampere, 2003).

Võrreldes 2003. aastaga on lasteaedades käivate laste arv tervikuna suurenenud. Sealjuures on vähenenud kohaliku omavalitsuse lasteaias käivate laste arv. Oluliselt on suurenenud väljaspool omavalitsust päevahoiuteenust kasutavate laste osatähtsus, seda eriti valdades (Ainsaar, Soo jt., 2004).

Järjekorrad lapse lasteaeda panemiseks on muutumas järjest suuremaks probleemiks nii maal kui linnas. Ainult 48% omavalitsustes ei olnud 2004 septembris lasteaias järjekordi. Järjekorrad on muutumas järjest suuremaks probleemiks nii maal kui linnas. Kokku ootas lasteaias järjekorras 2004 aasta septembris Eestis 7680 last, nendest 5737 olid alla 3-aastased (Ainsaar, Soo jt., 2004). Teravaimad on lasteaianduse probleemid seega just linnades, kus omavalitsus on hädas nii laste mahutamise kui ka nõuetele vastavate hoidmistingimuste loomisega (Pau, 2005). Kõige teravamalt puudutab probleem just sõimeealisi lapsi.

Õnneks on peale koolieelsete munitsipaallasteasutuste ja eralasteaedade lapsevanematel võimalus kasutada ka mängutubade teenuseid. Eestis on hetkel 19 mängutuba. Lapsevanemad viivad lapse sinna teatud tundideks, mil endal on vaja minna kusagile, kuhu last kaasa võtta ei saa. Teine võimalus on koos lapsega mängutoas aega veeta. Lastele on antud erinevate konstruktsioonide näol võimalus ronimiseks, rippumiseks, kiikumiseks, hüppamiseks, jooksmiseks, mängimiseks ja müramiseks (Mängutoad, 2005).

Emadel-isadel on võimalus sel ajal kui professionaal lapsega tegeleb kohapeal lugeda ajakirju, ajalehti, kasutada interneti või lihtsalt lõõgastuda kohvitassi taga. Mängutubade hind on jällegi erinev ja tunnihind kõigub 25-60 krooni vahel (Mängutoad, 2005).

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eestis on riiklikult reguleeritud vaid munitsipaal- ja eralasteasutuste süsteem, mille kvaliteet varieerub sõltuvalt piirkonnast. Kõige suurema puudujäägina võib välja tuua lasteaia kohtade vähesust, eriti just alla 3-aastaste laste hoius, seega võib väita, et kindlasti oleks juurde vaja ka teisi hoiuvõimalusi.

Lapsehoiuteenus Eestis

3. ALTERNATIIVSED LAPSEHOIUVÕIMALUSED EESTIS

Üha enam kerkib esile vajadus alternatiivsete lapsehoiuvõimaluste järele, alljärgnevalt ongi iseloomustatud potentsiaalseid võimalusi, millele ka riiklik perepoliitika üha enam tähelepanu pöörama hakanud on.

Eristada võiks kolme põhilist alternatiivse lapsehoiuteenuse tüüpi:

- Teenused, mis rahuldavad tööl käivate vanemate lastehoiuvajadusi.
- Teenused, mis rahuldavad vanemate vajadusi lühiajaliseks lapsehoiuks – mõneks tunniks päevaks või nädalas.
- Teenused, mis rahuldavad mõlemaid eelpool mainitud lapsevanemate vajadusi. (Wilson, Hall jt. 2003).

Rahvastikupoliitika elluviimise strateegia aastateks 2005–2008 seab muu hulgas ette eesmärgi hakata lapsevanematele pakkuma alternatiivset laste päevahoiu võimalust laste mängutubade näol; koolitada kutsekoolides lapsehoidjaid ning luua koduabiliste register, muutes seega „musta hoidjateenuse“ legaalseks.

Kohalikul omavalitsusel on kohustus korraldada eelkooliealiste laste hoidmine, kuid kuna lasteaiakohti napib, on alternatiivseks võimaluseks, et omavalitsuste juures oleksid usaldusväärsete lapsehoidjate registrid või tegutseksid mittetulundusühingud või vahendusfirmad, kes lapsehoidjaid ja vanemaid kokku viiksid. Samuti võiks olla lapsehoidmisvõimalused töökohtade juures, selline on praegu näiteks kommivabrikul „Kalev“ (Kuljus, 2004).

3.1. Lapsehoidjad

Rahvastikuministri büroo uurimuste järgi kasutatakse Eestis lapsehoidmisel kõige enam sugulaste ja tuttavate abi. Perekeskne sotsiaalne võrgustik, eriti vanaemad-vanaisad, on laste suvepuhkuse ajal ja aegadel, mil lasteaiad suletud, vanematele suure tähtsusega (Hansson (2), 2001).

Peredel, kellel sugulasi/tuttavaid pole võimalik hoidmisse kaasata, on sunnitud kasutama nn „illegaalsete“ lapsehoidjate teenuseid, kuna sobiv alternatiiv tihti puudub või pole rahaliselt kättesaadav. Kuulutused ajalehtedes „Kuldne Börs“ ja „Soov“ üritavad lapsehoidjana tööd leida noored tudengid, kuid leidub ka vanemaid prouasid, kes pensionile lisa teenida soovivad (Mõttus, Kotter, 2004).

Kes vajavad lapsehoidjat kõige rohkem?

- Püsivalt hea sissetulekuga vanemad, kes tahavad, et lastega oleks kõik korras, samal ajal kui tahetakse käia näiteks ilusalongides, spordiklubides, välisreisidel või mujal.
- Õppuritest vanemad, kes õpivad ülikoolis või osalevad mingitel kursustel.
- Töötavad või üksi last kasvatavad emad/isad, kelle laps on sageli haige ja ei saa seepärast lasteaias käia ning kes ei saa lapsehoidjale kuigi palju kulutada.
- Noored vanemad, kes vajavad hoidjat lühiajaliselt, et käia teatris, kontserdil või peol.

(Kes vajavad lapsehoidjat..., 2004)

Teise maade kogemus näitab, et hoiuviis, -aeg ja koht varieerub sõltuvalt perekonna vajadustest. Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimuse järgi 76% uuritavaid hoidsid 1-2 last, 16,7% 3 last, 6,3% 4-5 last korraga. Hoitavate laste vanus varieerus vastsündinute ja 12-aastaste laste vahel. Kõige enam vajati hoidjat alla 5-aasta vanustele lastele. Lapsehoidja koormuseks oli 10-75 tundi nädalas, kõige enam esines olukorda, mil hoidjat sooviti 42-50 tunniks nädalas. Peale laste hoidmise pidid paljudel juhtudel lapsehoidjad täitma ka koduabilise kohustusi (maja koristamine, poeskäimine, pesu pesemine, aiatööd). 89% uuringus osalenud lapsehoidjatest olid palgalisel tööal (nädalatasu 132-600 dollarit). 76%-l oli olemas ka sotsiaalne tagatis. 59% lapsehoidjatest elas töö ajal perekonnaga koos, 31,7% elas perekonnast eraldi ning 8,3% olid nädala sees perekonna juures, nädalavahetustel aga oma kodus (Olsen, 1994).

Soodustustest märgiti ära tasustatud puhkust, tasutud haiguspäevi, reisimist koos perega, auto kasutamise õiguse saamist, tervisekindlustust, korteri saamist perekonna poolt, meditsiinikulude katmist, telefoniarvete tasumist, elukindlustust ning vähemal määral ka õppemaksude tasumist ning transpordikulutuste katmist. Oma tööga jäid rahule 90,1% uuringus osalenutest (Olsen, 1994).

Kõige suurem probleem Eestis seoses lapsehoidjate palkamisega on ebausaldusväärsus. Puuduvad lapsehoidjate tööd reguleerivad seadused ja koolitatud töötajad, mis aitaksid lapsehoidja teenust turvalisemaks muuta.

Sobiva hoidja aitaks leida nii töötava vanema kui lapsehoidmisteenus pakkujate hinnangul lapsehoidjate register (Kossar, 2004). Rahvastikuministri büroo töötabki koos Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusega välja internetipõhist lastehoiuvõimaluste registrit, mis võib osaliselt toimima hakata juba 2005. aasta jooksul. Vabade lasteaiakohtade, lapsehoidjate ja mängutubade register luuakse juba olemasoleva informatsiooni põhjal, koondades seni hariduse infosüsteemides, äriregistris, kutseregistris, ehitusregistris ning maksu- ja tolliameti infosüsteemides sisalduva temaatilise info. Lastehoiuvõimalusi saab registrist otsida näiteks nii asukohta, omandivormi kui hinna järgi. Kavas on juurutada süsteem, kus identifitseeritud sisseloginud kliendile pakutakse automaatselt välja tema lähiümbruses leiduvad lastehoiuvõimalused (Tulevikus võib lastehoiukohta...; Mõistlik, 2003).

Kui lapsevanemad lapsehoidjaid juba tasapisi usaldama hakkaksid, julgustaks see neid hoolimata töölkäimise vajadusest lapsi soetama. Inimesed peaksid nägema ka lapsehoidjaid abinõuna töö- ja pereelu ühendamisel (Mõistlik, 2003 (2)). Praegu on olukord pigem vastupidine. Alles hiljuti teavitas meedia elanikkonda hoidjast, kes väärkohtles last, keda ta parasjagu hoidis. On loomulik, et vanemad suhtuvad skeptiliselt ja eelarvamustega lapsehoidjatesse.

Ning meedia kajastab eelkõige ikkagi teemasid, mis lugeja huvi köidavad ja üldjuhul äratav negatiivne teema inimeste tähelepanu suuremal määral kui positiivne uudis (Kivi, 2002; Antsov, 2004; Sõime asemel hoidjatasu, 2004).

Hoidja valikul või mittevalikul saab määravaks paljudel juhtudel ka lapsehoidja tasustamise probleem. Lapsehoidjatasu on varieeruv. Hind sõltub kokkulepetest, üldjuhul on keskmine tunnitasu Tallinnas vähemalt 25 krooni tund ja Tartus 15 krooni tund lapse kohta. Keskmine tunnitasu jääb hoidjaametis 10 ja 50 krooni vahele. Kuutasu Tallinnas 3000-4000 kätte (Kivi, 2002; Antsov, 2004; Sõime asemel hoidjatasu, 2004). Suureks abiks oleks siinkohal riigipoolt makstav võimalik pearahasüsteem.

Alternatiivkava eesmärgiks on toetada poole kuni 3-aastaste laste vanemaid töö- ja pereelu ühitamisel. Alternatiivse lastehoiu süsteemi idee seisneb lastehoiule mõeldud pearaha liikumises koos lapsega olenemata lapse hoidmisviisist. Pearaha makstakse alternatiivse lapsehoiuteenuse pakkujale, kui teenuse pakkuja on alternatiivseid lastehoiuvõimalusi kajastavas registris arvel. Arve alusel maksab siis kohalik omavalitsus välja pearaha ning lapsevanem kannab pearaha ületavad kulud kasutatud teenuse ulatuses. Pearahasüsteem õigustab ennast erinevate legaalsete lapsehoiuteenuste pakkujate korral, kehtides nii lapsehoidjate, perepäevahoiu- kui ka mängutoateenuste kohta (Rahvastikuminister tutvustab alternatiivset..., 2004).

Praegusel hetkel on lapsehoidjate töö Eestis siiski ebakvaliteetne ja selles üle puudub igasugune kontroll ja ülevaade. Kui jõuab kätte aeg, mil valmib lapsehoidjate register ja hoidjaid hakatakse koolitama, muutub olukord kindlasti märgatavalt paremuse suunas.

3.2. Lapsehoiuteenuseid pakkuvad agentuurid

Suurema sissetulekuga peredel on võimalik palgata lapsehoidja ka neid vahendava agentuuri kaudu. Paraku jääb see teenus vähem kättesaadavaks majanduslikult halvemini kindlustatud perekondadele, sest puudub riigipoolne toetus.

Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimuse järgi on enamik uuritavaid lapsehoidjaid tööd leidnud just agentuuride kaudu (70%), väiksem osa tuttavate kaudu (12%) ja lehekuulutuse kaudu (10%) (Olsen, 1994).

Alternatiivseid hoiuteenuseid pakkuvad agentuurid peaksid vastama järgmistele tingimustele:

- Personali järjepidev koolitamine, mis puudutab sellised teemasid nagu lapse areng, tervislik toitumine, turvalisus, esmaabi jne.
- Personali sobitamine perekonnaga, sobivuse määramiseks korraldatakse intervjuud ja omavahelised kohtumised, mitesobivusel on hoidja väljavahetamise võimalus.
- Hoiuajal pistelise kontrolli läbiviimine agentuuri poolt.
- Hoidjate poolne kohustus täita aktiivselt lapse päev.
- Personali nõustamine.
- Teatud aja tagant korraldatavad koosolekud, kus hinnatakse agentuuri tööd, arutatakse esilekerkinud probleeme jne.
- Teenuse kasutajatelt tagasiside saamine (Wilson, Hall jt. 2003).

Nicole La Bar (2001) on eelpool väljatoodud punktidele lisanud veel mõned nõuded alternatiivsete lapsehoiuteenuste jaoks. Teenus peaks olema:

- Teenuse pakkumine peaks olema hästi planeeritud ja organiseeritud.
- Lapsevanemaid igati töösse kaasav.
- Põhieesmärk on tagada lapse tervislik heaolu, turvalisus ning areng.
- Head olmetingimused.
- Kasvatajate/hoidjate valmisolek enesetäienduseks.

- Personali kvalifikatsioon.

Kõik eelpool nimetatud nõuded on olulise tähtsusega tagamaks kvaliteetset teenust ja läbi selle klientide ja laste rahulolu, mis tegelikult peakski olema ühe sellise agentuuri eesmärgiks.

Šotimaal on olemas näiteks lapsehoiuteenuseid pakkuv firma ChildrenFirst Center. Selle firma motoks on, et iga laps on unikaalne, hindamatu ja kordumatu isiksus (Wilson, Hall jt. 2003).

Läbi selle visooni rakendatakse firmas taktikat, mille läbi iga kasvataja ülesandeks on tagada igale lapsele meeldivad kogemused. Agentuur lähtub sellistest põhimõtetest nagu püsivus, optimism, tolerantsus, pühendumus ja kannatlikkus. Neid põhimõtteid rakendab personal ellu iga päev suheldes üksteisega, lastega ning lapsevanematega (Wilson, Hall jt. 2003).

Eesti Vabariigi seaduste kohaselt võivad lapsehoiuteenust pakkuda äriregistrisse kantud äriühingud, kes põhikirjajärgselt tegutsevad lapsehoiuteenuste pakkumise ning lapsehoidjate vahendamise ja omavad selleks vastavaid lube: Tööturuteenuste tegevusluba tööjõu vahendamiseks ning Andmekaitse Inspektsiooni luba delikaatsete isikuandmete töötlemise kohta.

Käesoleval hetkel tegutsevad Tallinnas sellised lapsehoiuteenust pakkuvad firmad nagu HV Koduabi OÜ, Koduhooldus OÜ, Koduteenused OÜ, Proua Rohtla Koduabi OÜ, BabyPlus OÜ. Tartus pakub seda teenust Pihel OÜ (Eniro andmebaas 2005; infotelefon 1182).

Kokkuvõtteks võib öelda, et vajadus alternatiivsete hoiuvõimaluste järele on suur, kuid enamikul juhtudel võetakse lapsehoidjaks oma pereliige või keegi tutvusringkonnast. See näitab, et puudub usaldus lapsehoiuteenuste suhtes ning agentuuride kasutamine on hetkel Eestis siiski suurel määral vähem populaarne kui mujal maailmas. Samuti on teenuse hind keskmise eesti perekonna jaoks liiga kõrge ning on levinud arvamus, et ka agentuur ei suuda turvalisust garanteerida.

4. LAPSEHOIDU TEOSTAVA PERSONALI KOOLITUS

Eelkoolipedagoogide õpetamine sai alguse esmakordselt 19.sajandil. Koolituskeskuste loomine ja õppekavade väljatöötamine algas 19.sajandi lõpus ning 20.sajandi alguses, kus pakuti õpet kas iseseisvalt või integreerituna teiste pedagoogikaainete valdkondade õppekavadesse. Peale 1930-ndate aastate majanduskriisi ja Teise Maailmasõja lõppu hakati tähelepanu pöörama lastehoiupoliitika väljatöötamisele. Viimase kümne aasta jooksul on eelkooli pedagooge välja õpetama hakatud erinevatel tasemetel: lühiajalised koolitused, 2-4-aastased koolitused. Koolitusprogrammid varieeruvad riikide kaupa (Thompson, 1992; Pascal 1995).

4.1. Elukestva õppe olulisus ja hoidjate koolitus

Kuna praegusel hetkel on lapsehoidja amet siiski suhteliselt ebapopulaarne ja sellega tegelevad suures osas inimesed, kes on näiteks jäänud töötuks või kellel ei õnnestu mujalt tööd leida, siis on oluline, et inimene, kes hakkab lapsi hoidma, läbiks enne vastava koolituse. Ühiskond peab tähtsustama elukestva õppe vajalikkust.

2000. aastal toimunud Elukestva Õppe Memorandumi ümber toimunud diskussioonid olid väga olulised elukestva õppe idee levitamisel Eestis. Tõdeti, et Eestil pole väga palju pakkuda Euroopale, kuna seni veel pole elukestev õpe leidnud endale sisulist kohta Eesti hariduspoliitikas (Märja, 2004). Ometi on täiskasvanute koolitusel keskne koht ühiskonna arengus. Seal selguvad ühiskonna arengu vajadused ja huvid, mille alusel sõnastatakse arengu põhimõtted (Täiskasvanute koolitus, 2005). Ja teadmispõhine ühiskond vajab, et iga tema liige igas eluvaldkonnas oleks varustatud kõige uuemate teadmiste ja tööalaste oskustega (Elukestva õppe strateegia, 2002).

Ei saa rääkida kvaliteetsest lapsehoiuteenusest enne, kui selle üheks osaks pole saanud kvalifitseeritud töäjõud. Selleks on tarvis lapsehoidu teostavat personali koolitada (Rosebrook, Haley jt., 2001).

Koolitus peaks koosnema mitmest osast: akadeemiline ettevalmistus, praktilised kogemused ning pidev enesetäiendus juba tööl olles. Tuleb arvestada ka sellega, et paljudel juhtudel peab välja õpetama ka vanemaid inimesi, kes võivad visalt omaks võtta või heaks kiita tänapäevalt väärtustatavaid kasvatusmudeleid vm (Rosebrook, Haley jt., 2001).

Lapsehoidjate õppekavade loomisel lähtutakse palju ka üldisest hariduslikust mudelist. Lapsehoidja töös on vajalikud mitmekesised oskused ja laiaulatuslikud teadmised. Lapsehoidjate koolitust on paljudes maades paraku alahinnatud. Arvatakse, et lapsehoid vajab minimaalseid (kui üldse) teadmisi. Inglismaa on riik, kus hariduslik tase ja elatustase on küllatki kõrged. Samas seati 1992. aastal läbiviidud uurimuses kahtluse alla 3-5 aastaste laste hoiu kvaliteet just töäjõu koolitamise vähetähtsaks pidamise pärast. (Psacal, 1992).

Samas just viimase aastakümne jooksul on Euroopa riikides lapsehoidjate kvalifikatsiooni teemale hakatud rohkem tähelepanu pöörama. Käib arutelu, millisel tasemel peaks olema koolitatud personal. Suundumused kasvatajate koolituses näitavad formaalse haridustaseme tõusu ja väljaõppe kestuse pikenemist. Üha rohkem hakatakse lasteaiaõpetajaid/hoidjaid ette valmistama nii bakalaureuse- kui ka magistriõppe tasemel. Lastehoidu teostava personali osas on mitmetes riikides tähelepanu pöörama hakatud just sellele, et enamikes riikides ei ole kasvataja ühiskondlikult samavõrd tunnustatud kui kooliõpetaja, mida näitab ka ebavõrdne palk. Ainult üksikutes riikides on kasvataja palk kooliõpetajaga võrdne. Elukutse atraktiivsuse määravad suures osas ka karjäärivõimalused. Näiteks Kreekas on kasvatajad riigiametnikud, kellele on loodud teatud soodustused ning võimalused karjääriks pikemas perspektiivis (Ugaste 2004).

Pidevalt on arutletud teemal, kuidas suurendada kasvataja elukutse atraktiivsust ka meeste jaoks. Enamikes riikides töötab hoiuteenuste pakkujatena väga vähe meessoos esindajaid (Ugaste 2004).

Positiivse näitena võib siin välja tuua Taani õpetajakoolituse, kus pedagoogi amet on väga populaarne ja palju mehi töötab ka koolieelsetes lasteasutustes. Taanis on eelkoolikasvatus rohkem ühiskondlikult väärtustatud ja tunnustatud. Samuti on seal eriala lõpetanutel võimalik valida erinevate töövaldkondade vahel (Ugaste 2004).

Saksamaal näiteks aga rõhutatakse kasvatajate õppekavades, et kasvataja tööks ettevalmistamine tähendab eelkõige isiksuste kujundamist. See tähendab isiksuslikku ja ametialast identiteediteadvust, mis omakorda on pikaajalise sotsialiseerimisprotsessi tulemus. Kasvatajad ei õpi vastavatest ettevalmistusasutustes tundma mitte üksnes lapsi, nende arengutingimusi, hirme, konflikte, vaid õpivad tundma ja mõtestama ka oma elamusi, kogemusi, ühendades need teadmised omavahel oma isiksusega. Oma isiksuse tundmaõppimine on aluseks teiste inimeste tundmaõppimisel ja tajumisel. Kasvataja peaks püüdma oma identiteeti pidevalt arendama ja eneseusaldust tugevdama (Saar, 1995).

Kasvatajate ettevalmistus peab vastama ühiskonnas toimuvatele muutustele. Kasvataja töö on vaid siis meelitatav ja ligitõmbav, kui see võimaldab kasvatajal ametialaselt edasi liikuda ja edasi areneda. Saksamaal on kasvatajate enesetäiendamiseks olemas mitmesuguseid võimalusi; kursuste programmi pakub välja kas maakonna, valla, linna noorsooamet või hoopis kirik. Enesetäiendamise programmid pakuvad välja nii erialaseid kui ka üldharivaid teemasid. Laialt on levinud nii loenguline töö, diskussioonid kui ka praktilised harjutused. Tihti on enesetäiendamise kursused mitmeaastased lõppedes kas uurimuse või suurema praktilise tööga. Enesetäienduskursuste eest maksab kas vastav noorsooamet või osaliselt kasvataja ise (Saar, 1995).

Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimus näitas, et 82,8% lapsehoidjatest on läbinud mingisugust laadi koolituse ning 21,4% on omandanud vastava kõrghariduse (Olsen, 1994).

Kvalifitseeritud tööjõu olemasolu on ka (väike)ettevõtete edukuse üheks tingimuseks. Kvalifitseeritud tööjõu juurdekasvu peaks tegelikult tagama formaalharidus. Seega peaksid just kutseõppeasutused ja kõrgkoolid ettevõttele hästikoolitatud tööjõudu välja õpetama (Statistikaamet, 2002).

Samas on ka lapsehoiuteenust pakkuvad firmad need, kes koolitusvajadusega päevast päeva silmitsi seisavad. Seetõttu oleks võibolla mõistlik kujundada välja ettevõttesisene koolituspoliitika. Koolituskava olemasolu näitab ka ettevõtte personalipoliitikat ja annab töötajatele parema võimaluse karjääri kavandada (Statistikaamet, 2002). Eesti seaduste kohaselt võib asutus iseseisvat ilma luba taotlemata läbi viia kuni 6-kuulisi koolituskursusi.

Väikeettevõtetel puudub enamasti strateegia, nad ei tea kuidas areneda kavatsevad ja millist tööjõudu lähiaastatel vajavad. Eesti oludes oleks ehk sobivamgi tugeva baasharidusega kutseõpe, millele lisanduks ettevõtte antav täiendkoolitus vajalikul kitsal kutsealal. Väikeettevõtete personal jätkaks sellist kitsa profiiliga õpet kutsealaliitude koolituskeskustes kutseala parimate spetsialistide juhendamisel. Teine võimalus on kitsam erialakoolitus ka kutseõppeasutuste juures pärast baasõppe omandamist ja vastava õppebaasi olemasolul, ent juba ettevõtte koolitustellimuse alusel. See sunniks ettevõtteid vajadusi vähemalt aastaks juba planeerima (Statistikaamet, 2002).

Kuigi lapsehoidjate koolitust on senini peetud küllaltki ebaoluliseks, on see tendents nüüdseks muutumas. Teistes Euroopa riikides on lapsehoidu teostavat personali koolitama hakanud nii kõrgkoolid, kutseõppeasutused ning võimalus on läbida erialaseid täiendkoolitusi ettevõtete juures. Eestis on aga käesoleval hetkel kvalifikatsiooninõuded kehtestatud ainult munitsipaal- ja eralasteaedade personalile.

4.2. Lapsehoidja kutsesobivus

Praegusel hetkel on Eestis valitsevaks arusaam, et lapsehoidjaks sobib peaaegu igaüks – kui mõnel muul erialal ebaõnnestuda, siis vähemalt lapsehoidjana saab ikkagi töötada...

Tegelikult nõuab hoidja amet nagu iga teinegi, teatud kutsumuse olemasolu. Inimesel, kellele ei meeldi lapsed, kel pole üldse kannatust või kes arvab lapsi ise kasvavat ja arenevat, piisab vaid söötmisest; ei sobi paraku lapsehoidjana töötama. Renwicki ja Boydi (1995) poolt Euroopas läbiviidud uurimuses küsitleti inimesi, kes osalesid koolieelse lastehoiu õppeprogrammis, kus neil paluti välja tuua eelpool mainitud programmis osalemise põhjused, milleks olid:

- Soov töötada väikeste lastega.
- Soov kaasa aidata varase lapseea kasvatuse- ja hoiukvaliteedi tõstmisele.
- Võimalus leida tööd üha kasvava tähtsusega tegevusvaldkonnas.
- Soov leida püsiv sissetulek ja suhelda inimestega, mitte istuda kontoris.

Kui samas projektis osalejatel paluti välja tuua enda omadused, miks nad sobiksid lastega töötama, siis toodi välja järgmised omadused:

- Kannatlikkus
- Huumorimeel
- Oskus lastega suhelda
- Lastele meeldimine
- Näitlejaoskused

Kui samade õpilaste käest uuriti, millises lastehoiutüübis nad sooviksid kursuse läbimisel tööle asuda, siis kõige suurem hulk vastajatest leidis, et nemad sooviksid töötada lasteaias. Põhjustena loetleti paremat palka, paremaid töötingimusi, seadusega piiritletud töötunde, suvist vaheaega, juba vanemaid lapsi, kellega on lihtsam hakkama saada (Renwick, Boyd 1995).

Lisaks sellele arvasid tudengid, et lasteaedade tegevus on paremini organiseeritud ja seal on rohkem struktureeritud programme. Programmis osalejad, kes leidsid, et nemad sooviksid tööle asuda alternatiivsete hoiuteenuste alal töid põhjustena välja lähedasemad suhted lastega, lastevanematega, mis aitaks kaasa sooja õhkkonna loomisele; soov töötada väga väikeste lastega ja lootuse, et kui üha rohkem kvalifitseeritud inimesi asub tööle alternatiivsete hoiuteenuste alal, siis aitab see kaasa teenuse kvaliteedi tõstmisele ja muudab vähehaaval inimeste suhtumist sellesse ametisse (Renwick, Boyd 1995).

Sandhu (1995) uurimusest, millist rolli täidab lapsehoidja lapse elus, selgus, et ema „aseainel“ lapsehoidjal on tähtis roll lapse arengu mõjutajana. Lapsehoidja hoolitseb lapse primaarsete vajaduste eest ja vormib lapse moraalseid ning esteetilisi väärtushinnanguid. Lapsehoidja mõjutab märkimisväärselt lapse sotsiaalset arengut. Ta peab looma lapsele sooja ja armastava elukeskkonna. Hoidja peaks olema geniaalne, järjepidev, mõistlik, soe, empaatiline, usaldusväärne.

Ta peaks kasvatama last iseseisvaks ja täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks, jälgima lapse füüsilist, emotsionaalset, intellektuaalset ja sotsiaalset arengut; soodustama lapse prosotsiaalset käitumist ja oma tunnetega hakkamasaamist, tõstma tema eneseusku. Peale selle peavad lapsehoidjad arvestama lapsevanemate soovide ja ettepanekutega.

Wunchel (2003) on lapsehoidja ülesannetena välja toonud veel järgmised punktid:

- Pakkuda ning tutvustada lastele uusi stimuleerivaid õppimisvõimalusi, ärgitada laste uudishimu ümbritseva vastu ja soovi avastada uusi asju ja tunda nendest avastustest rõõmu.
- Tähelepanelikult vaadelda laste mängu, et näha, kuidas lapsed interpreteerivad maailma ja märgata, mis nende huvi kõige rühma köidab.
- Aktiivselt kaasata lapsi arendatavatesse tegevustesse.
- Vajadusel tagada erinevatest kultuuridest pärit laste suhtlemine.
- Sisustada ruumid ja möbleerida need nii, et stimuleerida lapse eksperimenteerimist, avastushimu, loovust.

- Julgustama vanemate osalust ja julgust oma arvamuse avaldamiseks.
- Looma sooja õhkkonna ja meeldivad omavahelised suhted.
- Tegutsema avatud ja paindliku tegevuskava alusel, mille koostamisse on kaasatud lapsed, vanemad, teised spetsialistid.

Nagu näha, eeldab lastega töötamine mitmete erinevate omaduste olemasolu ja mõned inimesed lihtsalt ei sobi hoidjaametisse. Kutsestandardi alusel osutub võimalikuks kutsesobivuse määramine. Riik peab kutsestandardi välja töötama enne kui hakkab välja koolitama professionaalseid lapsehoidjaid (Pau, 2005).

4.3. Lapsehoidjate kutsestandardi esialgne kavand

Kutsestandard on dokument, mis määrab kindlaks kutsekvalifikatsioonist tulenevad nõuded teadmiste, oskuste, kogemuste, väärtushinnangutele ja isikuomadustele. Kutsekvalifikatsioon on mingil kindlal kutsealal nõutav kompetentsuse tase, mida tunnustatakse kas reguleeritud, ajalooliselt või rahvusvaheliselt kujunenud nõuete alusel.

Kutsestandardit kasutatakse töötajate kvalifikatsiooninõuete määratlemiseks, õppekavade, koolitusprogrammide väljatöötamiseks, eksaminõuete väljatöötamiseks, kutsekvalifikatsiooni tõendamiseks ja hindamiseks, eelduste loomiseks Eesti majanduse konkurentsivõime kasvuks (Kutseseadus, 2004).

Rahvastikuministri büroo andmetel peaksid 2006. aasta alguses Eestis tööle asuma juba esimesed legaalsed perepäevahoidjad, kellel on ka olemas hoidja kvalifikatsioon. Hoidjal ei pea olema tingimata pedagoogiline haridus, sooritada tuleb vaid kutseksam. Lisaks sellele nõutakse tervisetõendit ja politseitõendit karistusregistri väljavõttega (Eelrand, 2005). Eesti rahvastikupoliitika elluviimise strateegia aastaiks 2005–2008 näeb ette, et kutsekoolides hakatakse välja õpetama lapsehoidjaid (Kossar, 2004).

Praeguse seisuga on Kuressaare ametikool ainus kutsekool Eestis, mis juba teist aastat tööturгу professionaalsete lapsehoidjatega varustab (Kossar, 2004). Alates 1995. aastast on Tartu Kutsehariduskeskus jaganud lapsehoidmise tarkusi täiskasvanute täiendus- ja ümberõppeprogrammide raames (Pau, 2005).

Haridus- ja teadusministeeriumis töötatakse välja alusnõudeid lapsehoidjale ja edasi luuakse kutsestandard. Edukalt võiksid tegutseda ka endised lasteaiakasvatavad ning pedagoogid, kes on täiendkoolituse läbinud (Kuljus, 2004).

Kutsestandardi esialgse versiooni koostas Tervishoiu ja Sotsiaaltöö Kutsenõukogu juurde moodustatud lapsehoidjate töörühm. Alljärgnevalt on väljatoodud materjalid lapsehoidjate kutsestandardi töörühma nõupidamiselt, mille käigus koostati lapsehoidjate kutsestandardi esialgne kava.

Kutsekirjelduse järgi on lapsehoidja töötaja, kes on omandanud tööks vajalikud teadmised ja oskused lapse hooldamiseks, juhendamiseks ning arengu toetamiseks. Lapsehoidja töö eesmärgiks on kaasa aidata lapse füüsilisele, emotsionaalsele, intellektuaalsele ja sotsiaalsele arengule, arvestades perekonna vajadusi lapse hooldamisel. Ta lähtub oma töös lapse heaolust ja turvalisusest. Lapsehoidja osutab lapsehoiuteenust, mida võib pakkuda kas lapse kodus, lapsehoidja kodus või mujal lapsevanema poolt soovitud kohas.

Lapsehoidja peamisteks tööülesanneteks on:

- Füüsiliselt ja psüühiliselt turvalise keskkonna tagamine.
- Lapse isikliku hügieeni jälgimine, juhendamine selle täitmisel ja vajadusel abistamine.
- Lapsevanema poolt koostatud lapse päevakava jälgimine lapse ealisi vajadusi arvestades.
- Lapse arengu toetamine päevategevuste kaudu (mängimine, liikumine, lugemine vm).
- Lapse toitumise jälgimine, vajadusel toiduvalmistamine ja lapse abistamine söömisel.

- Lapse tervisliku seisundi jälgimine, tervise edendamine, haige lapse eest hoolitsemine.
- Suhtlemine perekonnaga, lapse sotsiaalsete kontaktide arendamine.

Konkreetsete tööülesannete osas peaks lapsehoidja teenust telliva perekonnaga veel eraldi kokku leppima.

Kutseoskusnõuete järgi on hoidja põhilisteks teadmisteks ja oskusteks:

- Lapse õigused, lastekaitse.
- Lapse kasv ja areng: füüsiline, kognitiivne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng, lapse arenguperioodid, arendava ja turvalise kasvukeskkonna kujundamine, erinevad loovtegevused.
- Lapse tervishoid: tervise edendamine, lapse tervist ohustavad tegurid, lastehaigused, esmaabi, haige imiku ja väikelapse hooldamine ning põetamine.
- Pedagoogika: eakohased päevategevused, nende analüüsimine ja juhendamine, lapse väärkohtlemine, kombeõpetus ja eetika.
- Kodumajandus: lapse eale vastav toitumine, majapidamis- ja koristustööd, olmetehnika kasutamine ja ohutusnõuete järgimine.
- Eriipsühholoogia ja -pedagoogika teoreetilised alused: oma töö korraldamine, koostöö lapse vanemate ja lähedastega.

Hoidja isikuomaduste ja võimete osas on välja toodud:

- Ausus
- Vastutustunne
- Empaatiavõime ning lapsesõbralikkus
- Loovus ja algatusvõime
- Emotsionaalne stabiilsus
- Järjekindlus ja hea pingetaluvus
- Koostöö- ja suhtlemisvalmidus
- Kuulamis- ja eneseväljendusoskus
- Arenemis- ja kohanemisvõime

Väga oluline punkt kutsekirjelduses on lapsehoidja kutse-eetika, milles üle ega ümber minna ei saa. Lapsehoidja peaks:

- Vastutama lapse vaimse ja füüsilise heaolu eest.
- Arvestama oma töös perekonna väärtushinnangutega ja lapsekasvatuse põhimõtetega.
- Hoiduma hinnangute andmisest ja pere senise elukorralduse kritiseerimisest, isegi siis kui see hoidja arvates suuremaid ümberkorraldusi peaks nõudma.
- Austama pere privaatsust, hoidma kõik peres toimuva enda teada ning sekkuma vaid juhul, kui peres esineb väärkohtlemist.
- Tagama lapse turvalisuse ning vastavalt vajadusele teatama valitsevalt ohust.
- Kohtlema last alati austuse ja lugupidamisega, jäädes samas kindlaks esitatud nõudmistele.
- Arutama lapse käitumist lapsevanemaga ja arusaamatuste või probleemide tekkimisel lapsevanemaga koheselt nõu pidama.
- Kinni pidama lapsevanemaga kokkulepitud tööajast ja töötingimustest.
- Luba küsima perele kuuluvate esemete ja/võiteenuste kasutamiseks.
- Mitte kutsuma reeglina perekonda oma külalisi.
- Koristama alati enda ja lapse järelt.
- Järgima isikliku hügieeni nõudeid.
- Riietuma korrektselt, ametile vastavalt.
- Vältima ebatsensuurseid väljendeid.
- Tööl alati kaine olema.
- Tegelema pideva ametialase enesearengu ja -täiendusega.
- Järgima lapse dieeti ja ravima last lapsevanema korralduse kohaselt.

Lapsehoidja kutsestandard peaks saama valitsuse heakskiidu 2005.aasta lõpuks. Standardi alusel saavad koolid koostada õppekava, mille peab kinnitama haridusminister (Pau, 2005).

5. UURIMUSLIK OSA

5.1. Metoodika ja valim

Metoodika

Käesolev uurimus põhineb koolieelses eas laste (sünnist kuni 6-eluastani) vanemate küsitlusel üle Eesti eesmärgiga välja selgitada lapsevanemate ootused alternatiivsete hoiuteenuste suhtes. Lapsevanemate arvamuste teadasaamiseks koostati 35-küsimuseline ankeet (vt. lisa 1). Küsimusi võib tinglikult jaotada viide suuremasse blokki: vastajate taustaandmed, lapsehoiuteenuste senine kasutamine, ootused last hoidvate inimeste suhtes, lapsehoiuteenustega tegelevate inimeste koolitus ning lapsehoiuteenuseid pakkuvate organisatsioonid/isikute andmebaas, hoiuteenuseid pakuvad agentuurid.

Enamasti tuli ankeedi küsimustele vastamisel valida esitatud variantide hulgast sobivaim või ka mitu sobivat varianti. Esines ka avatud küsimusi, millele vastajad pidid vastuse andma vabas vormis punktiirile, sest etteantud variandid puudusid.

Valimi iseloomustus

Valim moodustati vastavalt Tartu Linnavalitsuse Haridusosakonna korraldusteenistuse 2003.a. andmetele põhinedes, kus Tartu linna munitsipaallasteasutustes oli kokku 4520 last ja arvestades uurimuse teostajate piiratud võimalusi töö koostamisel, otsustati jagada ankeedid 5%-le kogu laste arvust ehk jagada kätte 226 ankeeti, millest tagasi laekus 40% ehk 100 ankeeti. Väikest tagasilaekunud ankeetide arvu võiks põhjendada sellega, et lapsevanematelt nõutakse pidevalt erinevates uurimustes osalemist ning küsitluslehtede täitmist ja seega ei ilmutanud nad erilist huvi järjekordse küsitluse vastu. Tõenäoliselt oleks tagasi laekunud suurem hulk ankeete, kui töö koostajatel oleks olnud võimalus isiklikult ankeetide jagamise hetkel lasteasutustes viibida ning vanemaid teavitada uurimistöö eesmärkidest ja sisust.

Ankeedid sai jaotatud ajavahemikus 19.-26. mai 2004.a. Tartu seitsme suurema lasteaia sõimerühmadesse.

Lasteaedade valikul lähtuti eelkõige sõimerühmade olemasolust sellepärast, et just sõimeealiste laste vanemad omavad hiljutist kokkupuudet lapsehoiuprobleemidega ning oskavad kõige paremini antud valdkonnas arvamust avaldada. Eelistatuteks osutusid laste arvu poolest suuremad lasteaiad ja seda sellepärast, et sooviti korraga suurema hulga lapsevanemate arvamusi selgitada. Reaalne valim moodustus lapsevanematest, kes ankeedi jagamise nädalal oma lastele lasteaeda järele tulid. Seega sai küsitluses osalenute hulgas määravaks juhuslikkus. Lisaks sellele oli ankeetide täitmine vabatahtlik.

Lisaks sellele oli ankeeti võimalik täita ka Perekooli (<http://www.perekool.ee/>) ja Delfi naistelehe (<http://woman.delfi.ee/>) foorumites (beebi, väikelaps, perekond), kus küsitlusele vastasid need lapsevanemad, kes pidasid antud teemat ajakohaseks ja tähelepanuväärivaks. Sealt laekus 200 korrektselt täidetud ankeeti.

Vanematega kontakteerumiseks valiti just need eelpool nimetatud viisid, sest 0-3-aastaste laste vanemate kättesaamine osutus suhteliselt keeruliseks.

Kokku laekus 300 ankeeti, mille alusel sai läbiviidud käesolevas töös uurimustulemuste analüüs. 300-st ankeedist $\frac{2}{3}$ laekus internetist. Kuna eesmärgiks oli küsitleda lapsevanemaid üle Eesti, siis internet õigustas end, kuna suur hulk internetiküsitluse täitjatest asusid väljaspool Tartut.

Andmete analüüs

Tulemuste analüüsimiseks on kasutatud andmetöötlusprogrammi Microsoft Excel 2000. Andmeid analüüsiti leides protsente, keskmisi, miinimum- ja maksimumväärtusi. Erinevuste statistilise olulisuse hindamiseks kasutati t-statistikut protsentarvude võrdlemiseks. Uurimustulemustest parema ülevaate saamiseks sai koostatud tulp- ja sektordiagramme.

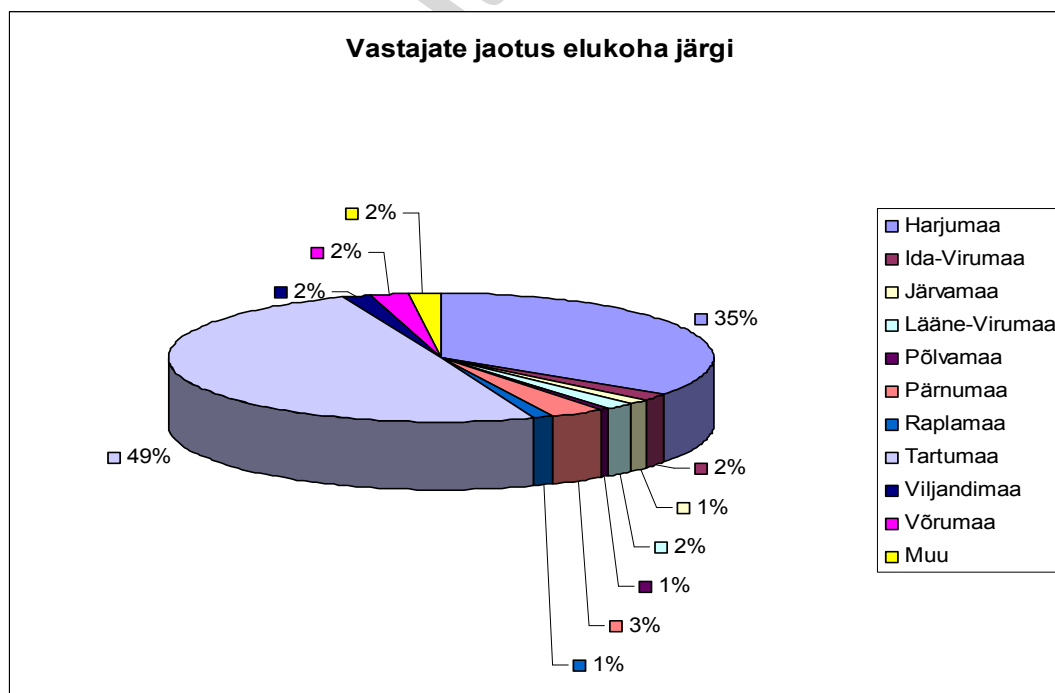
5.2. Valimi taustaandmed

Kõigepealt esitatakse vastajate taustaandmed: sugu, vanus, elukoht, haridus, elukutse, perekonnaseis ja laste arv peres.

300-st vastajat olid 7 meesterahvad, mis võis olla tingitud sellest, et naised ilmutavad rohkem huvi lapsekasvatamisega seotud probleemide vastu ning uurimuse läbiviimise ajal käisid lastel lasteaedades järel peamiselt emad. Kuna konkreetset uurimust Eestis pole varem läbi viidud, siis ei olnud nõudeid vastajate soo kohta. Tulevikus võiks uurida näiteks meeste ja naiste arvamuste erinevusi antud teema kohta, kui need peaksid eksisteerima.

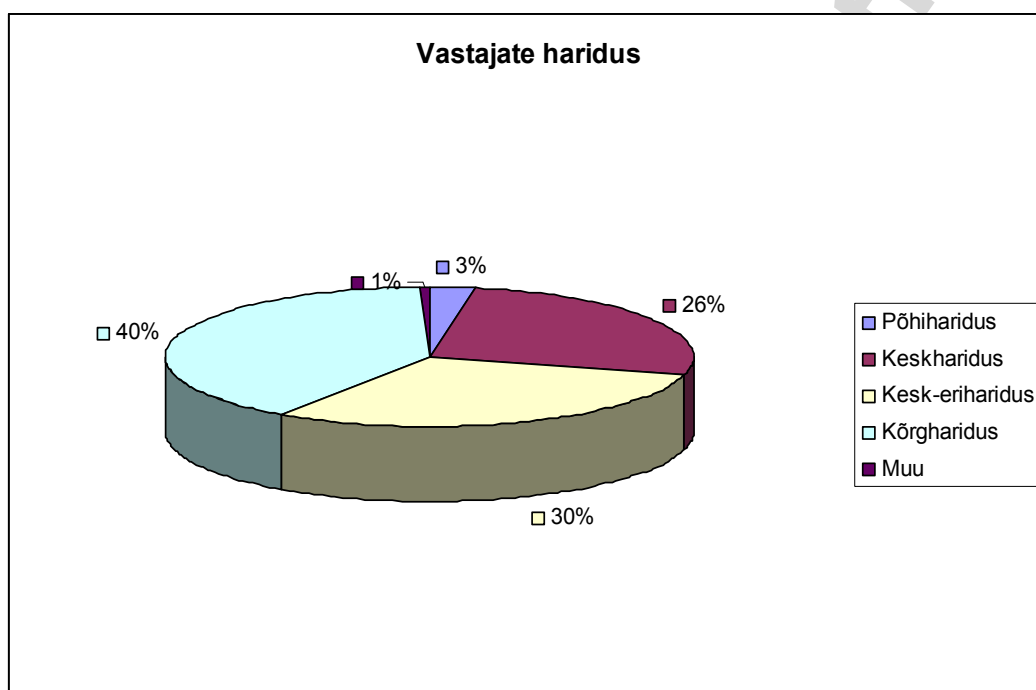
Vastajate keskmine vanus oli 29 aastat. Vanusegrupis kuni 25 eluaastat oli vastajaid 96 (32%), vanusegrupis 26-35 eluaastat oli vastajaid 156 (52%) ning vanusegrupis 36 ning vanemad oli vastajaid 49 (16%).

Kõige rohkem küsitluses osalejaid oli Tartumaalt (49%), sellele järgnes Harjumaa (35%) ning mujalt Eestist ja välismaalt (Taani, USA) oli vastajaid (16%) (vt joonis 1). Tallinna linna vastajate osakaal kogu Harjumaa lapsevanematest oli 72%, Tartu linna vastajate osakaal kogu Tartumaa lapsevanematest oli 83%.

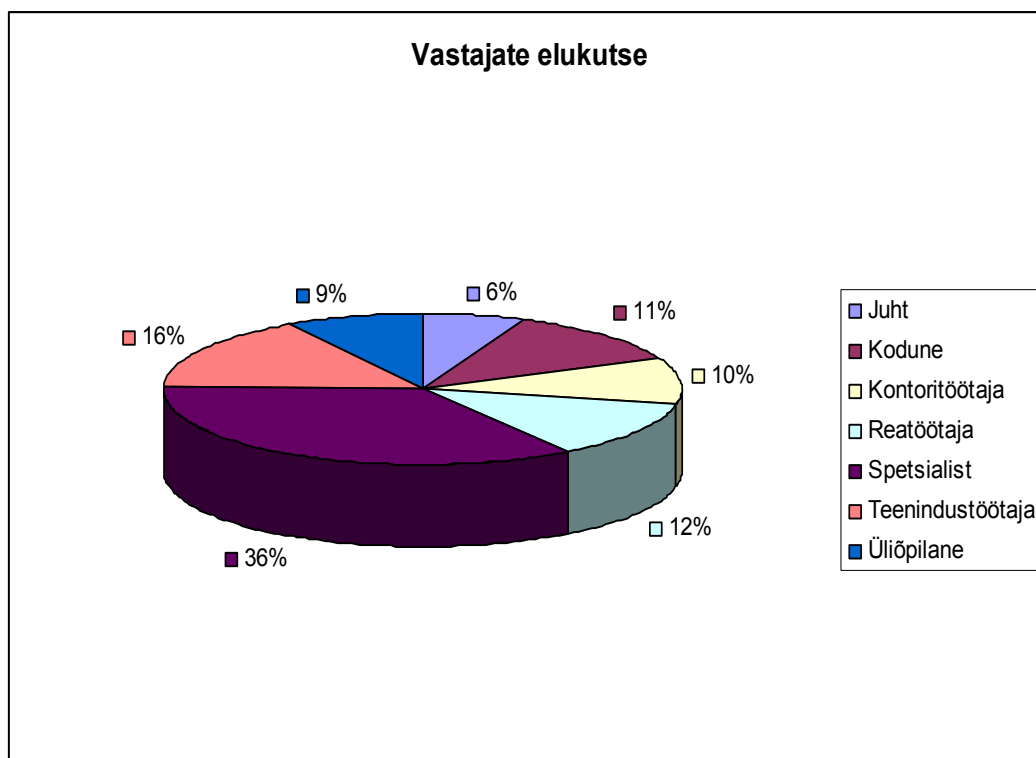
Joon.1. Vastajate jaotus elukoha järgi

Haridustaseme järgi oli vastajaid võimalik protsentuaalselt grupeerida järgnevalt – kõige enam oli kõrgharidusega vastajaid (40%), sellele järgnesid kesk-eriharidusega (30%), keskharidusega (26%) ja põhiharidusega (3%) vastajad. Kuna enamik vastajatest olid naised, siis võib nende tulemuste põhjal järeldada, et üha suurem osa naisi pühendub õpingutele ning omandab kõrghariduse (Herr, 1990) (vt joonis 2).

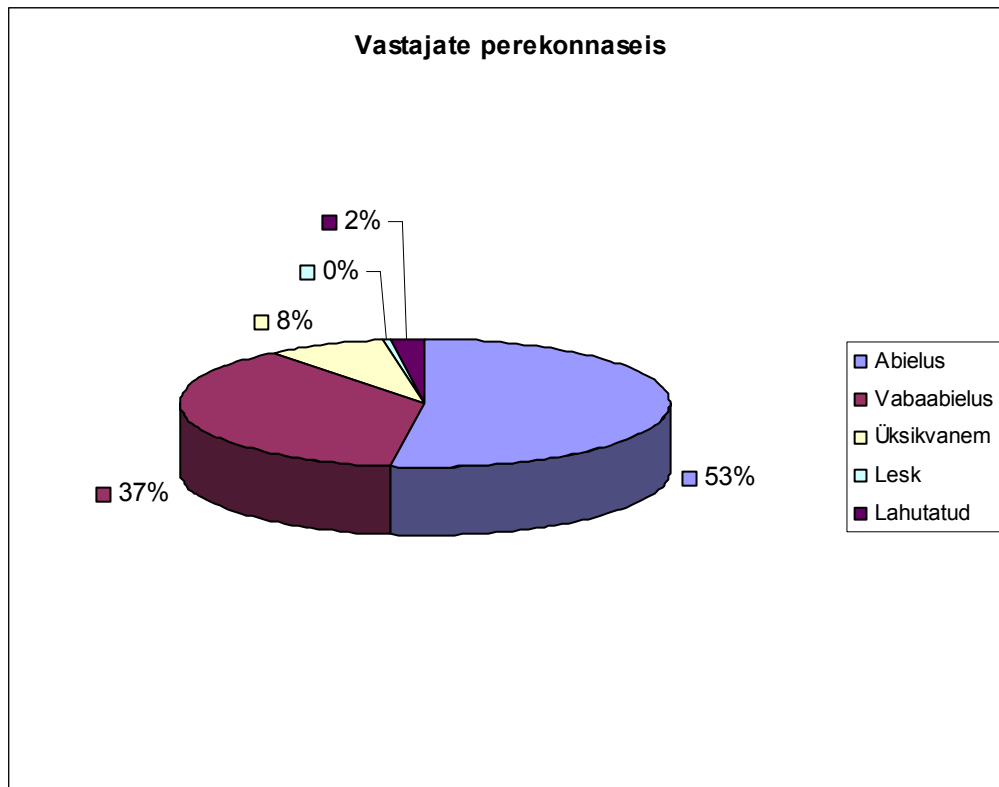
Joon.2. Vastajate jaotus hariduse järgi

Elukutse järgi oli vastajate hulgas kõige enam erinevate erialade spetsialiste (36%), sellele järgnesid teenindustöötajad (16%), reatöölised (12%), kontoritöötajad (10%), juhid (6%). Vastajatest 11% olid kodused ja 9% üliõpilased (vt joonis 3).

Joon.3. Vastajate jaotus elukutse järgi

Perekonnaseisult kõige suurem hulk uuritavatest olid abielus (53%). Palju oli ka neid, kes väitsid end vabaabielus olevat (37%). Üksinda last kasvatavaid vanemaid oli tunduvalt vähem (8%). Kõige vähem oli lehestunud vastajaid (2%) (vt joonis 4).

Joon.4. Vastajate jaotus perekonnaseisu järgi

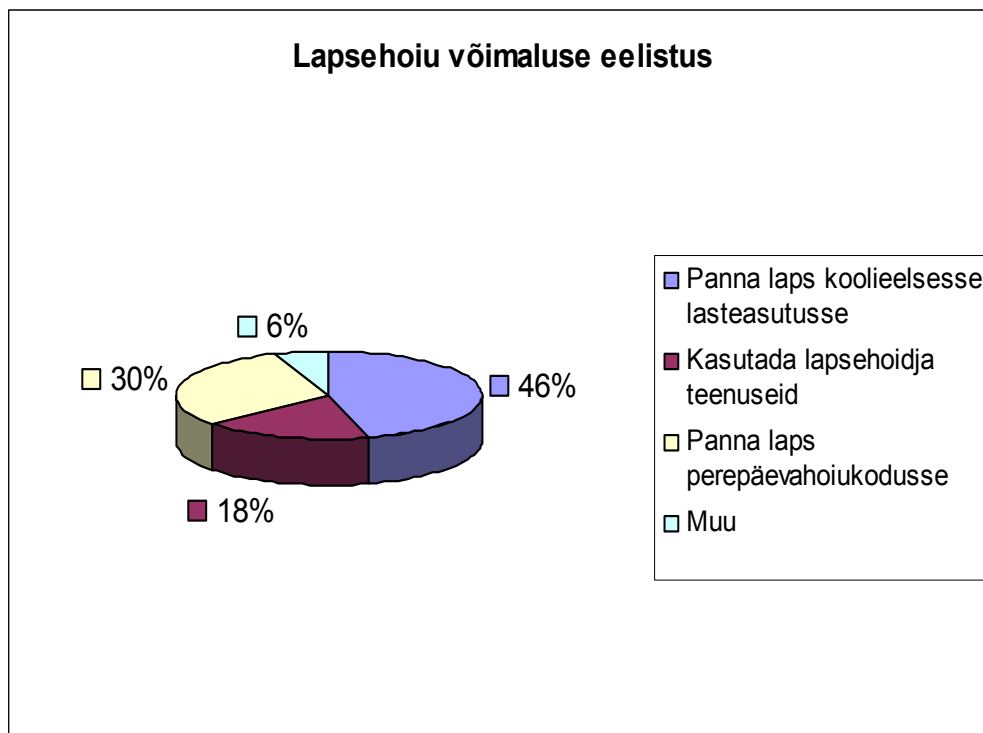
Analüüsid laste arvu peredes, selgus, et kõige rohkem oli kahelapselisi peresid (46%), ühelapselisi peresid oli mõnevõrra vähem (41%), veelgi vähem oli esindatud kolme- ja neljalapselisi peresid (vastavalt 12% ja 1%). Keskmiselt oli peres 1,6 last.

5.3. Lapsevanemate eelistused hoiuteenuste suhtes

Ankeete analüüsidest selgus, et keskmine lapse vanus, alates millest lapsevanemad oleksid nõus last hoidja juurde jätma oli 1,7 aastat. Masso ja Tampere (2003) Tartu koolieelses eas laste vanemate rahulolu küsitlusest aga selgus, et keskmiselt soovivad pered last kodus kasvatada kuni 2,7 eluaastani. Aastane erinevus võis olla tingitud näiteks sellest, et eelpool mainitud uurimuses selgitati välja, millisest vanusest alates tekib vajadus koolieelse lasteasutuse järele, käesolev uurimus aga keskendus just sellele, mis vanusest alates vajatakse alternatiivseid hoiuteenuseid. Selgus ka tõsiasi, et mõned lapsevanemad vajaksid juba lapse sünnist alates suuremal või vähemal määral hoiuteenust. Lapse vanuse ülempiiriks, mil ta vajaks lapsehoidjapoolset järelvalvet, nimetati 15. eluaastat. Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimuse (Olsen, 1994) järgi varieerus hoitavate laste vanus vastsündinute ja 12-aastaste laste vahel. Kõige enam vajati hoidjat alla 5-aasta vanustele lastele. Need tulemused on üsna sarnased käesoleva uurimistöö tulemustega.

Uurides, milliseid lapsehoiuvõimalusi lapsevanemad sooviksid kasutada, selgus, et kõige eelistatuim variant on koolieelne lasteasutus (lasteaiad ja lastesõimed), nii arvas 46% vastajatest (vt joonis 5). Üllatavalt suur osa vastajatest sooviks võimalusel kasutada perepäevahoiuteenuseid (30%). Arvestades seda, et Eestis pole perepäevahoiukodude süsteem välja arenenud, oli see küllaltki tähelepanu vääriv tendents. Oht, et minilasteaia mõistest valesti aru saadi, ei saanud suur olla, kuna ankeedis oli seda mõistet ka lühidalt selgitatud.

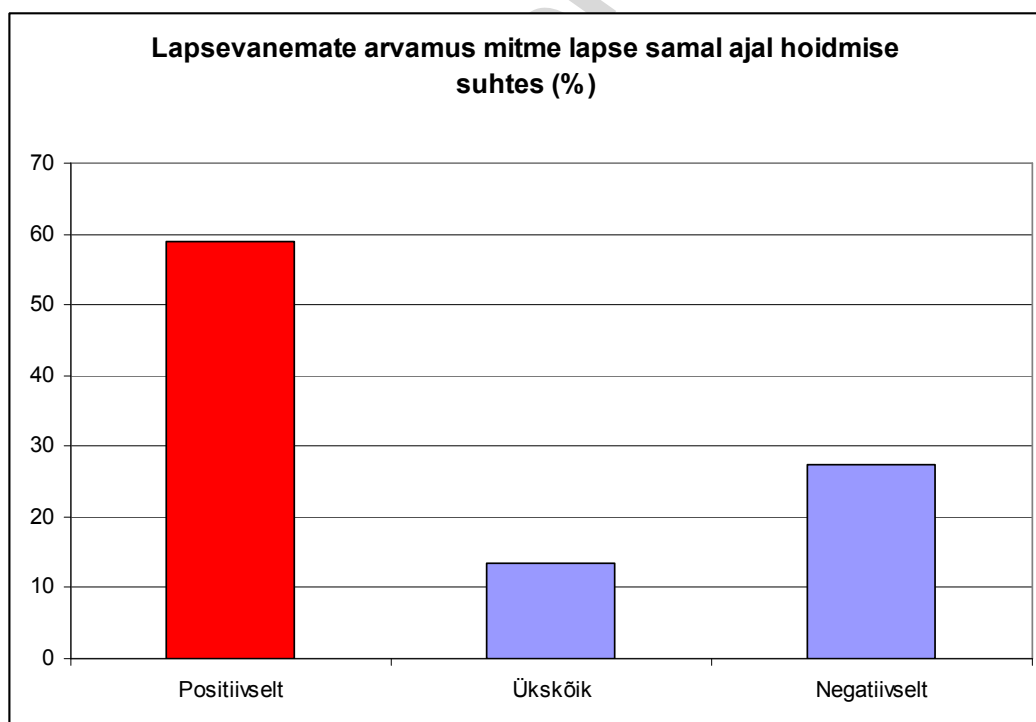
Vaid 18% vastajatest kasutaksid lapsehoidja teenuseid. Lapsehoidjateenus on Eestis ebausaldusväärne ja pigem eelistatakse perekonnaliikmete ja tuttavate abi.

Joon. 5. Vastajate jaotus lapsehoiu eelistuse järgi

Lapsehoiu

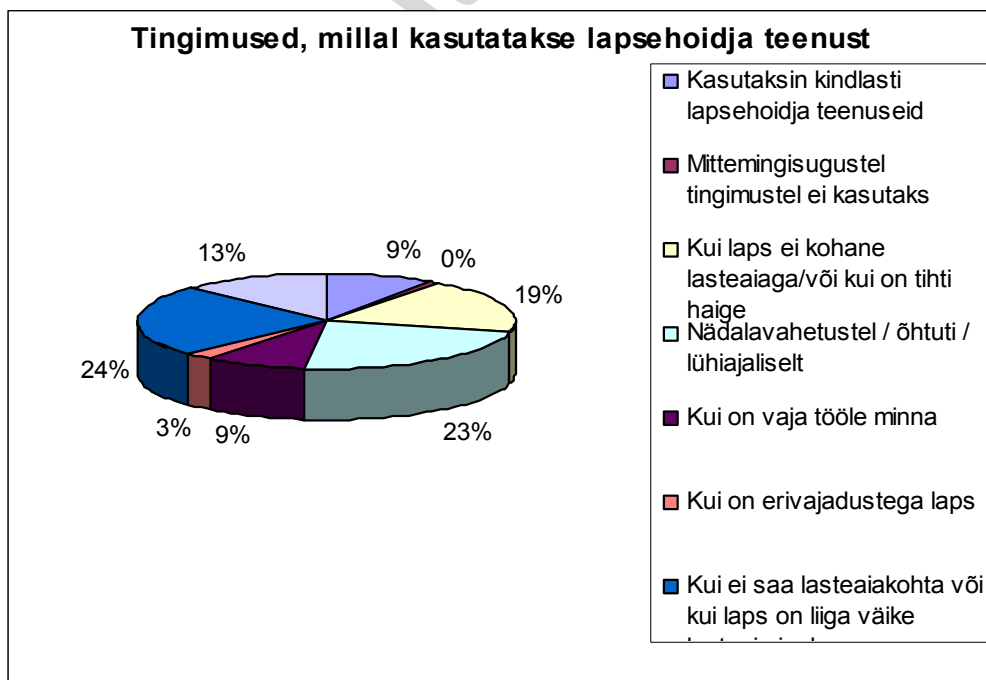
Märkimisväärselt suur hulk lapsevanemaid suhtusid positiivselt sellesse, et lapsehoidja hoiaks samal ajal mitut last korraga. Vähem oli lapsevanemaid, kes suhtusid sellesse negatiivselt või ükskõikselt (vt. joonis 6). Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimuse (Olsen, 1994) järgi 76% uuritavaid hoidsid 1-2 last, 16,7% 3 last, 6,3% 4-5 last korraga. See näitab, et ka mujal maailmas on mitme lapse kooshoidmine väga populaarne. See on tasuvam lapsehoidjale ning meeldivam ja arendavam ka lastele enestele. Areneb nende suhtlemisoskus, lapsed õpivad asju jagama ja teistega arvestama. Mitme lapse kooshoidmist võib samal ajal vaadelda kui minilasteaeda ehk peregäevahoiukodu, kuid teoreetiliselt peaksid minilasteaedadele olema kehtestatud eraldi nõuded, kuid kuna Eestis puuduvad vastavad seadused, mis reguleeriksid alternatiivsete hoiuteenuste pakkumist, siis ei saa ka mingitest nõuetest rääkida.

Joon.6. Vastajate jaotus mitme lapse kooshoidmise suhtes

Lapsevanemad tõid välja erinevaid situatsioone ja põhjuseid, millal nad sooviksid kasutada lapsehoidja teenuseid. Kui on vaja kasutada perevälist hoiuteenust, siis igal juhul valiksid selleks just lapsehoidja 13% vastanutest. 24% tõi lapsehoidja kasutamise vajaduse põhjuseks asjaolu, kui ei õnnestu saada lasteaiakohta või laps on liiga väike lasteaeda minekuks (alla 3.a.). 19% vastanutest leidis, et nad kasutaksid seda teenust ainult juhul, kui tekib olukord, kus laps ei kohane lasteaiaga või jääb seal viibides tihti haigeks. 23% küsitluses osalenutest kasutaks lapsehoidja teenuseid ainult lühiajaliselt, nädalavahetustel ja õhtuti. 9% kasutaks eelpool mainitud teenust ainult juhul, kui tekiks vajadus alla 3-a. lapse kõrvalt tööle minna. 3% arvasid, et kasutaksid seda teenust vaid siis, kui peres oleks erivajadustega laps. Mittemingisugustel tingimustel ei kasutaks lapsehoidja teenuseid ainult 9% vastanutest (vt joonis 7).

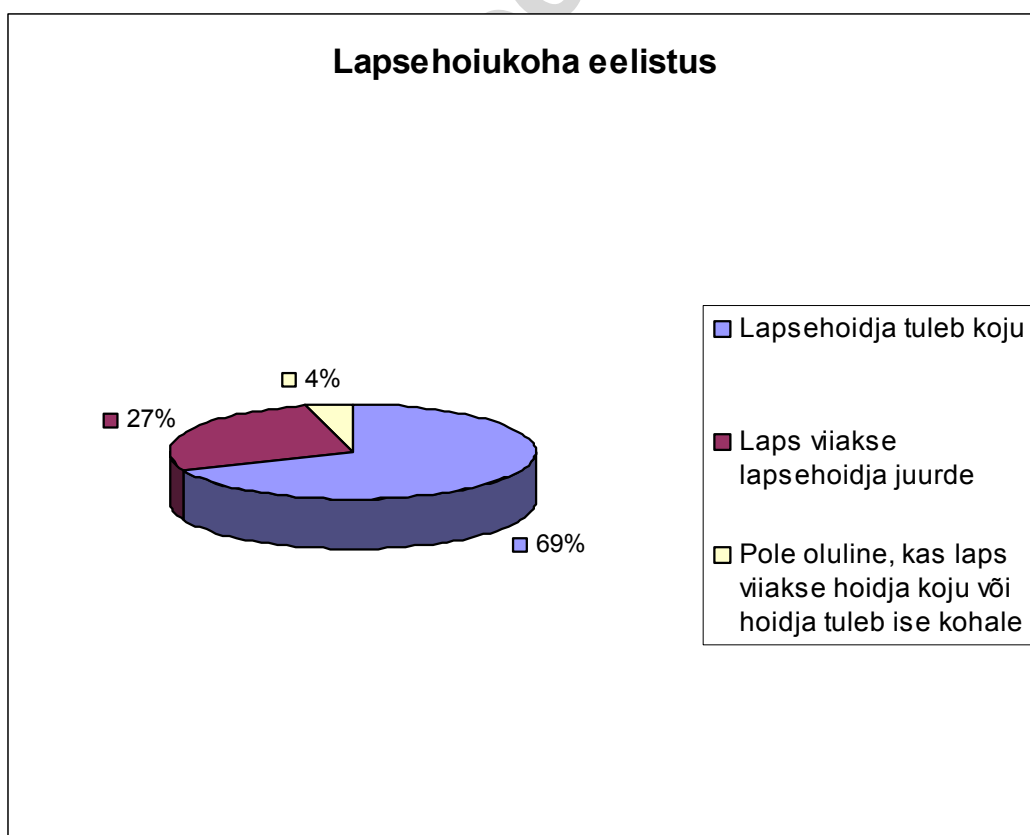
Saadud tulemusi võib samastada ajakirjanduses (Kes vajavad lapsehoidjat..., 2004) kajastatud teemaga, kes vajaksid lapsehoidjat kõige rohkem, kuna mõlemal juhul on välja toodud, et hoiuteenust vajaksid vanemad, kes käivad tööl, tahavad viibida reisidel või sooviksid lihtsalt õhtuti või nädalavahetustel väljas käia.

Joon.7. Vastajate jaotus tingimuse järgi, millal nad kasutaksid lapsehoidja abi

Kõige rohkem eelistasid lapsevanemad seda, et lapsehoidja tuleb nende koju last hoidma (69%). Vähem eelistati lapse viimist lapsehoidja koju (27%). 4% vastajate arvates ei mänginud erilist rolli, kumba võimalust kasutada (vt joonis 8). Ka teistes riikides on eelistatuim variant, kus lapsehoid leiab aset lapse enda kodus. Seda näitab ka Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aastal läbiviidud uurimus (Olsen, 1994), mille kohaselt 59% lapsehoidjatest elas töö ajal perekonnaga lausa koos, 31,7% elas perekonnast eraldi, kuid hoid toimus siiski lapse kodus ning 8,3% viibisid nädala sees perekonna juures, nädalavahetustel kui tööd ei toimunud aga oma kodus. Eestis on see lapse perekonna juures elamise võimalus võõras. Kui lapsehoidjateenust kasutatakse, siis tuleb hoidja iga hommikul kohale ja õhtul lahkub.

Näiteks Soomes on üsna levinud nn. kolmeperehoid (*kolmiperhehoito*), kus üks lapsehoidja hoiab kolme erineva pere lapsi kord ühe kord teise lapse juures kodus (Moss, 1996).

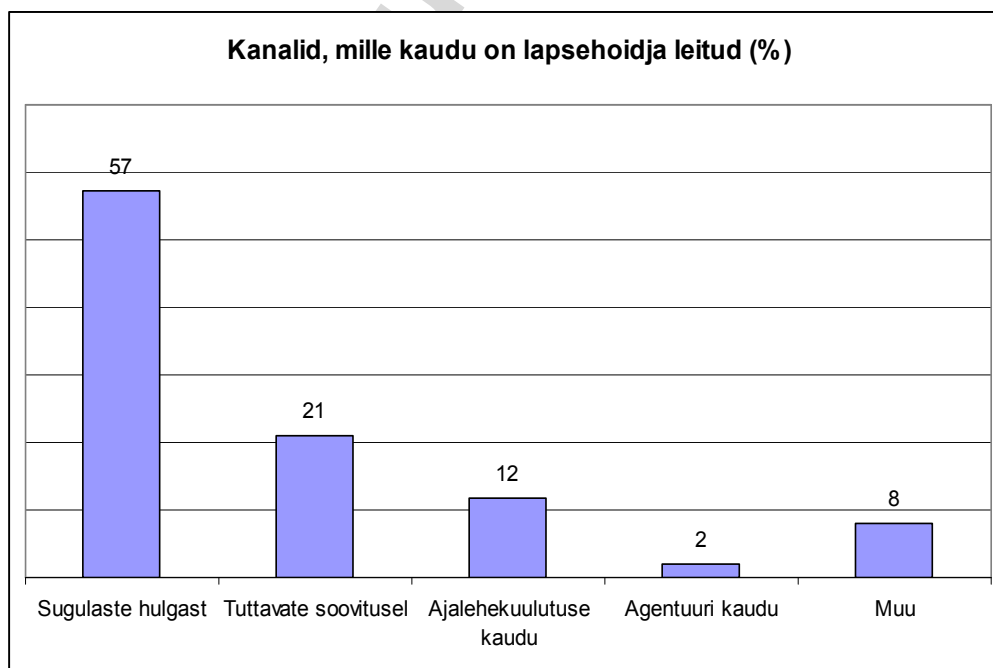
Joon.8. Vastajate jaotus lapsehoiu koha eelistuse järgi

5.4. Infoallikad hoiuteenuste saamiseks

Tulemuste analüüsimisel selgus, et kõige suurem hulk lapsevanemaid on lapsehoidja leidnud sugulaste hulgast (57%). Väga sageli võetakse lapsehoidja leidmisel arvesse sõprade, tuttavate soovitusi (21%). Ajalehekuulutuse kaudu on lapsehoidja leidnud 12% lapsevanematest ja agentuuri abi on kasutanud pelgalt 2% vanematest (vt joonis 9).

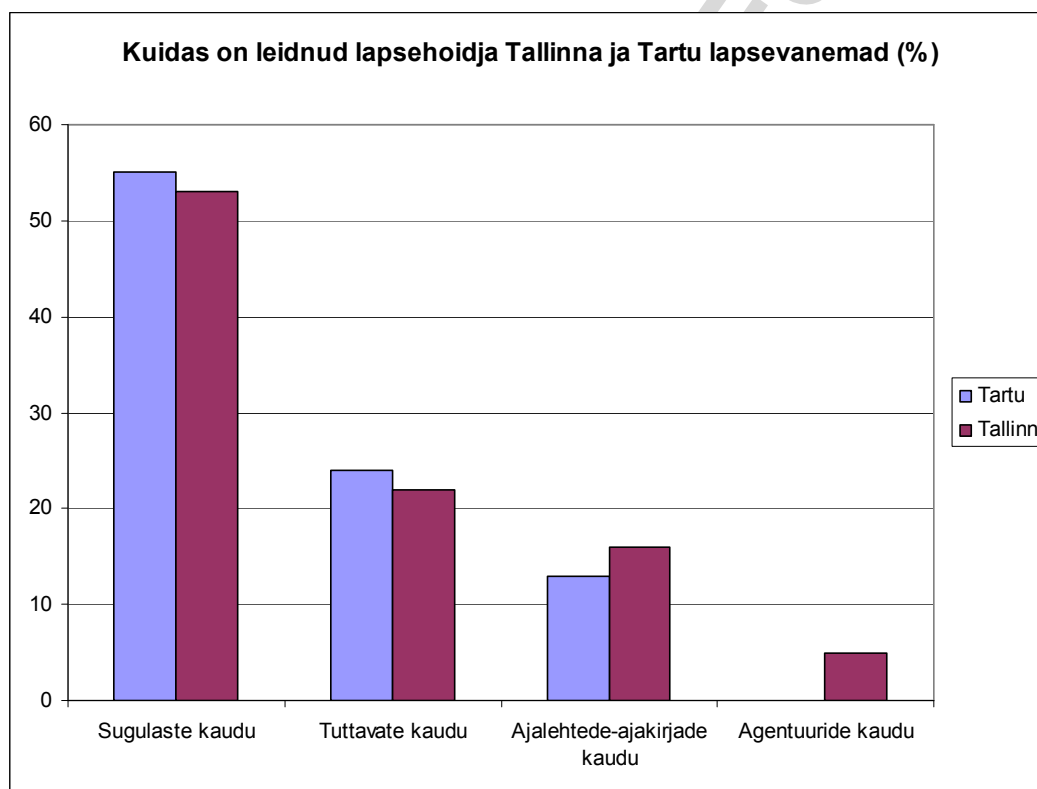
Aga Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni 1994. aasta uurimuse (Olsen,1994) järgi on enamik uuritavaid lapsehoidjaid tööd leidnud just agentuuride kaudu (70%), väiksem osa tuttavate kaudu (12%) ja lehekuulutuse kaudu (10%).

Erinevus võib olla tingitud sellest, Eestis on agentuure suhteliselt vähe, nende teenuste hind võrreldes enamiku lapsevanemate sissetulekuga on liiga kõrge, samuti ei peeta neid usaldusväärseteks. Ka puudub Eestis riigipoolne toetus, mis muudaks selle teenuse suuremale hulgale lapsevanematele kättesaadavamaks. Kuna puuduvad seadused, mis reguleeriksid lapsehoidjate tööd, siis toimub selle teenuse pakkumine süsteemitult ja usalduse puudumine on mõistetav.

Joon.9. Vastajate jaotus infoallikate järgi, kuidas on leitud sobivaim lapsehoidja

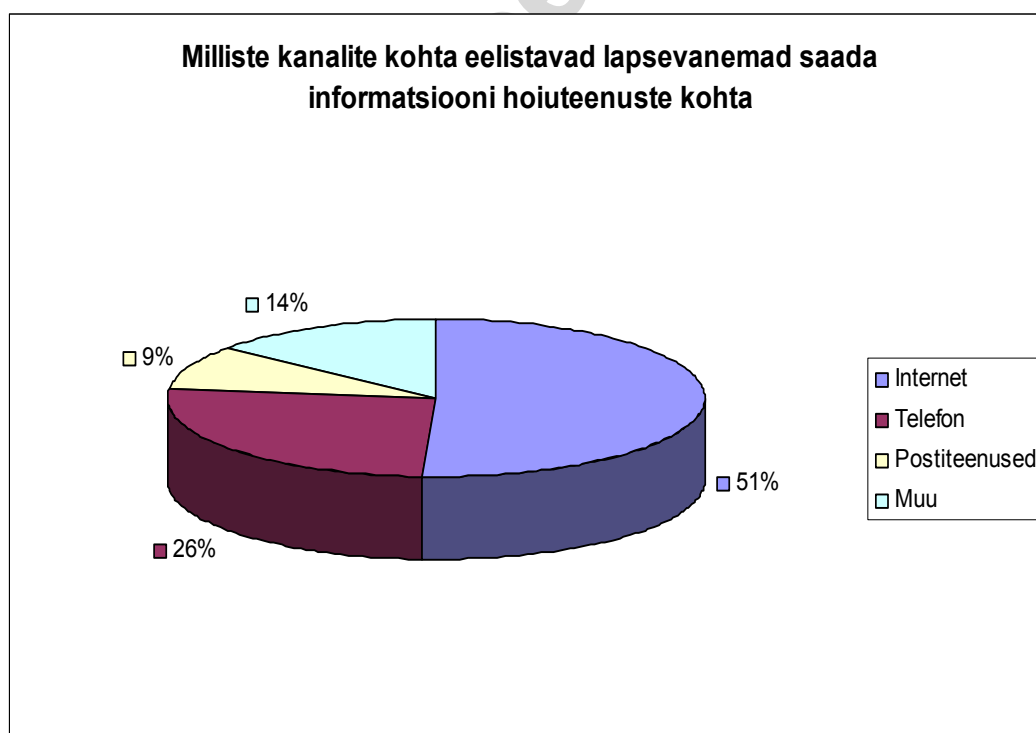
Analüüsidest Tartu ja Tallinna vastajate erinevusi, selgus et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu. Kuid märgata oli ikkagi samasugust tendentsi, kus kõige suurem hulk vastajatest on leidnud hoidja sugulaste kaudu. Kõige vähem on kasutatud agentuuri abi. Tartus ei esinenud antud uurimuses ühtegi sellist juhust, kus lapsevanem oleks pöördunud agentuuri poole sooviga leida lapsehoidja (vt joonis 10). Eniro andmebaasi järgi on Tallinnas lapsehoiuteenuseid pakkuvate agentuuride arv suurem kui Tartus, kus on vastava teenuse pakkujaid vaid üks. Vastajate arvamus analüüsidest selgus, et suur hulk Tartu lapsevanemad ei ole isegi selle agentuuri olemasolust teadlikud.

Joon. 10. Tartu ja Tallinna lapsevanemate jaotus selle järgi, kuidas on leitud lapsehoidja

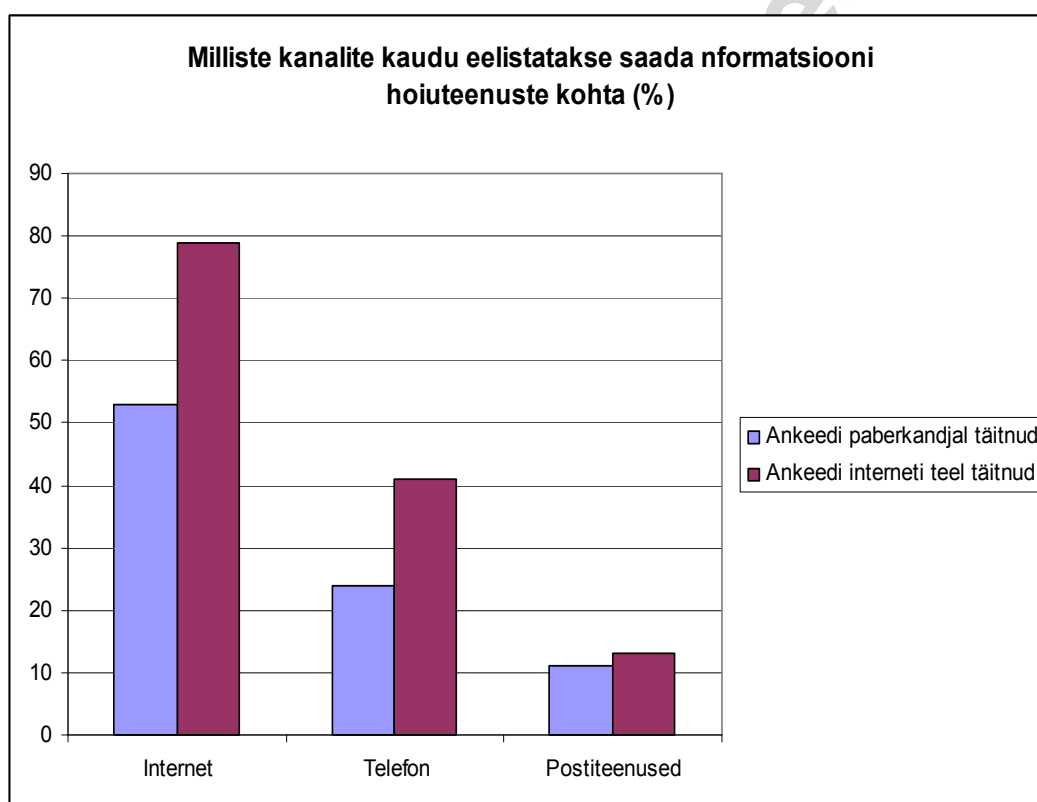
51% lapsevanematest sooviksid teavet hoiuvõimaluste kohta saada interneti kaudu. 26% vanematest eelistaksid saada informatsiooni telefonitsi, vaid 9% töid välja postiteenused kui olulised reklaamiallikad ja 14% nimetasid teisi kontakteerumiskanaleid, näiteks ajalehed, ajakirjad vm. (vt joonis 11).

Masso ja Tampere (2003) Tartu koolieelses eas laste vanemate rahulolu küsitlusest uuriti, milliseid informatsiooniallikaid kasutati teabe saamiseks hoiuvõimaluste kohta. Kõige enam nimetati isiklike allikaid ehk vanematelt, sugulastelt ja sõpradelt saadud soovitusi (26-47%), sellele järgnesid meediakanalid (20%) ajalehtede-ajakirjade ning interneti näol. Parima info edastamise viisina nimetati eelkõige internetti. Erinevused võivad seisneda selles, et käesoleva uurimustöö ankeedis ei toodudki välja sellist võimalust, kus vastajad oleksid saanud sobivaimaks infosaamise variandiks valida sõpru, sugulasi. Sellist valikut ei antud ette sellepärast, et suure tõenäosusega oleks enamik vastajaid valinudki just selle etteantud variandi ning tähelepanu poleks pööratudki teistele valikutele.

Joon.11. Vastajate jaotus hoiuteenuse kohta informatsiooni saamise eelistuse järgi

Kui vaadelda ankeedi paber kandjal täitnud vastajate eelistusi hoiuteenuste kohta informatsiooni saamiseks ning ankeedi interneti teel täitnud inimeste eelistusi, võib näha, et internetis ankeedi täitnud lapsevanemad sooviksid samal viisil saada infot ka hoiuteenuste kohta (vt joonis 12). Samas eelistavad interneti teiste võimalustele ka paber kandjal ankeedi täitnud inimesed. Tulemus ei olnud üllatav, sest üha enam on selliseid teenuseid/tegevusi, mille kohta leidub internetis hulgaliselt vajalikku teavet ning webi-lehtede kaudu saab teenustega tutvuda/teha esialgseid valikuid vm.

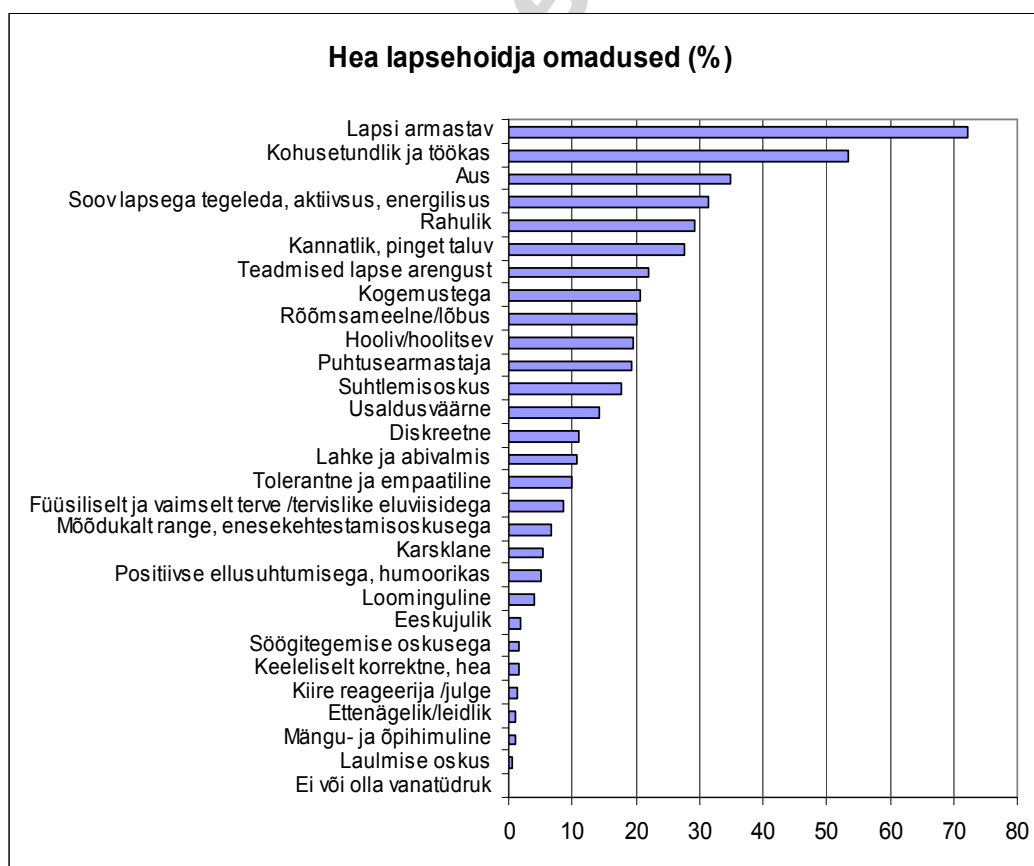

Joon.12. Paber kandjal ja interneti teel laekunud ankeeditäitjate eelistus hoiuvõimaluste kohta informatsiooni saamiseks

5.5. Lapsevanemate ootused hoiuteenust pakkuva inimese omaduste suhtes

Selleks, et teada saada, missuguseid isikuomadusi lapsevanemad lapsehoidjalt nõuavad, oli lapsevanematele antud võimalus neid ankeedis ise nimetada. Joonis 13 annab ülevaate enimväljatoodud omadustest.

Lapsevanemad näeksid oma lapsi hoidmas inimest, kes armastaks lapsi, oleks kohusetundlik ja töökas, aus, hooliv, sooviks lapsega aktiivselt tegeleda ning oleks kannatlik ja rahumeelne. Need on sellised omadused, mida võib otseselt seostada lapse turvalisuse tagamisega. Kui inimeses on olema eespool mainitud omadused, on väga tõenäoline, et selline inimene ka tagab lapse turvalisuse. Turvalisusega seotud lapsehoidja omadusi peavad lapsevanemad kõige olulisemaks. Tahes tahtmata usaldatakse oma laps eelkõige sellise inimese hoole alla, kes juba oma olemuselt oleks lastesse kiindunud ja võtaks talle usaldatud kohustusi tõsiselt.

Joon.13. Enim nimetatud hea lapsehoidja omadused

Turvalisusega seotud omadustele järgnesid lapsehoidja kompetentsusega seotud omadused, näiteks eelnev töökogemus ja pedagoogilised teadmised. On arusaadav, et lapsevanemad eeldaksid lapsehoidjalt mingisuguseidki teadmisi lapse kasvatamisest ja arendamisest ning seda, et inimene oleks varemgi lastega töötanud.

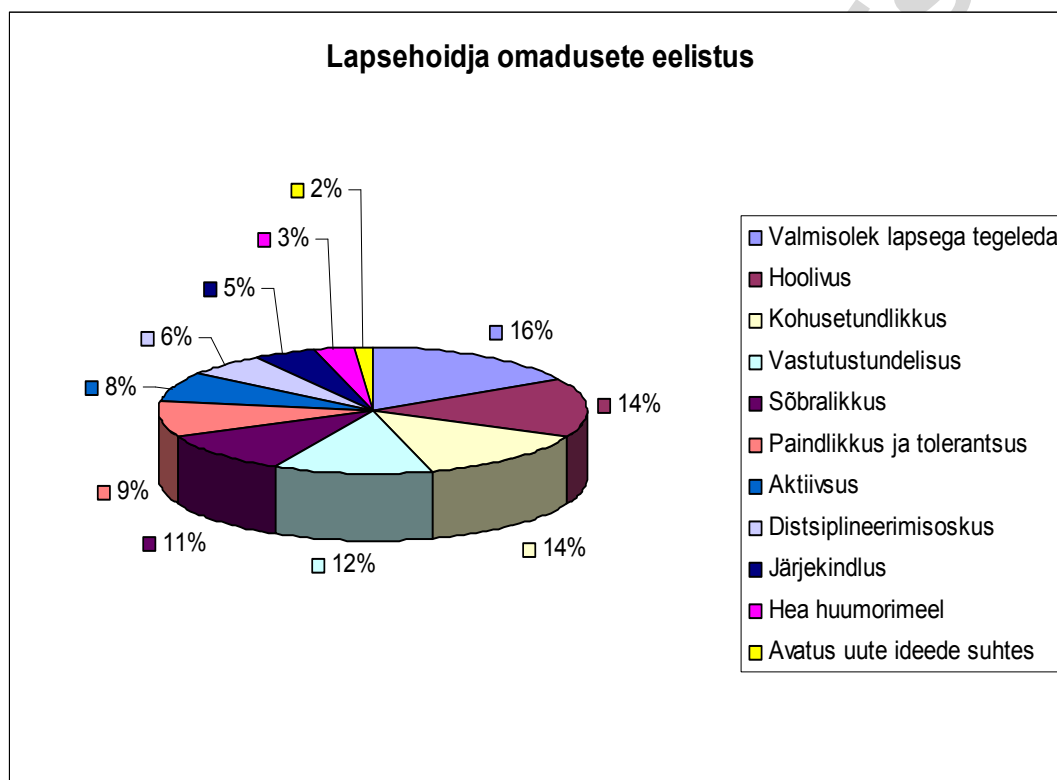
Lapsehoidja isiku ja tema poolt tehtava töö usaldusväarsusega seotud omadused olid tähtsusetult järgmistena eelistatud: puhtust armastav, rõõmsameelne, diskreetne, lahke, abivalmis ja hea suhtlemisoskusega. On oluline, et hoidja/kasvataja järgiks toiduvalmistamisel tervisliku ja eakohase toitumise printsiipe; abistaks ja õpetaks last riietumisel, hügieeni tagamisel ja teeks seda kõike rõõmsa meelega ja sundimatult. Lapsevanemad leiavad ka, et lapsehoidja amet nõuab tingimata teatud diskreetsust – et lapsehoidjat saaks usaldada oma koju ja oma laste juurde. Kahtlemata peaks hoidja oskama suhelda nii lapsevanemate kui lastega.

Lapsevanemad tõid välja ka selle, et hoidja peaks olema nii füüsiliselt kui vaimselt terve, tervislike eluviisidega (ei tarbiks alkoholi ega suitsetaks). Lapsehoidja omadused, mis on seotud lapse õppe- ja kasvatustööga – eeskujuks olemine, distsiplineerimisoskus, positiivne ellusuhtumine, loomingulisus (lastega laulmine), keeleline korrektsus, hea eneseväljendusoskus ning õpi- ja mänguhimulisus – olid vähemal määral lapsevanemate poolt nimetatud.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vanemate poolt väljatoodud omadused võib jagada kolme suurde blokki ja nende jagunemine tähtsuse järjekorras on järgmine:

- 1) Lapse turvalisuse tagamisega seotud omadused.
- 2) Last hoidva inimese isiku ja tema poolt tehtava töö usaldusväarsus.
- 3) Lapse õpetamise ja kasvatamisega seotud omadused/oskused.

Joonisel 14 on protsentuaalselt välja toodud lapsehoidjate omaduste eelistus, mida lapsevanemad on ankeedis etteantud omadustest kõige enam tähtsustanud. Mida kõrgem on iga omaduse joonisel väljatoodud protsent, seda suurem hulk vanemaid on asetanud vastavat omadust pingereas ettepoole. Joonis näitab, mitu protsenti iga omadus moodustab sajast protsendist.

Joon.14. Lapsehoidja omaduste jaotus tähtsuse järjekorras

Ilmneb jällegi tendents, et kõige tähtsamaks peetakse omadusi, mida võiks seostada lapse turvalisuse tagamisega: valmisolek pidevalt lapsega tegeleda (16%), hoolivus (14%), kohusetundlikkus (14%), vastutustundelisus (12%), sõbralikkus (11%). On tõenäoline, et selliste omadustega inimene ei jäta last hooletusse ega tee talle midagi halba.

Teiseks oluliseks valdkonnaks on lapse, lapsevanemate ja lapsehoidja/kasvataja vahelised suhted (paindlikkus ja tolerantsus 9%). Kindlasti peaks lapsehoidja ja lapsevanema vahel toimima pidev kommunikatsioon, kus lapsehoidja oleks paindlik ja tolerantne arvestades lapsevanema soove ja nõudmisi ning kes oleks paindlik lapsele reeglite kehtestamisel ja tolerantne laste eripärade suhtes.

Kui järjekindel kommunikatsioon toimib, on kasvatuses võimalik parimaid tulemusi saavutada. See on vajalik ka selleks, et lapsel oleks stabiilne arengukeskkond nii lapsevanema kui lapsehoidja poolsete nõudmiste/tegevuste/suhtlemise vm koha pealt.

Kolmandaks valdkonnaks võiks liigitada järgmised väljatoodud omadused: aktiivsus (8%), distsiplineerimisoskus (6%), järjekindlus (5%), hea huumorimeel (3%) ja avatus uutele ideedele (2%). Need on seotud sellega, kuidas hoidja/kasvataja last vanemate äraolekul õpetab, kasvatab jne. Oluline on, et ta teeks seda läbi positiivse distsipliini, olles sealjuures kogu tegevuses järjepidev ning valmis ellu rakendama uusi ideid.

Kokkuvõtvalt võib välja tuua jällegi suuremad vanemate poolt eelistatud last hoidva inimese omaduste grupid, mis tähtsuset jagunesid järgmiselt:

- 1) Lapse turvalisuse tagamisega seotud omadused.
- 2) Lapse, lapsevanema ja hoidja/kasvataja vahelised suhted.
- 3) Lapse õpetamise ja kasvatamisega seotud omadused/oskused.

Ilmneb sarnasus eelpool väljatoodud kahe erineva omaduste jaotuse vahel.

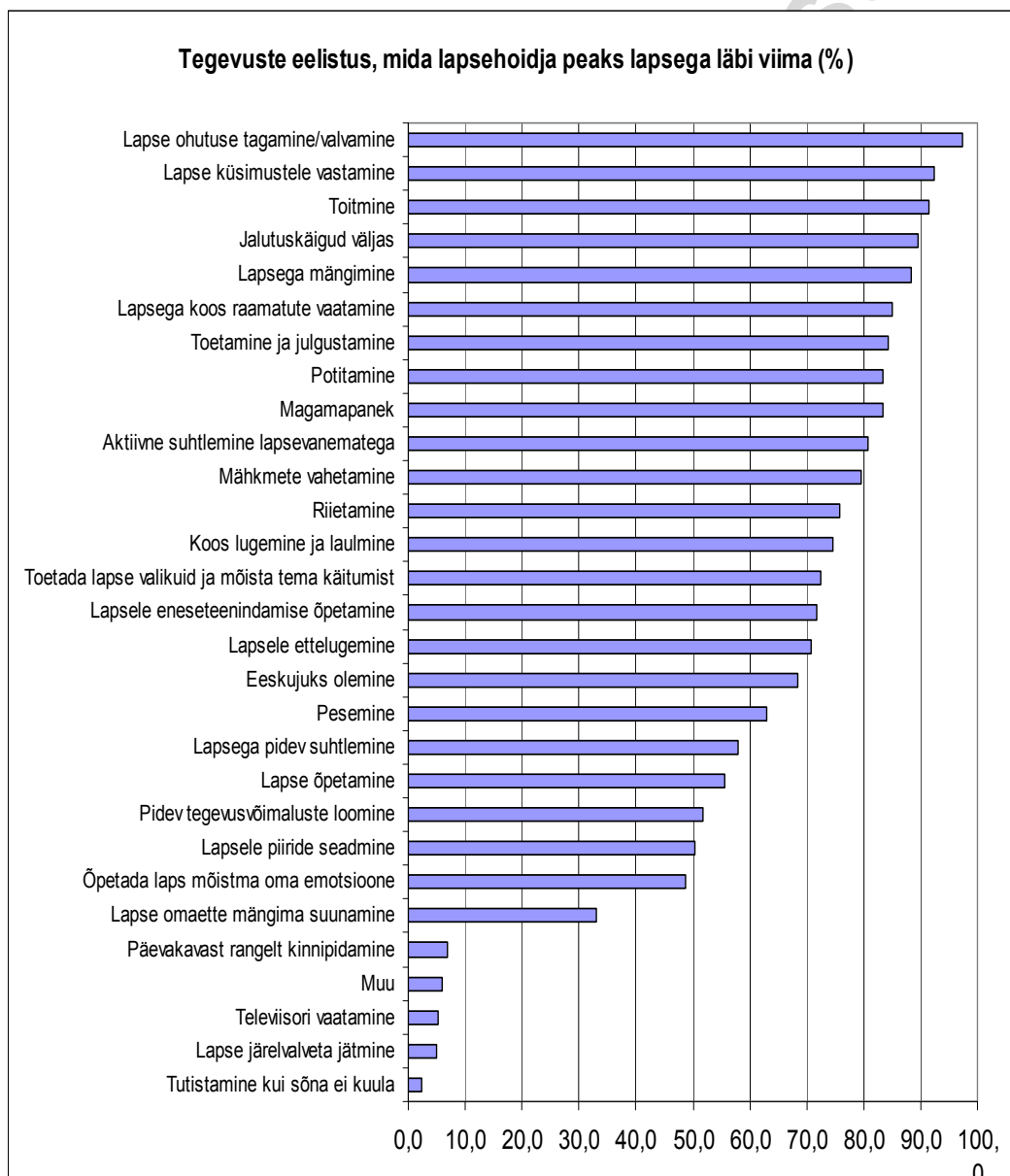
Renwick ja Boyd' poolt läbiviidud uurimuses (1995), kus eelkoolipedagoogika koolitusel osalejatel paluti välja tuua enda omadused, mille pärast nad sobiksid lastega töötama, nimetati järgmisi omadusi: kannatlikkus, huumorimeel, oskus lastega suhelda, lastele meeldimine jt, mis ühtivad käesoleva töös välja toodud lapsehoidja omadustega.

Sandhu (1995) järgi peaks hoidja olema geniaalne, järjepidev, mõistlik, soe, empaatiline, usaldusväärne. Jällegi võib märgata sarnasust ka käesolevas töös väljatooduga. Samamoodi kattuvad lapsehoidjate kutsestandardi esialgses versioonis väljatoodud hoidja isiksuseomadused nendega, mida lapsevanemad käesoleva töö raames pidasid vajalikuks välja tuua.

Erinevaid uurimistulemusi võrreldes selgus, et lapsehoidja omaduste nimetamisel erinevates riikides ilmnesid sarnasused, see näitab, et lapsevanemate ootused lapsehoidjate suhtes on ühesugused.

5.6. Lapsevanemate ootused hoiuteenust pakkuva inimese tegevuste suhtes ning arvamused tasustamise kohta

Küsimuses, kus uuriti, milliseid lapsehoidja tegevusi lapsevanemad oluliseks peavad, pidid vastajad oma valikud alla joonima. Joonis 15 annabki ülevaate sellest, milliseid tegevusi kõige enam ära märgiti ja mida ei peetud niivõrd vajalikuks.

Joon. 15. Lapsevanemate poolt enim valitud tegevused, mida lapsehoidja peaks lapsega läbi viima

Andmeid analüüsid selgus, et küsitluses ette antud negatiivseid tegevusi oli mõningate lapsevanemate poolt valitud kui ettevõtmisi, mis on vajalikud. Seda tulemust ei saa pidada täiesti usaldusväärseks. Pole teada, kas tegu on vanemate teadmatusel või mõningatel juhtudel nn. „musta huumoriga“ (lapse järelvalveta jätmise, päevakavast rangelt kinnipidamine).

Jällegi ilmneb tendents, kus vanemad on valinud sagedamini neid tegevusi, mis seonduvad lapse turvalisuse tagamise ja tema arendamisega (lapse ohutus, toetamine, julgustamine, mängimine vm) samuti ka omadusi, mis puudutavad suhtlust nii lapse kui lapsevanemaga (eeskujuks olemine, piiride seadmine vm).

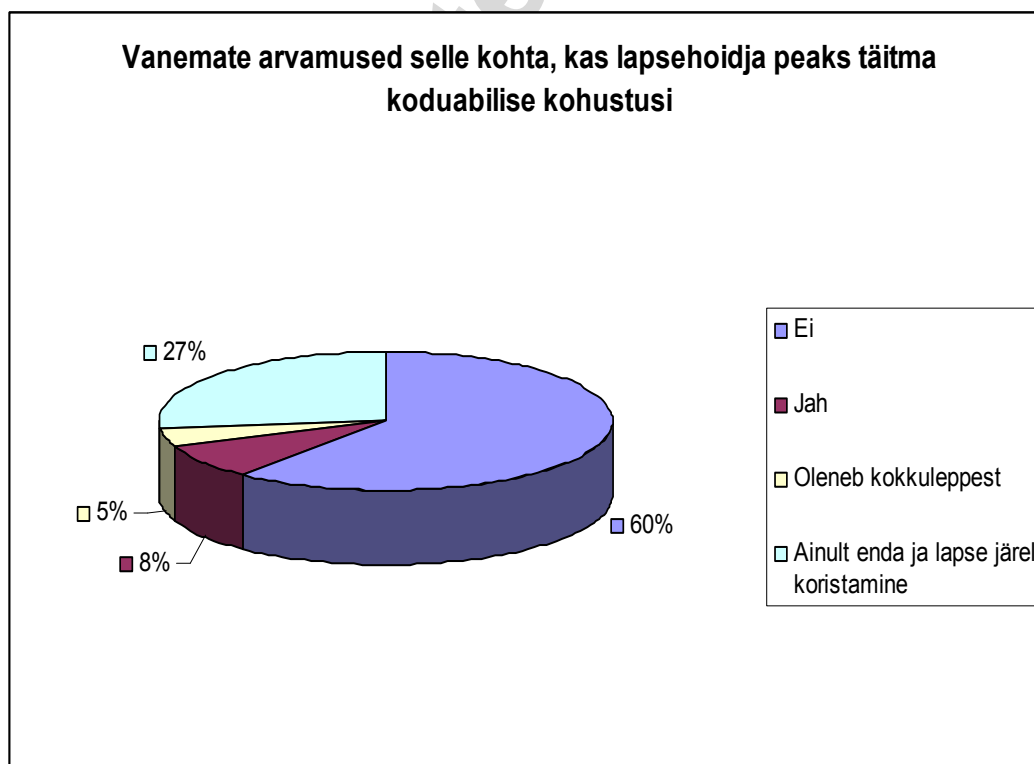
Sandhu (1995) uurimusest, millist rolli täidab lapsehoidja lapse elus, selgus, et lapsehoidja peab hoolitsema lapse primaarsete vajaduste eest ja vormima tema moraalseid ning esteetilisi väärtushinnanguid. Lapsehoidja mõjutab märkimisväärselt lapse sotsiaalset arengut ning peab looma lapsele sooja ja armastava elukeskkonna. Ta peaks kasvatama last iseseisvaks ja täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks, jälgima lapse füüsilist, emotsionaalset, intellektuaalset ja sotsiaalset arengut. Peale selle peavad lapsehoidjad arvestama lapsevanemate soovide ja ettepanekutega.

Wunchel (2003) poolt väljatoodud põhinõuded, mis on määratletud lapsehoidja tööülesannetena, kattusid lapsevanemate ootustega lapsehoidja tegevuste suhtes. Näiteks peaks hoidja: aktiivselt kaasama lapsi arendatavatesse tegevustesse, looma sooja õhkkonna ja meeldivad omavahelised suhted, pakkuma ning tutvustama uusi stimuleerivaid õppimisvõimalusi, tagama laste huvi, uudishimu, soovi avastada uusi asju jne.

Olulist sarnasust võib märgata ka lapsehoidjate kutsestandardi algversiooniga, kus olid samuti välja toodud sellised hoidja tegevused nagu: turvalise keskkonna tagamine lapsele, lapse arengu toetamine päevategevuste kaudu, lapse isikliku hügieeni ja toitumise jälgimine, suhtlemine perekonnaga jne.

Eelneva põhjal saab järeldada, et pole võimalik rääkida õppe- ja kasvatustöö organiseerimisest, kui lapse baasvajadused pole rahuldatud (täis kõht, kuivad mähkmed). Kui lapse esmased vajadused saavad rahuldatud ning turvalisus tagatud, alles siis tulevad kõne alla teised tegevused.

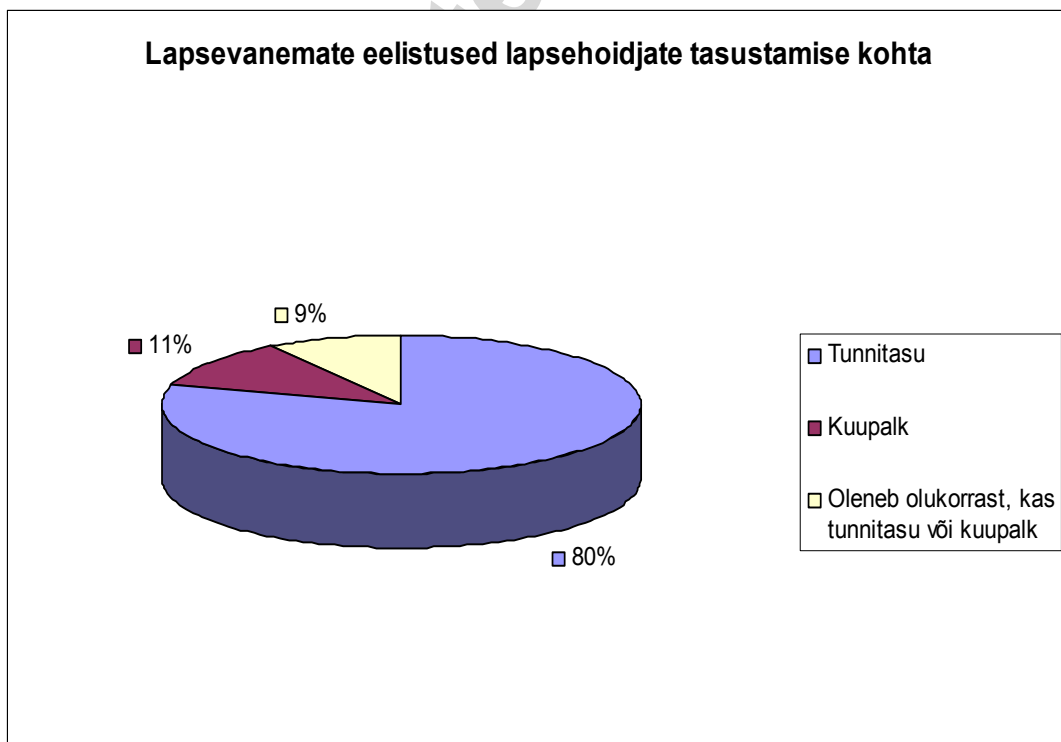
Uurimuses selgitati, kas peale lapsehoidmise nõutakse hoidjalt ka teisi tegevusi. 60% lapsevanematest leidis, et lapsehoidja ei peaks täitma koduabilise kohustusi. 27% vanematest arvas, et lapsehoidja peaks täitma neid kohustusi ainult selles ulatuses, mis puudutab enda ja lapse järel koristamist ning lapsele söögi valmistamist. 8% vastajatest pidas koduabilise kohustusi lapsehoidja tööülesannete hulka kuuluvateks ning 5% leidis, et kõik sõltub lapsevanema ja hoidja vahelisest kokkuleppest (vt joonis 16).

Joon.16. Vastajate jaotus arvamuse kohta, kas hoidja peaks täitma koduabilise kohustusi

Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni poolt 1994.a. läbi viidud uurimuses (Olsen,1994) selgus, et peale laste hoidmise pidid lapsehoidjad paljudel juhtudel täitma ka koduabilise kohustusi (maja koristamine, poeskäimine, pese pesemine, aiatööd). Samas said nad koduabilise kohustuste täitmise eest ka lisatasu. Käesolevas uurimuses saadud tulemusi võib põhjendada sellega, et kuna Eestis on lapsehoiuteenus niigi ebausaldusväärne, siis vanemad tõenäoliselt kardavad, et kui hoidja hakkaks veel midagi muud tegema, jääks laps päris unarusse. Samas võib olla põhjuseks ka asjaolu, et lapsevanemad lihtsalt soovivad, et laps pälviks saajaprotsendiliselt hoidja tähelepanu.

Uurides, milliseid hoidja tasustamise viise eelistatakse, selgus, et kõige suurem hulk lapsevanemaid (80%) leidis, et lapsehoidjaid peaks tasustama tunnitasu alusel. Ainult 11% vanematest arvas, et lapsehoidjatele võiks maksta kuupalka. 9% vastajatest leidis, et kõik sõltub olukorrast (vt joonis 17). Tunnitasu pooldajate suur hulk võis olla tingitud sellest, et paljudel juhtudel vajataksegi lapsehoidjat vaid mõneks tunniks nädalas, seega on põhjendatud tunnitasu kasuks otsustamine.

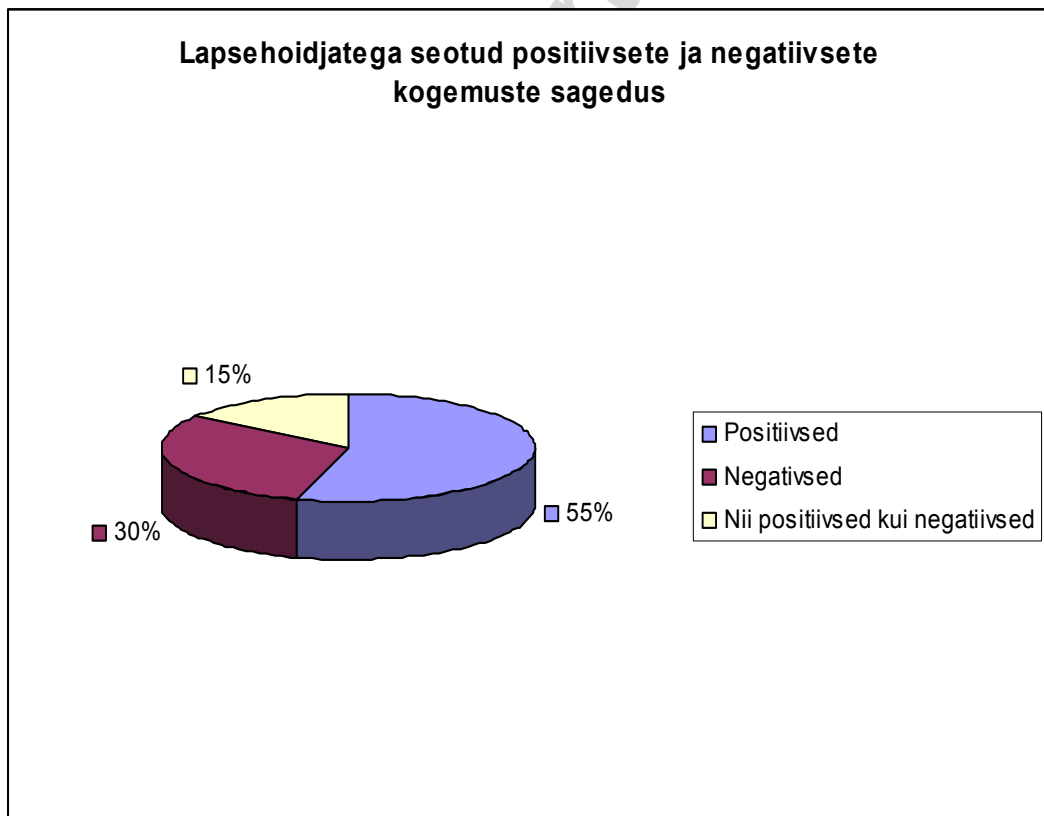

Joon.17. Vastajate jaotud hoidja tasustamisviisi eelistuse kohta

5.7. Lapsevanemate kogemused lapsehoidjatega

55% lastevanematest pidas oma seniseid kogemusi lapsehoidjatega positiivseks (vt joonis 18), mis võib aga tingitud olla sellest, et väga paljudel juhtudel kasutati just lapsehoidjana sugulasi ja tuttavaid.

30%-l uuritavatest esines hoidjatega ka negatiivseid kogemusi. Enamjaolt oli siis tegu just väljastpoolt kodu palgatud võõra inimesega. Tendents, et negatiivseid kogemusi saadakse just võõraste hoidjate kaudu, võib olla tingitud sellest, et tavaliselt meeldib inimestele rääkida ja välja tuua just asjade negatiivseimaid külgi, need tõmbavad rohkem tähelepanu ja pakuvad kõneainet. Häid kogemusi lapsehoidjatega peetakse sageli iseenesest mõistetavateks, samas kui iga väiksema negatiivne kogemus toob endaga kaasa rahulolematuse ja pälvib suurema tähelepanu.

Joon.18. Vastajate jaotus lapsehoidjatega seotud kogemuste järgi

Kuigi võib näha, et ülekaalus on positiivsed kogemused, toodi ankeedis avatud küsimustes välja siiski rohkem negatiivsete kogemuste kirjeldusi. Alljärgnevalt on lapsevanemate poolt välja toodud mõned positiivsed ja negatiivsed kogemuste näited, mis on seotud lapsehoidjatega.

Kogemuste jaotus on tinglik ning pole rangelt piiritletud. Erinevate kogemuste vahele on raske kindlat piiri tõmmata, sest olenevalt lugejast võidakse tähtsustada erinevaid aspekte.

Lapsevanemate kirjeldused positiivsete kogemuste kohta

- Kogemused, mis on seotud lapse turvalisuse tagamisega, õpetamise ja kasvatamisega:

„Laptega on tegeletud (mängimine, võimlemine), samuti on magamisaegadest kinnipeetud, lapse päevakavast on hoolitud“

”Hoidja oli sõbralik ja puhas naine, kes pidas väikest eralasteaeda, normaalne ja lastesõbralik inimene, laps oli alati söödetud ja puhas”

”Oskas mängida pille ja laulda”

”Siiani on olnud vaid positiivsed kogemused. Lapsehoidjat ei vajanud me siis kui lapsed olid veel imikueas. Ja praegu on lapsed juba nii suured, et räägivad ise, kuidas neile hoidja meeldib ja mida kõike nad koos hoidjaga tegid. Siiani on nad vaid head rääkinud ja neil pole hirmu jääda hoidjaga koju. Meile on see kõige tähtsam, et laps tahab ise hoidja seltskonda”

- Kogemused, mis on seotud lapsevanemate ja hoidjate omavahelise suhtluse ja usaldusväarsusega:

"Seab täpsed piirid paika, teeb koos lastega majapidamistöid, lapsed armastavad teda"

"Hoidja tuleb õigel ajal, tegeleb rõõmsalt väikese sõbraga, järgib päevakava, vajadusi, annab õhtul tagasisidet"

„Tuttav, kes on vajadusel lapsi hoidnud, teab täpselt minu soove ja käitub vastavalt. Lapsed elavad oma harjunud päevaplaani järgi, neil ei tule vanemate ära olles kardinaalseid muutusi. Kuna tegemist on peaaegu sugulasega, siis kiindumuse ja soojuse pärast pole põhjust olnud muretseda"

"Lapsehoidja on energiline 60-ndates naisterahvas, endine lasteaiakasvataja. Meeldib kindel päevakava, vaheldusrikas menüü, arendavad tegevused, et tegu minilasteaiaga on seal teisi omavanuseid lapsi"

"Meie leidsime oma "Mamma" lehekuulutuse järgi. Väga oluline oli lapse ja hoidja esimene kohtumine. Kuidas lapsehoidja kõnetas last, millisel tasandil nad suhtlesid. Meil on vaid head mälestused. Ta oli nagu meie oma pere liige"

Rahulolu lapsehoidjaga määrasid ära suures osas sellised omadused nagu sõbralikkus, puhtusearmastus, lastesõbralikkus, rõõmsameelsus vm. ning tegevused nagu lapsega tegelemine, mängimine, pidev järelvalve, füsioloogiliste tarvete tagamine, päevakavast kinni pidamine jne. Nii omadused kui ka lapsega läbiviidavad tegevused kattusid lapsevanemate arvamusega hea lapsehoidja isiksuseomadustest ja tegevustest, mida ta kindlasti peaks lapsega läbi viima.

Probleeme esines ka selles, et varem ei olnud reegleid paika pandud. Lapsevanema ülesandeks on oma nõudmised ja soovid hoidjale juba enne tööle asumist selgeks teha ning vastavad kokkulepped sõlmida, siis ei teki hilisemaid probleeme.

Lapsevanemate kirjeldused negatiivse kogemuste kohta

- Kogemused, mis on seotud lapse turvalisuse tagamisega, õpetamise ja kasvatamisega:

"Lapsed astusid hoidjale pähe. Kella 11 õhtul ajal lapsed jooksid pidžaamades ringi ja ütlesid hoidjale, et nad võivad iga päev nii kaua üleval olla"

"Kaks korda on lapse ära külmetanud"

"Hoidja lubab kõike teha, annab magusat enne sööki jne"

"Karistas last ebaõiglaselt"

"Vaadati telekat, lapse käed olid mustad, ei lastud last ilma mähkmeteta harjutada, kuna määrivat vaiba ära"

"Tundide kaupa koos lapsega seebikate vahtimine"

"Hoidja lasi lapsel pähe astuda (laps oli poolpaljas kui ema saabus, hoidja põhjendas, et ta ei tahtnud riidesse panna)"

„Lapsehoidja oli olnud meil 2 kuud kui avastasime, et ta karjub täiest kõrist lapse peale, kui laps ei lasknud tal telefoniga rahulikult vestelda. Ütlesime töö üles päevapealt"

- Kogemused, mis on seotud lapsevanemate ja hoidjate omavahelise suhtluse ja usaldusväarsusega:

"Vastas ja rääkis liiga palju telefoniga"

”Ma ei saa täna tulla- äraütlemine viimasel minutil. Kutsub peremeest koju, müügimehe kaupa vaatama”

”Hakkas aktiivselt koduabilise kohustusi täitma, pööras elamise segi, jättis lapse omapead, unustas ennast telekat vaatama”

”Kaob pidevalt ära ka koos lapsega, lõhub ja kaotab lapse asju, viib lubaküsimata lapse võõrastele külla, isegi suitsusesse korterisse, kutsub lapse koju oma külalisi”

„Meie oleme otsinud hoidjat KUUS KUUD. Elame linna lähedal väikeses alevis ja senised katsed leida kedagi, kes tuleks last koju hoidma, on lõppenud totaalse fiaskoga. Kuulutused olid küll kõikvõimalikes kohtades, ka perekoolis. Anekdoot!! Välja roomas umbes 20 eri vanuses inimest, alates koolilastest: \”ma olen oma väikest õde natuke hoidnud”, lõpetades täiesti seniilsete vanamuttidega: \”ah ta saab täna viiekuuseks. Mis aastal ta siis on sündinud ?\” Üks mutt, pealkirjaga \”mul on soovituskirjad\” ehmus ära kui lapse virilat olekut nägi ega ilmunudki kokkulepitud ajal kohale. Teine osutus jällegi haltuurategijaks, kes oli plaaninud vankri rõdule lükata ja ise kohvitama minna (...ja raha muudkui tiksub!) ning kolmas polnud oma vanu tööotsigi lõpetanud, mis selgus paraku alles siis, kui ta meile end tööle lubas. Üks vanamutt teadustas: ma võtan ta AINULT siis, kui te teete teda kasvatades kõik nii nagu mina ütlen!! Üks tütarlaps oli veel kleptomaan- kuldehted hakkasid kaduma. Üks oli õnnetu anorektik, kes Paldiski maanteele haiglasse jälle oma häiretega sattus... Praakisime välja ka titemammad, sest meie puhul ei saa kahjuks õiget hoidjat emast, kel endal kodus poole kuni pooleteise aastane laps. Küll uurisime omal käel tausta, küll proovisime hoidmise käigus eri inimesi- tulemus ümmargune null. Tekkis küsimus: kas tõesti ainult mingid \”kiiksuga\” naisterahvad lähevad end hoidjaks pakkuma?! Viimane abinõu on agentuurid, ent kui need nõuavad hingehinda (25 krooni tund + transport + 1,300 krooni agentuurile), aga sealjuures garantiid ei anna...“

Eelpool väljatoodud negatiivseid kogemusi põhjustasid kõige rohkem lapsehoidja vähene distsiplineerimisoskus, vanemate soovidega mitteametamine ja väga paljud eetikaga seotud probleemid (vanemate teadmata külaliste kutsumine, telefoni, arvuti kasutamine jne).

Esines ka selliseid kogemusi, kus oli põhjuseks vähene tegelemine lapsega ja järelvalveta jätmine. Eriti viimase väljatoodud negatiivse kogemuse põhjal võib väita, et korralike agentuuride olemasolu oleks siinkohal vägagi õigustatud. Lapsevanemad sooviksid palgata agentuuri vahendusel lapsehoidja, kui see tähendaks lõputute otsingute ja pettumuste ärajäämist, mida endaga kaasa toob nn. „illegaalsete lapsehoidjatega“ katsetamine.

5.8. Lapsehoiuteenust pakkuva personali andmebaas ja koolitus

Analüüsides lapsevanemate arvamusi lapsehoiu teostava personali koolituse vajalikkuse kohta, selgus, et 71% vastajatest leidis, et lapsehoidjad vajaksid erialast koolitust, samas 14% leidis, et see poleks üldse vajalik. 14% küsitluses osalenutest aga lihtsalt ei osanud sellel teemal arvamust avaldada.

Püstitatud Hüpotees₁ – Lapsehoidjate koolitust ei peeta vajalikuks, ei leidnud kinnitust. Lapsevanemad siiski peavad vajalikuks lapsehoidjate erialast koolitust.

Johnson, Patrice jt. Poolt (1992) läbi viidud uurimuse tulemused näitasid, et lapsehoidjate koolitust on paljudes maades alahinnatud ja arvati, et lapsehoid vajab minimaalseid teadmisi. Praeguse uurimuse kohaselt tuli aga välja vastupidine tendents – koolitust siiski peetakse oluliseks. Praeguses uurimuses olid vastajateks potentsiaalsed teenuse kasutajad. Kui sama küsimus esitada neile, kes ei ole ise lapsehoiuteenuse kasutajad, siis nemad ei pruugi koolitust nii oluliseks pidada.

Rahvusvahelise Lapsehoidjate Assotsiatsiooni poolt 1994. aastal läbiviidud uurimus (Olsen,1994) näitas, et juba 82,8% lapsehoidjatest on läbinud mingisugust laadi koolituse ning 21,4% on omandanud vastava kõrghariduse.

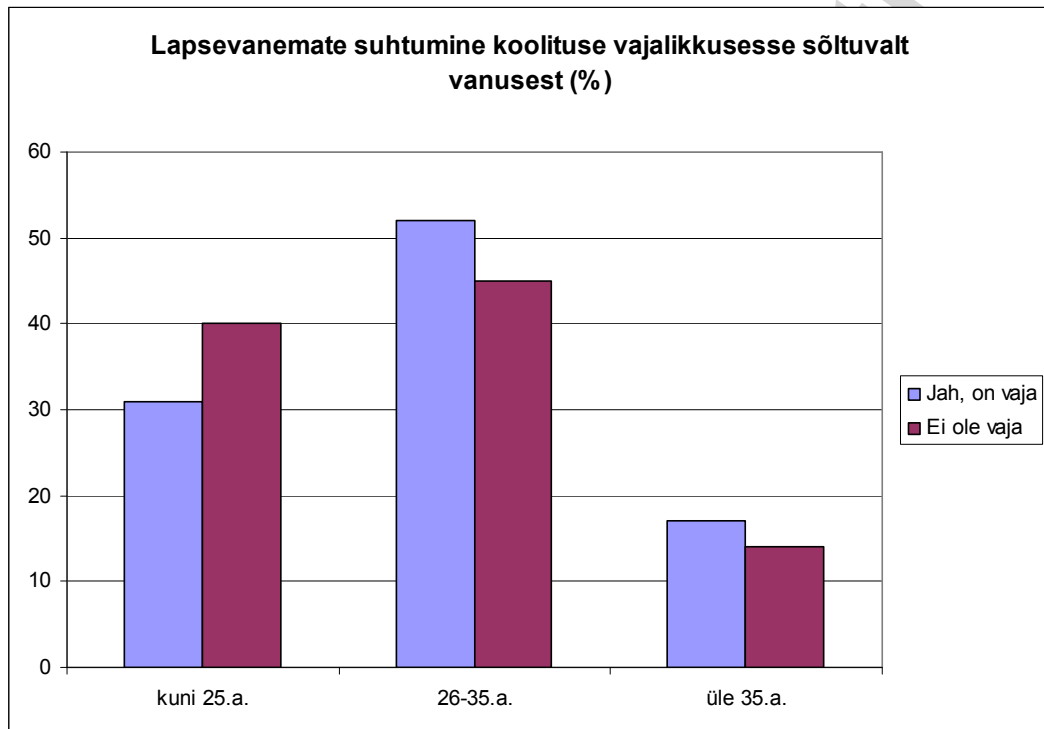
Võib märgata, et aastatega on nõudmised lapsehoidjatele kasvanud ning üha enam ilmneb tendents, et lapsehoidja pole lihtsalt lapse seltsiline vaid lapse arengu tähtis mõjutaja, kes vajab kindlasti vastavat väljaõpet.

Võrreldi ka kõrg- ja keskharidusega vastajate hoiakute erinevusi, ja leiti, et 76% kõrgharidusega ja 49% keskharidusega inimestest arvas, et lapsehoidja peab olema läbinud erialase koolituse. On näha, et kõrgharidusega inimesed peavad lapsehoidjate koolitust olulisemaks kui keskharidusega vastajad ($t=3,9$; $p<0,01$).

Kui vaadelda kesk-eri- ja keskharidusega inimeste arvamust koolituse vajalikkusest, selgus, et kesk-eriharidusega vastajad (64%) pidasid koolitust vajalikumaks kui keskharidusega inimesed (49%) ($t=2,0$; $p<0,05$). Nagu näha, ilmneb tendents, et mida kõrgem haridustase, seda suuremad on ootused ka last hoidva inimese teadmiste suhtes.

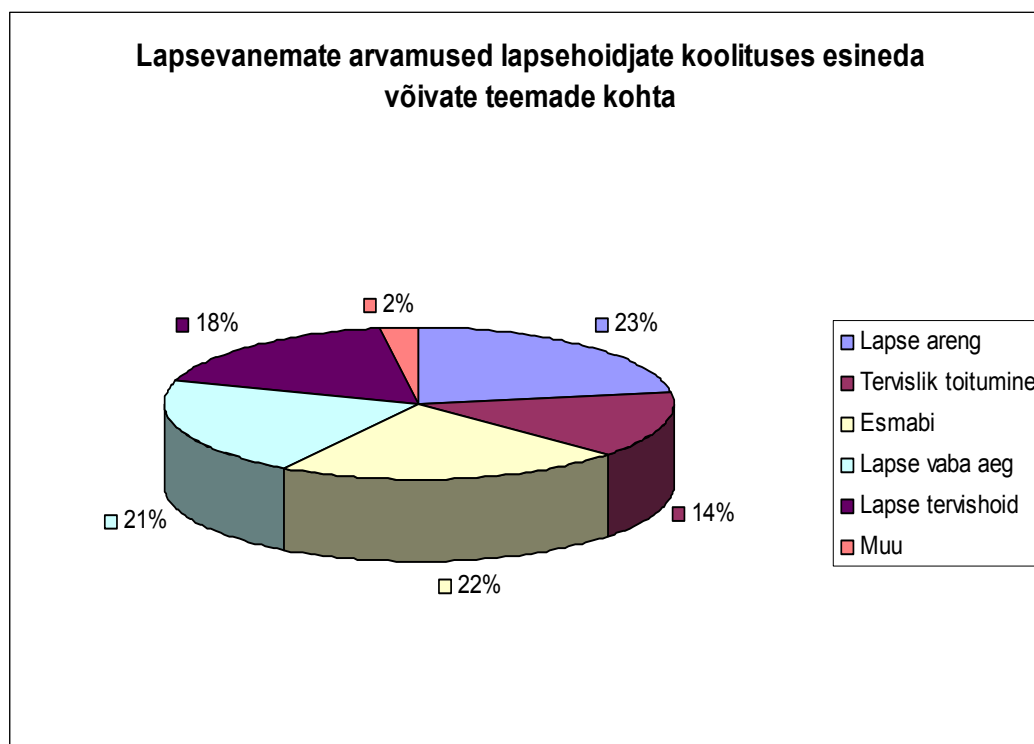
Seega püstitatud hüpotees₂ – Mida kõrgem on lapsevanemate haridustase, seda vajalikumaks peetakse lapsehoidjate koolitust – leidis kinnitust.

Võrreldes erinevate vanusegruppide suhtumist koolituse vajalikkusesse, selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Kuid nagu jooniselt 19 võib näha, ilmnes, et kuni 25 aastaste vastajate arvamuse kohaselt peeti koolitust pigem mittevajalikus. Alates 26 eluaastast oli märgata vastupidist tendentsi ehk vastajad pidasid koolitust pigem vajalikuks. Vanuse tõustes suurenes nende vastajate hulk, kes koolitust tähtsaks pidasid.

Joon.19. Vastajate vanuseline jaotus sõltuvalt koolituse vajalikuks pidamisest

Uurides, milliseid teemasid lapsehoidjate koolitus endas sisaldama peaks, selgus, et teemad jagunesid proportsionaalselt järgnevalt: lapse areng (23%), lapse vaba aja sisustamine (22%), esmaabi (21%), lapse tervisliku toitumise printsiibid (18%) ja lapse tervishoid (14%) (vt joonis 20).

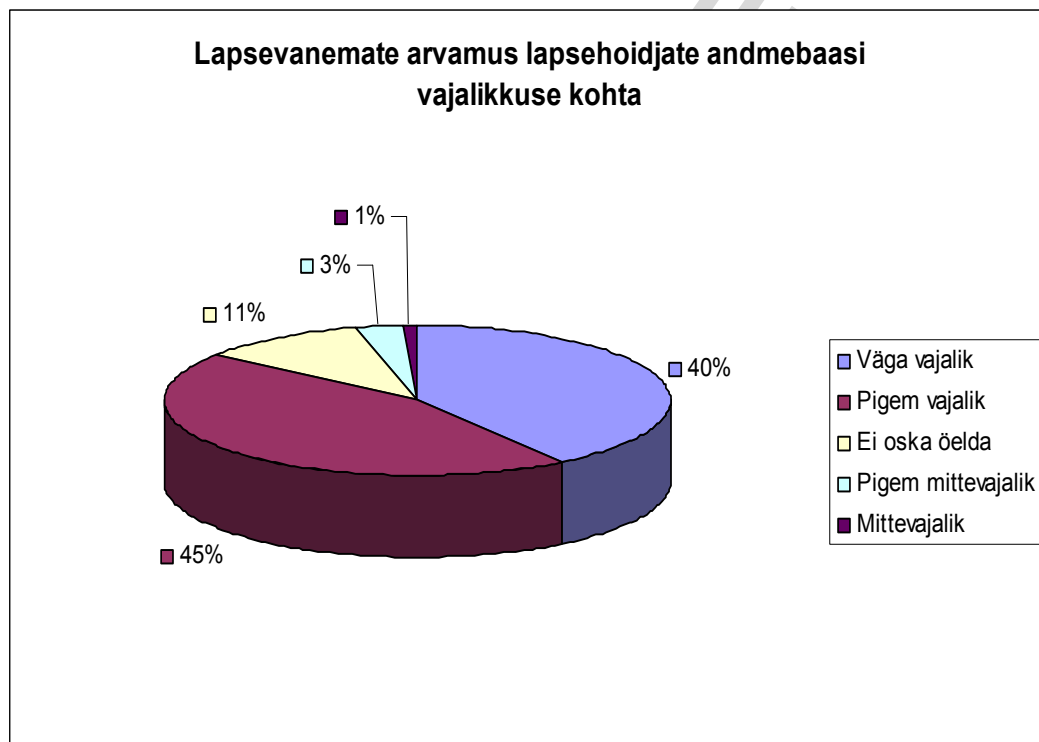

Joon.20. Lapsehoidjate koolituses sisalduvate teemade proportsionaalne jaotus

Ka lapsehoidjate kutsestandardi esialgse versioon näeb ette, et hoidja peaks peale koolituse läbimist omama selliseid teadmisi nagu: lapse kasv ja areng, lapse tervishoid, eakohased päevategevused, lapse eakohane toitumine, pedagoogika teoreetilised alused jne.

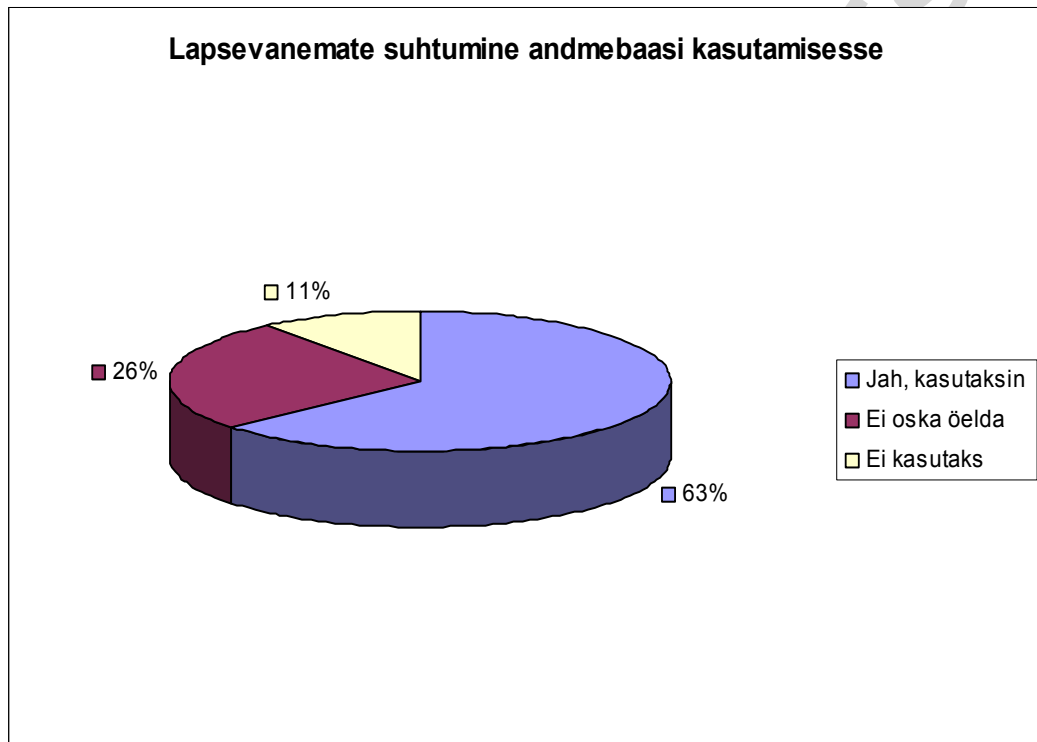
Kõrgharidusega vastajad peavad keskhariidusega vastajatega võrreldes lapsehoidja koolituse teemadest olulisemaks esmaabi teema vajalikkust (78% ja 37% vastavalt; $t=6,2$; $p<0,01$), lapse erinevate arenguetappide tundmist (79% ja 63% vastavalt; $t=2,4$; $p<0,05$) ning teemat lapse vaba aeg (kuidas seda sisustada arengut soodustavalt) (77% ja 63% vastavalt; $t=2,1$; $p<0,05$). Statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud kõrg- ja kesk-eriharidusega vastajate arvamusi võrreldes ning kesk- ja kesk-eriharidusega vastajate arvamusi võrreldes.

Rahvastikupoliitika aluste elluviimise strateegia 2005-2008 järgi on plaanis luua lapsehoidjate register ning käesolevas töö raames uuriti lapsevanemate suhtumist selle kasutamisesse. 40% vastajatest arvas, et selline andmebaas oleks väga vajalik ja 45% lapsevanematest pidas andmebaasi pigem vajalikuks (vt joonis 21). Kokku 85% vastajatest oli seega positiivselt meelestatud agentuuri vajalikkuse suhtes. Väiksem osa, 11% uuritavatest ei osanud antud teema kohta arvamust avaldada. Võimalik, et vastamise hetkel polnud nad piisavalt informeeritud ja teadlikud loodavast andmebaasist. Ainult 4% uuritavatest pidas andmebaasi mittevajalikuks.

Joon.21. Vastajate jaotus lapsehoidjate andmebaasi vajalikuks pidamise järgi

Selgus, et suurem osa vanematest ka (63%) kasutaksid meelsasti andmebaasi, mis haldab informatsiooni erinevate hoiuvõimaluste kohta. 26% vastajatest ei osanud antud teema kohta seisukohta võtta. 11% lapsevanematest arvas, et nad ei kasutaks sellist registrit kindlasti mitte (vt joonis 22).

Joon.22. Vastajate jaotus andmebaasi kasutamise järgi

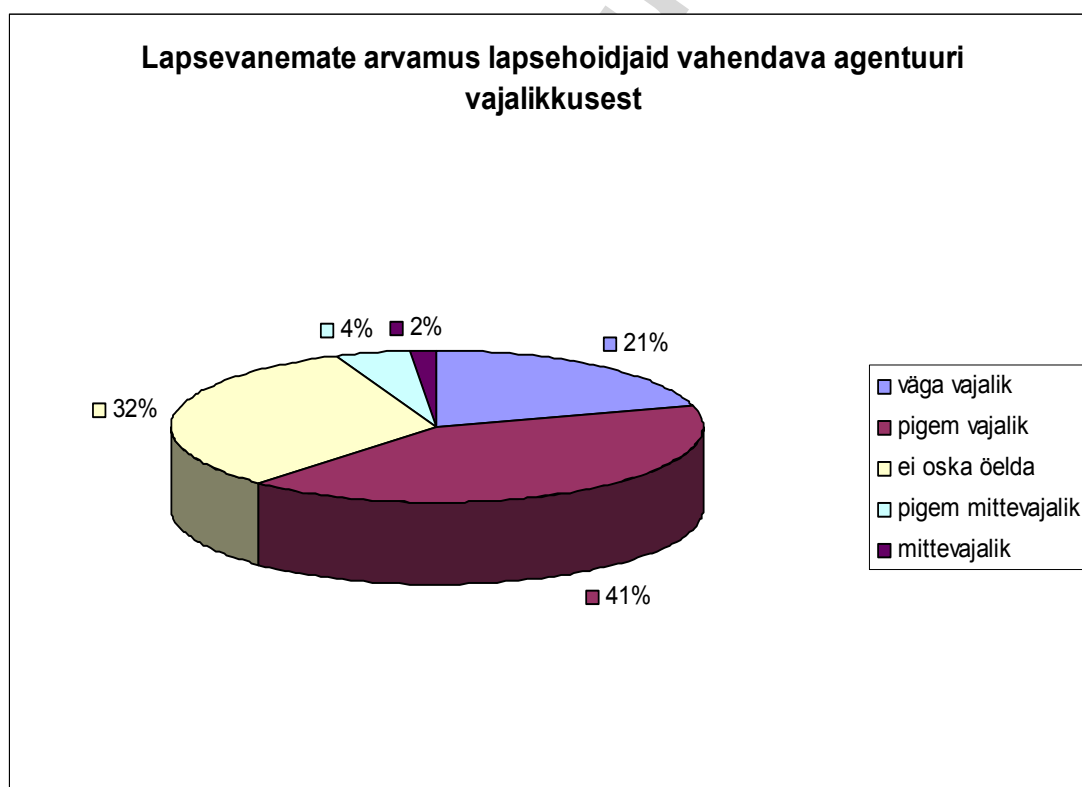
Nagu selgus, peetakse lapsevanemate arvates nii lapsehoidjate koolitust kui ka loodavat registrit vajalikuks. Positiivsete vastuste protsent oli kõrgem kui seda oodata võinuks.

5.9. Hoiuteenuseid pakkuvad agentuurid

Enamik vastajaid (96%) ei ole kordagi kasutanud lapsehoidja leidmisel agentuuri teenuseid ja pelgalt 4% on seda teinud (vt joonis 23).

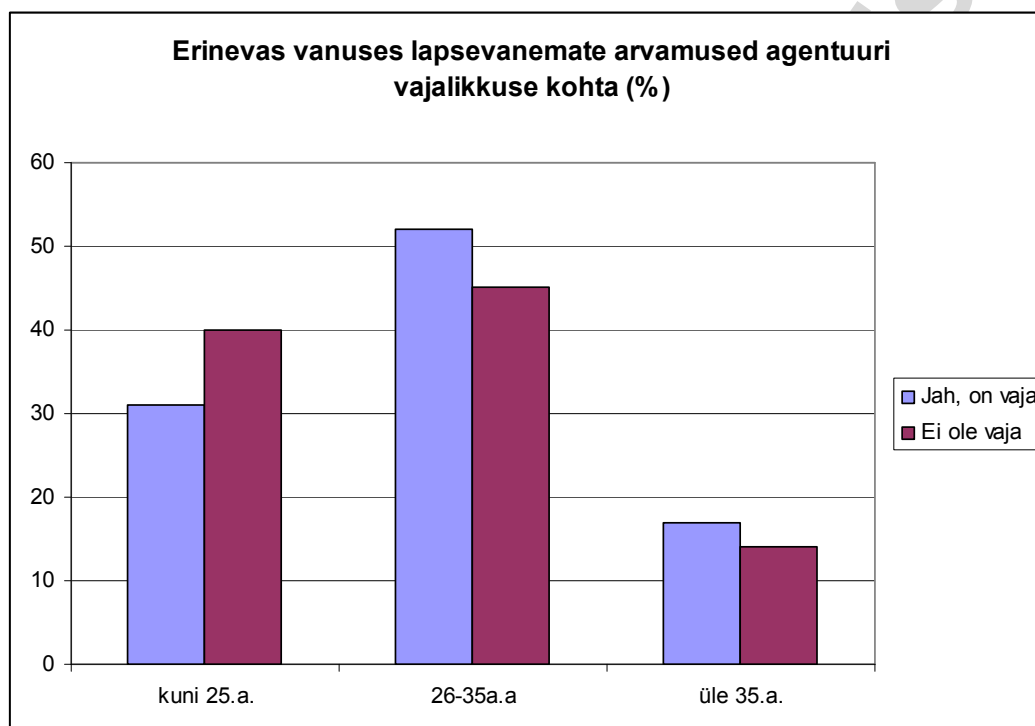
Eelneva põhjal võib järeldada, et Eestis on sellised agentuurid ebapopulaarsed ja vähetuntud.

Samas kui uuriti, kas selline agentuur oleks vajalik, vastasid 41% uurimuses osalenutest, et selline agentuur oleks pigem vajalik, 21% leidis agentuuri olevat väga vajaliku. Suur oli ka nende vastajate hulk, kes ei osanud antud teema kohta kindlat seisukohta võtta (32%).

Joon. 23. Vastajate jaotus vastajate arvamusel agentuuri vajalikkuse kohta.

Võrreldes erinevas vanuses lapsevanemate arvamus agentuuri vajalikkuse kohta, selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Kuid nagu jooniselt 24 näha võib, ilmnes järjekordselt tendents, et kuni 25 aastaste vastajate hulgas on rohkem neid, kes ei pea agentuuri vajalikuks ning alates 26. eluaastast alates peetakse agentuure pigem vajalikuks.

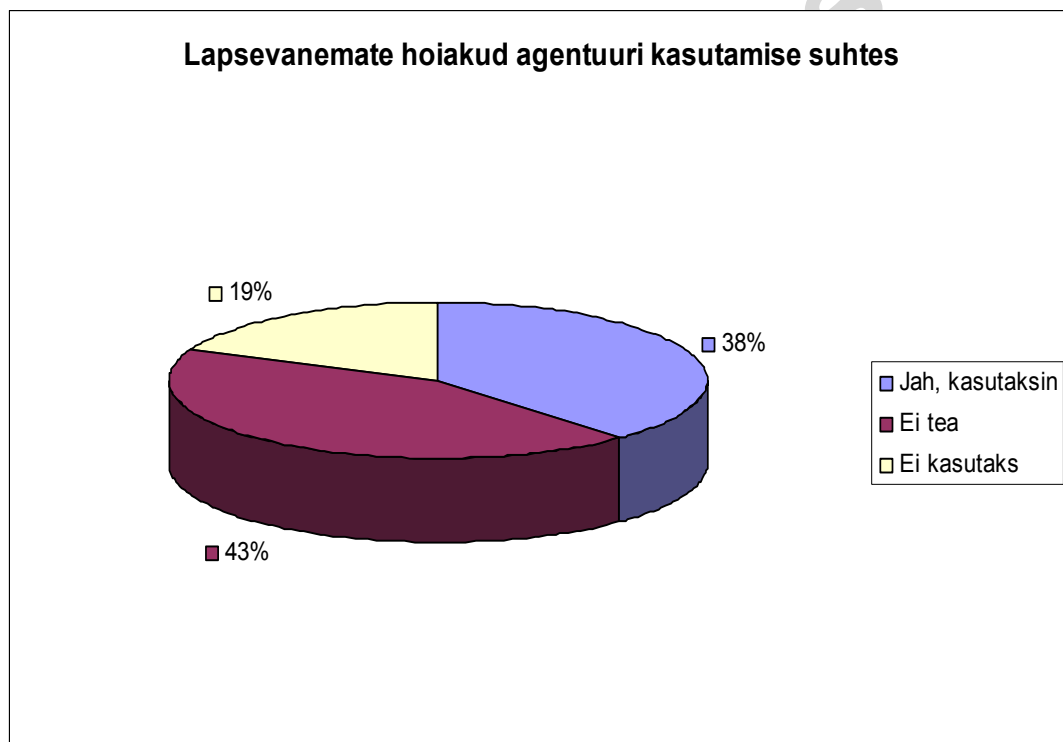
Joon. 24. Vastajate vanuseline jaotus selle kohta, kas agentuuri peetakse vajalikuks

Analüüsid erineva haridustasemega vastajate arvamus agentuuri vajalikkuse kohta, selgus, et kõrgharidusega vastajaid pidasid agentuuri vajalikumaks kui kesk-eriharidusega vastajad (55% ja 32% vastavalt; $t=3,4$; $p<0,01$). Samasugune tendents ilmnes ka kõrg- ja keskhariidusega vastajate arvamus analüüsid (55% ja 30% vastavalt; $t=3,6$; $p<0,01$).

Kõrgema haridustasemega inimesed peavad agentuure vajalikumaks kui madalama haridustasemega inimesed. See võib olla tingitud sellest, et mida haritum inimene, seda kõrgemad on ka tema ootused lapsehoiuteenuste pakkumise suhtes.

Eelneva põhjal võib väita, et püstitatud hüpotees₃ – Kõrgema haridustasemega lapsevanemad peavad lapsehoiuteenuseid pakkuvaid agentuure vajalikumaks kui madalama haridustasemega lapsevanemad – leidis kinnitust.

Kui tekiks vajadus kasutada eelpool mainitud agentuuri, siis 38% vastajatest seda ka teeksid. 19% vanematest ei kasutaks agentuuri teenuseid ja 43% vanematest ei osanud arvamust avaldada (vt joonis 25).

Joon.25. Vastajate jaotus agentuuride kasutamise suhtes

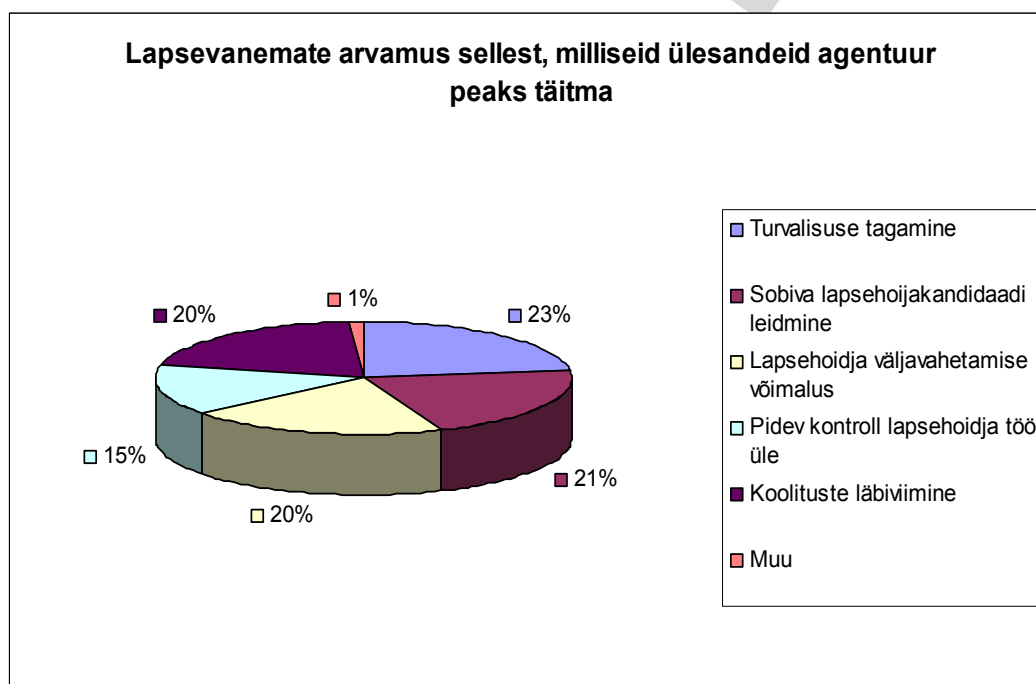
Ilmnes erinevus Tallinna ja Tartu piirkonnas elavate vastajate arvamuses agentuuride kasutamise kohta. Tartus elavad lapsevanemad kasutaksid sellise agentuuri teenuseid rohkem kui Tallinna omad (39% ja 23% vastavalt; $t=2,4$; $p<0,05$).

Vaadeldes erineva haridustasemega vastajate arvamusi selle kohta, kas nad kasutaksid lapsehoiuteenuseid pakkuvate agentuuride abi, selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu.

Lapsevanematel paluti põhjendada, miks nad kasutaksid või ei kasutaks lapsehoidja leidmisel agentuuri abi. Mittekasutamise kõige sagedasemaks põhjuseks toodi seda, et puudub vajadus ja vajaduse tekkimisel kasutatakse niikuinii sõprade, sugulast, tuttavate abi. Samuti peetakse agentuure ebausaldusväärseteks ja teenust liiga kalliks. Vähemal määral märgiti ära ka see, et informatsioon agentuuride kohta on puudulik. Seega on tarvilik, et vastavat teenust pakuvad agentuurid ennast rohkem reklaamiks ning vanematele nähtavamaks muudaksid.

Agentuuride kasutamise soovi põhjendustena toodi välja asjaolu, et kui ei õnnestu mingil muul viisil hoidjat leida või ollakse liiga hõivatud ise sobiva kandidaadi otsimiseks. Toodi välja ka see, et agentuuri kaudu hoidja leidmine oleks igal juhul turvalisem kui ajalehekuulutuse kaudu leitud hoidja palkamine. Mõned lapsevanemad näiteks leidsid, et nad kasutaksid agentuuri ainult sellisel juhul, kui see teenus oleks taskukohasem ning kui agentuur ka vastutaks lapsehoidja eest.

Kui lapsevanemate käest küsiti, milliseid ülesandeid peaks lapsehoiuteenuseid pakkuv agentuur täitma, siis selgus, et ankeedis etteantud ülesannete tähtsustamise vahel ei ilmnenud suuri erinevusi. Kõiki ülesandeid peeti suhteliselt võrdselt tähtsateks. Ülesannete nimetamise sagedus tähtsuse järjekorras kujunes välja järgmiselt: 23% pälvis selline agentuuri ülesanne nagu turvalisuse tagamine (taustakontroll, regulaarne tagasiside lapsevanematelt töötajate kohta vm), 21% sai sobivaima lapsehoidja kandidaadi leidmine, 20% sai mittedobivusel hoidja väljavahetamise võimalus ning sama palju ka lapsehoidjate koolitamine, 15%-ga järgnes pidev kontroll lapsehoidja töö üle, näiteks pistelised kodukülastused teenuse osutamise ajal (vt joonis 26).

Joonis 26. Agentuurilt nõustavate ülesannete esinemise sagedus

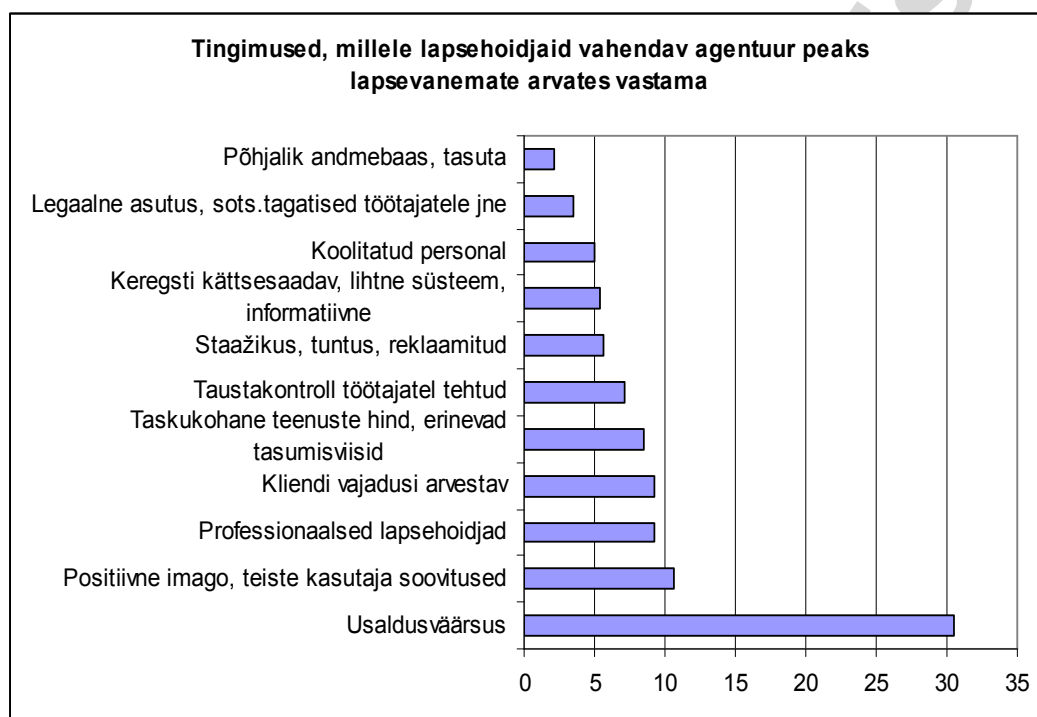
Erineva haridustasemega inimesed tähtsustasid erinevaid ülesandeid, mida agentuur peaks täitma. Näiteks ilmnes, et kõrgharidusega inimesed pidasid turvalisuse tagamist olulisemaks kui kesk-eriharidusega inimesed (92% ja 81% vastavalt; $t=2,3$; $p<0,05$). Sama seos ilmnes ka kõrg- ja keskhariidusega inimeste arvamusel vahel turvalisuse tagamise vajalikkuse kohta (92% ja 81% vastavalt; $t=2,3$; $p<0,05$).

Oluline erinevus nende vahel ilmnis ka suhtumises koolituse läbiviimisesse, kõrgharidusega inimesed pidasid koolituse läbiviimist olulisemaks, kui keskharidusega vastajad (82% ja 67% vastavalt; $t=2,4$; $p<0,05$).

Samad ülesanded alternatiivseid hoiuteenuseid pakkuvate agentuuride kohta on välja toonud ka Wilson ja Hall (2003). Peale käesoleva uurimusega kattuvate ülesannete on tähtsaks peetud veel teisigi ülesandeid, mida agentuur ignoreerida ei saa – personali sobitamine perekonnaga, personali nõustamine ja agentuuri töö pidev monitooring, mille käigus korraldatakse koosolekuid hindamiseks agentuuri tööd ja arutamaks tekkinud probleeme.

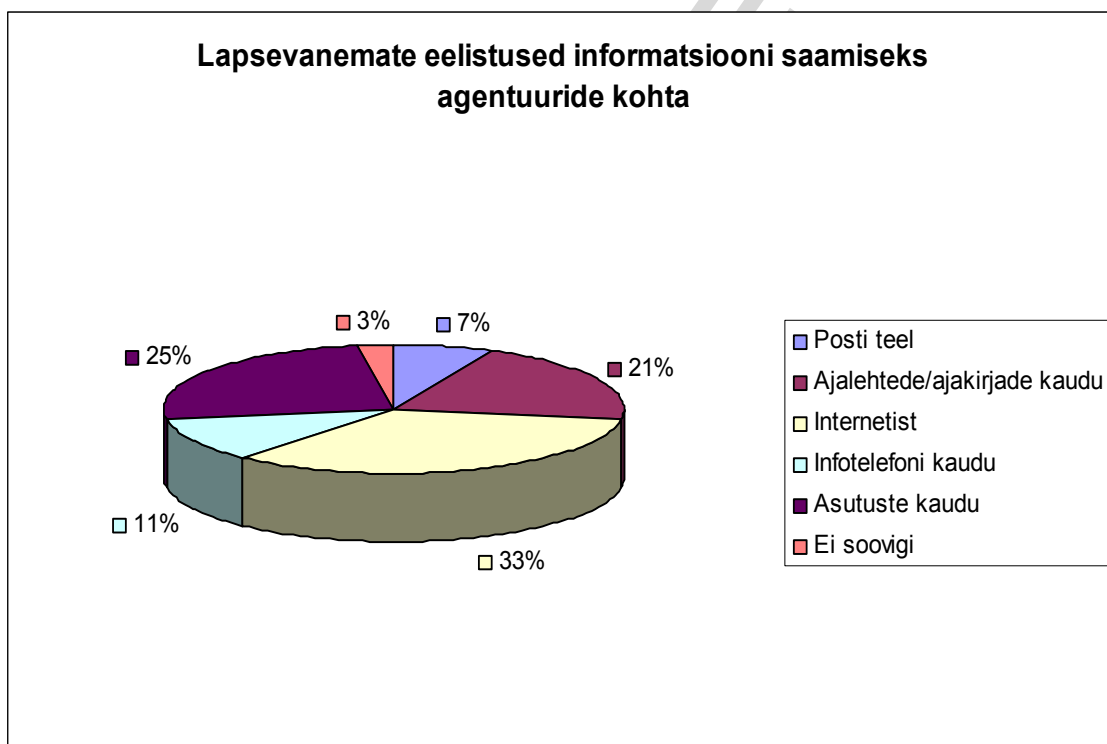
Lapsehoiuteenus Eestis

Ankeedis küsiti lapsevanemate käest, missugustele tingimustele peaks agentuur vastama, et nad eelistaksid selle teenust iseseisvalt hoidja otsimisele. Ilmneb, et kõige olulisemaks peetakse ikkagi agentuuri usaldusväarsust (vt joonis 27). Ülejäänud väljatoodud tingimuste sageduse vahel ei ilmnenud märkimisväärseid erinevusi.

Joon.27. Lapsevanemate poolt enim väljatoodud tingimused, millele agentuur peaks vastama

Uurides, milliste kanalite kaudu vanemaid üldse alternatiivsete agentuuride kohta informatsiooni saada sooviksid, selgus, et kõige suurem hulk vastajaid sooviks informatsiooni saada interneti vahendusel (33%). 25% vastajatest eelistaks infot saada erinevatest asutustest, näiteks perearstikeskustest, beebikoolidest, sünnitusmajadest jne. 21% saaksid meelsasti teavet ajalehti ja ajakirju lugedes. 11% vastajatest helistaksid vajadusel infotelefonidele. Vähemal määral sooviti teavet saada ka posti (7%) teel ning 3% vanematest ei soovinud üldse infot saada (vt joonis 28).

Joon. 28. Vastajate jaotus agentuuri kohta informatsiooni saamise viiside eelistusest

6. JÄRELDUSED

Alljärgnevalt on välja toodud käesolevas uurimistöo järeldused, mis on esitatud teesidena ja parema ülevaate saamiseks jaotatud alapeatükkideks.

Lapsevanemate eelistused hoiuteenuste suhtes ning infoallikad hoiuteenuste saamiseks

- Keskmine lapse vanus, alates millest lapsevanemad oleksid nõus last hoidja juurde jätma on 1,7 aastat.
- Kõige eelistatumaks lapsehoiuvõimaluseks peetakse koolieelset lasteasutust (lasteaed, lastesõim), sellele järgneb perepäevahoiukodu ning lapsehoidjateenus.
- Suur hulk lapsevanemaid suhtuvad positiivselt sellesse, et lapsehoidja hoiaks samal ajal mitut last korraga.
- Lapsehoidja teenuseid kasutatakse erinevatel põhustel: kõige enam toodi välja lühiajalist kodust eemal viibimist, töölkäimist ja munitsipaallasteasutuses koha mittesaamist.
- Kõige rohkem eelistavad vanemad seda, et lapsehoidja tuleb nende koju last hoidma, vähem eelistatakse lapse viimist lapsehoidja koju.
- Kõige suurem hulk lapsevanemaid on lapsehoidja leidnud sugulaste hulgast ning väga sageli võetakse lapsehoidja leidmisel arvesse sõprade ja tuttavate soovitusi. Statistiliselt olulist erinevust Tallinna ja Tartu lapsevanemate lapsehoidja leidmise viisi vahel ei esinenud.
- Kõige suurem hulk lapsevanematest sooviksid teavet hoiuvõimaluste kohta saada interneti vahendusel, vähem eelistatakse infotelefoni ja postiteenuseid.

Lapsevanemate ootused hoiuteenust pakkuva inimese omaduste ja tegevuste suhtes ning arvamused tasustamise kohta

- Lapsevanemad sooviksid oma last hoidmas näha lapsehoidjat, kes oleks kiindunud lastesse, kohusetundlik, aus, aktiivne, kannatlik, hooliv ja sõbralik.
- Põhilised tegevused, mida lapsehoidja lapsega lapsevanemate arvates läbi viima peaks on lapse ohutuse tagamine, lapse toitmine, temaga suhtlemine, mängimine ja erinevate tegevuste kaudu arendamine.
- Lapsevanematel on positiivsed kogemusi seoses lapsehoidjatega esinenud rohkem kui negatiivseid kogemusi.
- Enamik lapsevanematest leiab, et lapsehoidja ei peaks täitma koduabilise kohustusi.
- Rohkem oli neid lapsevanemaid kes arvasid, et lapsehoidjaid peaks tasustama tunnitasu alusel.

Lapsehoiuteenust pakkuva personali andmebaas ja koolitus

- Lapsehoidjate koolitust peavad lapsevanemad vajalikuks – hüpotees₁ ei leidnud kinnitust.
- Kõrgharidusega lapsevanemad peavad lapsehoidjate koolitust olulisemaks kui keskeri- ja keskharidusega vastajad – hüpotees₂ leidis kinnitust.
- Võrreldes erinevate vanusegruppide suhtumist koolituse vajalikkusesse, selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud, kuid vanuse tõustes suurenes nende vastajate hulk, kes koolitust tähtsaks pidasid.
- Lapsehoiudu pakkuva personali koolitus peaks sisaldama lapsevanemate arvates järgmisi teemasid: lapse areng, esmaabi, lapse vaba aja sisustamine, lapse tervisliku toitumise printsiibid ja lapse tervishoid. Kõrgharidusega vastajad peavad keskharidusega vastajatega võrreldes lapsehoidja koolituse teemadest olulisemaks esmaabi teema vajalikkust, lapse erinevate arenguetappide tundmist ning teemat lapse vaba aeg.
- Andmebaasi, mis haldab informatsiooni erinevate hoiuvõimlauste kohta, peavad lapsevanemad vajalikuks. Suurem osa vanematest kasutaksid ka ise sellist registrit.

Hoiuteenuseid pakkuvad agentuurid

- Enamik uurimuses osalenud lapsevanemaid ei ole kordagi kasutanud lapsehoidja leidmisel agentuuri teenuseid, kuid ometi peetakse seda vajalikuks, kuid olulist statistilist erinevust ei ilmnenud Tartu ja Tallinna lapsevanemate agentuuride vajalikuks pidamise vahel ning erinevas vanuses lapsevanemate arvamuste vahel agentuuride vajalikkusest.
- Kõrgema haridustasemega inimesed peavad agentuure vajalikumaks kui madalama haridustasemega inimesed – hüpotees₃ leidis kinnitust.
- Tartus elavad lapsevanemad kasutaksid agentuuri teenuseid rohkem kui Tallinnas elavad lapsevanemad. Vaadeldes erineva haridustasemega vastajate arvamusi selle kohta, kas nad kasutaksid lapsehoiuteenuseid pakkuvate agentuuride abi, selgus, et statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud.
- Lapsehoiuteenuseid pakkuv agentuur peaks lapsevanemate arvates täitma järgmisi ülesandeid: turvalisuse tagamine, sobivaima hoidja kandidaadi leidmine, mitesobivusel hoidja väljavahetamine, hoidjate koolitamine ning pideva kontrolli teostamine. Kõrgharidusega inimesed pidasid turvalisuse tagamist ja koolituse läbiviimist olulisemaks kui kesk-eriharidusega inimesed.
- Kõige tähtsamaks lapsevanemate poolt väljatoodud nõudeks lapsehoiuteenust pakkuvale agentuurile on usaldusväärsus. Kõige suurem hulk vastajaid sooviks saada informatsiooni agentuuride kohta interneti vahendusel.

KOKKUVÕTE

Teistes Euroopa riikides on eelkooliealiste laste hoiusüsteem tunduvalt paremini välja arenenud ning hoiuvõimalused on avaramad ja paremini kättesaadavad kui Eestis. Kahjuks on käesoleval hetkel Eestis ametlikult võimalik kasutada vaid munitsipaallasteasutuste ning eralasteaedade teenuseid. Kuid oodata on suuri muudatusi hoiuteenuste organiseerituse valdkonnas, kuna loomisel on lapsehoidjate register, välja töötatakse lapsehoidjate kutsestandardit ning seejärel saab võimalikuks ka hoidjate erialane koolitamine.

Uurides lapsevanemate eelistusi ja ootusi alternatiivsete hoiuvõimaluste suhtes selgus, et kõige eelistatumaks lapsehoiuvõimaluseks peeti lapsevanemate arvates koolieelset lasteasutust (lasteaed, lastesõim), sellele järgnes perepäevahoiukodu teenus ning alles siis lapsehoidjateenus. Lapsehoidja teenuseid kasutatakse erinevatel põhjustel, näiteks lühiajalisel kodust eemalviibimise korral, kui on vaja tööl käia või kui ei õnnestu saada kohta lasteaias. Kõige levinumaks viisiks lapsehoidja leidmisel on sugulaste ja tuttavate abi kasutamine ning sageli võetakse lapsehoidja leidmisel arvesse nende soovitusi.

Suurem hulk lapsevanematest sooviks hoiuvõimaluste kohta teavet saada interneti vahendusel ja vähem eelistatakse infotelefoni ning postiteenuseid.

Enamus lapsevanemad sooviksid oma last hoidmas näha inimest, kes oleks lastesse kiindunud, kohusetundlik, aktiivne, kannatlik, hooliv ja sõbralik. Lapsevanemad tõid kõige olulisemate hoidja poolt läbiviidavate tegevustena välja lapse ohutuse tagamise, lapse toitmise, lapsega suhtlemise, temaga mängimise ja erinevate tegevuste kaudu arendamise.

Lapsehoidjate koolitust peeti vajalikuks ning seega ei leidnud esimene hüpotees kinnitust. Hoidjate koolitust peavad rohkem vajalikuks just kõrgema haridusega lapsevanemad, mis kinnitab teist hüpoteesi. Koolitus võiks lapsevanemate arvates sisaldada selliseid teemasid nagu: lapse areng, esmaabi, lapse vaba aja sisustamine, lapse tervisliku toitumise printsiibid ja lapse tervishoid.

Vajalikuks peetakse ka andmebaasi, mis haldaks informatsiooni erinevate hoiuvõimlauste kohta.

Enamik vanematest kasutaksid ka ise sellist registrit. Hoiuteenuseid pakkuvaid agentuure peeti vajalikuks, kuigi väga vähesed vanemad on seda senini ise kasutanud.

Kõrgema haridustasemega inimesed peavad agentuure vajalikumaks kui madalama haridustasemega inimesed – seega leidis kinnitust ka kolmas hüpotees. Lapsevanemad arvasid, et hoidjaid vahendav agentuur peaks täitma järgmisi ülesandeid: turvalisuse tagamine, sobivaima hoidja kandidaadi leidmine, mittedobivusel hoidja väljavahetamise võimaldamine, hoidjate koolitamine ning pideva kontrolli teostamine. Kõrgharidusega inimesed pidasid agentuuride ülesanneteks olulisemaks just turvalisuse tagamist ja koolituse läbiviimist. Tähtsaimaks nõudeks lapsehoiuteenust pakkuvale agentuurile oli selle usaldusväärsus. Informatsiooni saamise kanalitest kõige enam poolehoidjaid pälvis internet.

Kuigi Eestis on alternatiivsete lapsehoiuteenuste pakkumine veel „lapsekingades“, selgus juba praegusest uurimusest, et lapsevanemad on valmis kasutama alternatiivseid hoiuteenuseid ning ootused nende suhtes on küllaltki kõrged. Käesoleva uurimustöö põhjal võib väita, et perepäevahoiukodude töö vajaks väljaarendamist. Vaja oleks andmebaasi, mis sisaldaks informatsiooni lapsehoiuteenuseid pakkuvate inimeste andmete kohta ning kahtlemata tuleks lapsehoidjaid ka koolitada.

Organized Childcare service in European Countries and Estonia, Parent's expectations to the Opportunities of Alternative Childcare and Babysitters

Liana Peegel, Kadi Solman

SUMMARY

The purpose of this research is to find out the necessity of the alternative childcare service, to give an overview of the organized childcare service in Europe including in Estonia.

We have risen up three hypotheses:

- Hypothese₁ – Parents don't regard special education of babysitters
- Hypothese₂ – The higher the rate of parents' education, they regard more the qualification of nurses
- Hypothese₃ – The higher the rate of parents' education, they regard more the intermediate agencies

The present essay consists of a theoretical part and of a researching part. The theoretical part deals with themes, such as a baby-sitting system, different and alternative possibilities of looking after children, teaching of nurses, agencies offering the service, the quality and prices, both in Europe and in Estonia. It must be declared that the system of looking after preschoolers is considerably better developed and there are much more alternative possibilities for parents to choose in other countries. There are regrettably only official municipal kinder gardens in Estonia at the present time.

But we are looking for big changes in this sphere soon: a register of nurses will be created; qualification standards for nurses will be worked out and a system of teaching nurses will be organized.

The results of our research work gave us following conclusions:

According to the opinion of parents, the most preferred baby-sitting possibilities are kindergartens and day nurseries. After that come family daycare centers. Nurses are on the third place only.

The greatest amount of parents has found their baby-sitters from among their relatives, some of them have taken into consideration the recommendations of their friends or acquaintances.

Majority of parents prefer to get information about vacancy from internet, minority of them like to use phone or post.

According to the wishes of parents a nurse has to be scrupulous, honest, patient, regardful, friendly, active and attached to a child. The main commitments a nurse has to fulfill, when engaged with a child are feeding, playing, communicating and developing it through different activities and guaranteeing a child's safety.

Hypothes_{e1} leads to a contradiction because parents suppose that nurses must be professionally educated.

People with higher education think that special educating of nurses is very important; people with secondary and special-secondary education do not think it is so important – that proves the hypothes_{e2}.

Educating of nurses must contain such themes as developing a child, organizing it's free time, first aid, principles of healthy weeding and caring of child's health. An advisable data-base of different possibilities of baby-sitting would be used by the majority of the responders.

Parents suppose that intermediate agencies are needed. People with higher education think that intermediate agencies of nurses is very important; people with secondary and special-secondary education do not think it is so important – that proves the hypothes_{e3}.

An agency offering baby-sitting services has to carry out the following tasks: guaranteed protection, finding out the most suitable candidate for nursing, changing an unsuitable person for a more suitable one, educating of nurses, a permanent control over every single sphere of the business. People with higher education appreciate guaranteed protection and nurses' education more than people with secondary and special-secondary education. The most important requirement to an agency offering baby-sitting services is trustworthiness. The greatest amount of responders prefers to get information about the agency using internet.

It became obvious that offering services of baby-sitting is not developed enough in Estonia yet but the results of our research work show that parents are ready to use all kinds of alternative possibilities already, and their expectations in this field are quite high.

Lapsehoiuteenus Eestis

KASUTATUD ALLIKAD

Ainsaar, M., Soo, K., Aidarov, A. 2004. Omavalitsuste toetus lastega peredele 2003-2004. Tartu Ülikool. Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond.

Antsov, A. 2004. Koht lasteaias tasub aegsasti kinni panna. Postimees – 10.09., lk 8

Beller, E. K. 1994. Infant Programs. CompLex3/Education. The complete Encyclopedia.

Cleveland, G., Krashinsky, M. 2003. Facts and Fantasy: Eight Myths About Early Childhood and Care. Centre for Urban and Community Studies. University of Toronto, 67 pages.

Dupree, E., Bertram, T., Pascal, C. 2001. Listening To Children`s Perspectives Of Their Early Childhood settings. United Kingdom, 24 pages.

Eelrand, H. 2005. Pisikeste päevahoidude loomine peab leevendama sõimede nappust. Eesti Päevaleht – 08.04. lk.2.

Elukestva õppe strateegia. 2002. Eesti Elukestva Õppe Strateegia väljatöötamise töörühma projekt, 38 lk.

Eksta, V. 1999. Meie lapse mured. Õpetajate Leht – 29.11. lk.3.

Eniro andmebaas

<http://www.eniro.ee/eniro/eniro.php?lang=et&parentid=K560A&tab=firma>
(12.05.05)

Herr, J. 1990. Working with young children. South Holland. Goodheart-Willcox, 497 lk.

Hansson, L. 2001. (1) Naised, perekond ja töö Euroopa Liidu maades. Kogumik: Naine, perekond ja töö. Pere elu ja kutsetöö kokkusobitamise probleemidest väikeste lastega peres. Tallinna Pedagoogikaülikool, lk. 28-37.

Hansson, L. 2001. (2) Töö ja pereelu kokkusobitamise probleemid. Kogumik: Naine, perekond ja töö. Pere elu ja kutsetöö kokkusobitamise probleemidest väikeste lastega peres. Tallinna Pedagoogikaülikool, lk. 132-158.

Infotelefon 1182. (18.05.2005)

Johnson, A., Patrice, H., David, C. 1992. Developing Professionalism in the Child Care Industry. An Instructional Program Guide for Child Care Workers. Dean, School of Education. San Marcos, TX 78666, 118 pages.

Kamerman, S.B. 1994. Childcare Policies and Programs: International Overview. CompLex3/Education. The complete Encyclopedia.

Kirshenbaum, K. 1999. Helping Family DayCare providers Implement Developmentally Appropriate Child care practices in Their Homes with a four point strategy. Nova Southeastern University, USA. 79 pages.

Kes vajavad lapsehoidjat. 2004. OÜ Akubens andmetel. SL Õhtuleht – 12.02. lk.2.

Kivi, K. 2002. Lapsehoidja teenib advokaadi tunnitasu kahe nädalaga. Eesti Ekspress – 03.10. lk. 25

Koolieelse lasteasutuse seadus. RT I 2004, 41, 276.

Kossar, K. Toimetaja. 2004. Lapsehoidja sobivust saab tulevikus registrist uurida. Postimees – 21.05. lk. 1.

Krause, E. B. 1990. Toddler Programs. CompLex3/Education. The complete Encyclopedia.

Kuljus, K. 2004. Minister: Lapsehoidja saab elukutseks. Virumaa Teataja – 03.06. lk 3.

Kutseseadus. 2004.

<http://www.kutsekoda.ee/default.aspx/1/menu/201> (12.05.2005)

Lapsehoidjate kutsestandardi esialgne kava (10.03.2005)

Lu, M.-Y. 2003. Supporting Early Literacy Development in Family Child Care Settings. Clearinghouse on Reading English and Communication Bloomington IN, 17 pages.

Masso, A., Tampere, M. 2003. Tartu koolieelses eas laste vanemate rahulolu küsitlus, Tartu, 34 lk.

Miels, G. 2003. The Child Care Industry: Supporting Jobs and Economic Development in Minneapolis. Report and Recommendations. Greater Minneapolis Day Care Association, 22 pages.

Mis aitaks Eesti peredel kasvada? 2001. Õpetajate Leht – 12.04. lk 6.

Moss, P. 1996. A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995. European Commission Network on Childcare. England, London, 155 pages.

Mõistlik, A. 2003. Lapsevanemad sooviksid hoidjatöö seadustamist. Postimees – 27.11. lk. 4

Mõistlik, A. 2003 (2). Rummo: tuleb toetada töö- ja pereelu ühitamist. Postimees – 27.11. lk. 4

Mõttus, K., Kotter, K. 2004. Kelle hoolde usaldada väikelaps? Postimees – 10.09. lk. 8.

Mängutoad.2005. <http://ajaviide.delfi.ee/places/vabaaeg/mangutoad/?path=p-23&placeCategoryID=23>, (20.04.2005).

Märja, T. 2000. Euroopa Komisjoni Elukestva Õppe Memorandumi arutelu Eestis. Aruanne. 24 lk.

Nicole J. La Bar. 2001. Back-up childcare: A Quality Alternative To Regular Care Which Fosters Resilience In Infants And Toddlers. USA, 13 pages.

Olsen, G., 1994. International Nanny Association (INA) Survey: Results and Observations. University of North Dakota, 26 pages.

Pascal, C. 1992. Capturing the Quality of Education Provision for Young Children: A Story of Developing Professionals and Developing Methodology. Second European Conference on The Quality of Early Childhood Education. Worcester, UK, 14 pages.

Pascal, C. 1995. Development and Training: Towards a New Career for Early Childhood Professionals. U.K. London, 9 pages.

Pau, M. 2005. Sõimekohtade põud ootab riikliku lapsehoidmiskava tulekut. Tartu Postimees – 01.02. lk. 4-5

Pungello, E., Campbell, F., Miller-Johnson, S. 2000. Benefits of High Quality Childcare for Low-Income Mothers: The Abecedarian Study. Office of Educational Research and Improvement. Washington DC, 7 pages.

Rahvastikuminister tutvustab alternatiivset lastehoiusüsteemi. 2004. Postimees Online – 24.08. <http://www.postimees.ee/250804/esileht/siseuudised/142544.php> (20.04.2005).

Rahvastikupoliitika aluste elluviimise strateegia 2005-2008. Tallinn 2004. <http://www.rahvastikuminister.ee/cms/doc/lyhi.doc> (12.04.2005).

Renwick, M., Boyd, S. 1995. A study of early childhood training. New Zealand Council for Educational research Wellington, 49 pages.

Rosebrook, V., Haley, H., Larkin, E. 2001. Hand-in-Hand We're Changing the Future of Education: Introducing the Intergenerational Approach and Promoting the Need for Trained Professionals. NAEYC Annual Conference, 19 pages.

Saar, A., Õun, T. (2000). Kooleelne kasvatus Euroopa Liidu riikides. Haridus. nr.2. lk.58-60.

Saar, A. 1995. Koolieelsest kasvatuses Saksamaal. Haridustöötajate Koolituskeskus, lk. 61.

Saks, K. 2004. Rahvastikupoliitika lattu liiga madalal. Postimees – 13.07. lk. 13.

Sandhu, M. Nannies Touching the Future. 1995. Paper of Annual Conference of the International Nanny Association. Scottsdale, 10 pages.

Solman, K., Peegel, L. 2005. Lapsehoiupoliitika Eestis ja mujal maailmas ning lapsehoiuteenuse vajalikus tänapäeva Eestis. Tartu Ülikool, Pedagoogika osakond, seminaritöö, 69 lk.

Statistikaamet. 2002. Täiskasvanute koolitus ettevõtetes. Tallinn, 76 lk.

Strober, M. H., 1999. Childcare, Economics of. CompLex3/Education. The complete Encyclopedia.

Tartu eralasteaed Cipollino. 2005. Andmed vestlusest juhataja asetäitjaga. 21.01.

Tavits, G. 1999. Lastetoetuste õiguslik reguleerimine Euroopa riikides - võrdlev analüüs. <http://www.riik.ee/pere/> (10.04.2005).

Thomson, D. A 1992. Historical Perspective of the Training and Education of Early Childhood Teachers. University of Dubuque. U.S. Department of Education. Office of Educational Research and Improvement, 40 pages.

Tulevikus võib lastehoiukoha leida internetist. 2004. Postimees – 24.11. lk. 8.

Täiskasvanute koolitus. 2005. Teabeportaal. http://www.eesti.ee/est/elukestev_oppimine/taiskasvanute?style=2 (02.05.2005)

Ugaste, A., Õun, T. 2004. Euroopa koolieelse kasvatus arengujooni. 25 lk.

Unt, M., Krusell, S. 2004. Lastehoid Eesti peredes. Riigikantselei Rahvastikuministri büroo tellimus-uuring. Konverentsi ettekanne. <http://www.rahvastikuminister.ee/cms/doc/uuring/LastehoidEestiPeredes2004aug10.ppt> (12.04.2005)

Wilson, V., Hall, S., Rankin, N., Davidson, J., Schad, D. 2003. The Sitter Service In Scotland A Study Of The Costs And Benefits. Scottish Executive Education Dept., Edinburgh, 14 pages.

Wunchel, G. 2003. From Car park To Children`s Park: A Child Care Centre in Development. Bernard Van Leer Foundation, The Hague Netherlands, 39 pages.

Lapsehoiuteenus Eestis

LISA 1

Lgp. lapsevanemad!

Käesolev ankeet aitab läbi viia uurimistööd, mille eesmärgiks on välja selgitada vanemate ootused lapsehoidjate ning lapsehoidmisteenus suhtes ja parandada ning täiustada edaspidi lapsehoiu pakkumise teenuse kvaliteeti.

Palun tõmmake sobiva vastusevariandi ees olevale tähele ring ümber. Kui te ei leia sobivat vastusevarianti etteantutest või soovite midagi veel lisada, siis kirjutage oma vastus etteantud punktiirile. Ankeet on anonüümne.

Kadi Solman, kadi@feralia.ee – Tartu Ülikool, kasvatusteadused
Liana Peegel, liana@feralia.ee – Tartu Ülikool, kasvatusteadused

1) Sugu

- a) naine
- b) mees

2) Vanus.....

3) Elukoht (linn/maakond).....

4) Haridus

- a) alg
- b) põhi
- c) kesk
- d) kesk-eri
- e) kõrg
- f) muu.....

5) Amet.....

6) Perekonnaseis

- a) abielus
- b) vabaabielus
- c) üksikvanem
- d) lesk
- e) lahutatud

7) Laste arv peres.....

8) Laste vanus.....

9) Kas olete vajanud lapsehoidja abi?

- a) mitte kunagi
- b) harva
- c) mõnikord
- d) pidevalt

10) Kuidas olete leidnud lapsehoidja?

- a) sugulaste hulgast
- b) tuttavad soovitasid
- c) ajalehekuulutuse kaudu
- d) agentuuri kaudu
- e) muu.....

11) Kas olete kasutanud hoidja otsimisel agentuuri abi?

- a) jah
- b) ei
- c) palun põhjendage oma valikuid (miks olete/ei ole kasutanud?)

.....

.....

12) Eelistaksin lapsehoidjat, kes oleks...?

- a) meessoost
- b) naissoost

13) Sobivaim lapsehoidja teie arust oleks vanuses kuni

14) Milline variant sobiks teile kõige rohkem?

- a) lapsehoidja tuleb teie koju last hoidma
- b) laps viiakse lapsehoidja juurde
- c) muu.....

15) Milliseid omadusi eeldaksite sobivalt lapsehoidjalt? (nimeta palun 5-10)

.....

.....

.....

16) Nummerdage tähtsuse järjekorras isiksuseomadused, mis peaksid lapsehoidjal olema? (Kirjutage number omaduse taha punktiirjoonele)

- a) avatus uute ideede suhtes.....
- b) hoolivus.....
- c) kohusetundlikkus.....
- d) sõbralikkus.....
- e) järjekindlus.....
- f) vastutustundelisus.....
- g) distsiplineerimisoskus.....
- h) paindlikkus ja tolerantsus.....
- i) valmisolek ja tahtmine lapsega tegeleda.....
- j) aktiivsus.....
- k) hea huumorimeel.....

17) Tõmmake joon alla ainult nendele tegevustele, mida lapsehoidja kindlasti peaks lapsega läbi viima

toitmine
lapse ohutuse tagamine/valvamine
magama panemine
mähkmete vahetamine
potitamine
lapse õpetamine (nt tähti, numbreid)
tutistamine, kui laps sõna ei kuula
jalutuskäigud väljas
lapsega koos raamatute vaatamine
lapsele ettelugemine
televiisori vaatamine
lapse küsimustele vastamine
pidev tegutsemisvõimaluste loomine
lapsega mängimine
pesemine
õpetada laps mõistma oma emotsioone
lapsele eneseteenindusoskuste õpetamine (nt riietuma, sööma jms eneseteenindusoskused)
lapse järelvalveta jätmine
päevakavast rangelt kinnipidamine
toetada lapse valikuid ja mõista tema käitumist
toetamine ja julgustamine
riietamine
eeskujuks olemine
lapsele piiride seadmine
lapsega pidevalt suhtlemine
lapse omaette mängima suunamine
aktiivne suhtlemine lapsevanemaga
koos lugemine, laulmine
midagi veel.....

18) Kas lapsehoidjatele oleks vaja erialast koolitust?

- a) jah
- b) ei tea
- c) ei

19) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis milliseid teemasid lapsehoidjate koolitus endas sisaldama peab?

- a) lapse erinevate arenguetappide tundmine ja sellega arvestamine (füüsiline, sotsiaalne, intellektuaalne, emotsionaalne, kõlbline areng)
- b) tervisliku toitumise põhimõtted vastavalt eale
- c) esmaabi
- d) lapse vaba aeg – selle sisustamine arengut soodustavalt
- e) lapse tervishoid
- f) muu

20) Kirjeldage olemasolul lühidalt oma positiivseid ja / või negatiivseid kogemusi lapsehoidjaga

.....

.....

.....

21) Alates millisest vanusest usaldaksite lapse lapsehoidja hoole alla?

.....

22) Millist varianti eelistaksite?

- a) panna laps koolieelsesse lasteasutusse (lasteaed/sõim jms)
- b) kasutada lapsehoidja teenuseid
- c) panna laps minilasteaeda (maksimum 4 last spetsialiseerunud täiskasvanu suhtes)
- d) muu.....

23) Mis tingimustel/missuguses olukorras eelistaksite lapsehoidja teenuseid?

.....

.....

.....

24) Kas sooviksite, et lapsehoidja täidaks ka koduabilise kohustusi? (kui jah, siis täpsustage, milliseid?)

.....

.....

.....

25) Kuidas suhtute sellesse, et lapsehoidja hoiab mitut last korraga?

- a) positiivselt
- b) ükskõik
- c) negatiivselt

26) Kui vajalikuks peate lapsehoidjaid vahendavat agentuuri?

- a) väga vajalik
- b) pigem vajalik
- c) ei oska öelda
- d) pigem mittevajalik
- e) mittevajalik

27) Kas ise kasutaksite sellise agentuuri teenust?

- a) jah
- b) ei tea
- c) ei

28) Millistel juhtudel (mis põhjusel) kasutaksite agentuuri abi?

.....

.....

29) Milliseid ülesandeid peaks selline agentuur täitma?

- a) suurema turvalisuse tagamine (taustakontroll, kodukülastus, lepingud)
- b) sobivaima lapsehoidja kandidaadi leidmine
- c) mittedsobivusel väljavahetamise võimaluse tagamine
- d) pideva kontrolli teostamine
- e) koolituste läbiviimine
- f) muu.....

30) Milliste kanalite kaudu eelistaksid valida lapsehoidjat/saada informatsiooni?

- a) interneti vahendusel
- b) telefoni teel
- d) posti teel
- e) muu.....

31) Kas peaksite vajalikuks andmebaasi, kust saaksite näiteks oma kodulinnast lapsehoidjaid valida endale sobivate tunnuste järgi (sugu, oskused, tööaeg jne)?

- a) väga vajalik
- b) pigem vajalik
- c) ei oska öelda
- d) pigem mittevajalik
- e) mittevajalik

32) Kas kasutaksite eelmises küsimuses kirjeldatud andmebaasi?

- a) jah
- b) ei oska öelda
- c) ei

33) Kuidas eelistaksid saada informatsiooni sellise agentuuri kohta?

- a) posti teel
- b) ajalehed-ajakirjad
- c) internet

- d) infotelefon
- e) asutused (beebikooli, sünnitusmaja, perearstikeskused vm)
- f) ei soovigi
- g) muu.....

34) Milliseks maksmisviisiks olete valmis (lapsehoidjale)?

- a) tunnitasu täpselt tehtud töö eest
- b) stabiilne kuupalk koos tagatistega lapsehoidjale (sotsiaalmaks jms)
- c) muu.....

35) Missuguste tingimuste peaks lapsehoidjaid vahendav agentuur vastama, et kasutaksite selle teenuseid selle asemel, et ise hoidjat otsida?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aitäh!

Lapsehoiuteenus Eestis